

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการวิจัยเพื่อทำวิทยานิพนธ์เรื่อง

“ ลิตเติล บุคดา : ตะวันออกในมุมมองตะวันตก ”

โดย จิรรัตน์ ประยูรวงษ์

14 พฤษภาคม 2546

สัญญาเลขที่ RDG4610012

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการวิจัยเพื่อทำวิทยานิพนธ์เรื่อง

“ ลิตเติล บุคดา : ตะวันออกในมุมมองตะวันตก ”

คณะผู้วิจัย

สังกัด

1. น.ส. จิรรัตน์ ประยูรวงษ์

ภาควิชาวรรณคดีเปรียบเทียบ

คณะอักษรศาสตร์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ชุดโครงการ “เอเชีย-ยุโรปศึกษา”

สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

(ความเห็นในรายงานนี้เป็นของผู้วิจัย สกว.ไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไป)

ลิตเติล บุคคา : ตะวันออกในมุมมองตะวันตก

นางสาว จิรรัตน์ ประยูรวงษ์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาวรรณคดีเปรียบเทียบ ภาควิชาวรรณคดีเปรียบเทียบ

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2545

ISBN 974-17-3359-3

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

LITTLE BUDDHA : THE EAST FROM A WESTERN PERSPECTIVE

Miss Chirarat Prayoonwong

**A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts in Comparative Literature**

Department of Comparative Literature

Faculty of Arts

Chulalongkorn University

Academic Year 2002

ISBN 974-17-3359-3

หัวข้อวิทยานิพนธ์

ลิตเติล บุตดา : ตะวันออกในมุมมองตะวันตก

โดย

นางสาว จิรารัตน์ ประยูรวงษ์

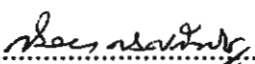
สาขาวิชา

วรรณคดีเปรียบเทียบ

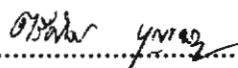
อาจารย์ที่ปรึกษา

รองศาสตราจารย์ ดร. อนงค์นาฏ เถกิงวิทย์

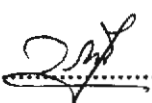
คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยานิพนธ์ฉบับนี้
เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทมหาบัณฑิต

..........คณบดีคณะอักษรศาสตร์
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ม.ร.ว. กัลยา ดิงศภักดิ์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..........ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ตรีศิลป์ บุญขจร)

..........อาจารย์ที่ปรึกษา
(รองศาสตราจารย์ ดร. อนงค์นาฏ เถกิงวิทย์)

..........กรรมการ
(อาจารย์ ดร. วรุณี อุดมศิลป์)

จิรารัตน์ ประยูรวงษ์ : ลิขิตเตล บุคดา : ตะวันออกในมุมมองตะวันตก. (LITTLE BUDDHA : THE EAST FROM A WESTERN PERSPECTIVE) อ.ที่ปรึกษา :
รองศาสตราจารย์ ดร.อนงค์นาฏ เถลิงวิทย์, 371 หน้า. ISBN 974-17-3359-3

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิดบูรพาคตินิยม (Orientalism) และเพื่อวิเคราะห์กลวิธีในการนำเสนอแนวคิดดังกล่าวที่ปรากฏในวรรณกรรมและภาพยนตร์เรื่อง *ลิขิตเตล บุคดา* (*Little Buddha*)

ผลการวิจัยพบว่าแนวคิดบูรพาคตินิยมตรงตามแนวทางของเอ็ดเวิร์ด ซาอิตอยู่ในวรรณกรรมและภาพยนตร์เรื่อง *ลิขิตเตล บุคดา* 5 ประการ คือ 1. แนวคิดที่ว่าตะวันออกด้อยกว่าตะวันตก 2. แนวคิดที่ว่าตะวันตกมีสิทธิในการเปลี่ยนแปลงตะวันออก 3. แนวคิดที่ว่าตะวันออกเป็นดินแดนที่เหมาะสมสำหรับแสวงหาคำตอบชีวิตในด้านจิตใจ 4. แนวคิดที่ว่าภาพของตะวันออกขึ้นอยู่กับตัวบท และ 5. แนวคิดที่ว่าตะวันออกลอกเลียนแบบตะวันตก

แนวคิดบูรพาคตินิยมเหล่านี้ผู้ประพันธ์ได้นำเสนอผ่านกลวิธีการประพันธ์ทั้งสิ้น 9 วิธีดังต่อไปนี้ คือ 1. การปรับเปลี่ยนปรัชญาตะวันอกให้มีลักษณะเหมือนปรัชญาตะวันตก 2. กลวิธีการเล่าเรื่องโดยสายตาที่รู้แจ้งของบุคคลที่สาม 3. กลวิธีการใช้ตัวละครที่มีลักษณะนิสัยด้านเดียว 4. กลวิธีการใช้ความเปรียบ 5. กลวิธีการจบเรื่องแบบสุขนานุกรม 6. กลวิธีการใช้โครงเรื่องหลักและโครงเรื่องรอง 7. กลวิธีการยอมรับว่าละครคือละครไม่ใช่เรื่องจริง 8. กลวิธีการใช้แนวแฟนตาซี และ 9. การใช้ข้อสรุปประกอบทางภาพยนตร์ในการสื่อถึงความแตกต่างระหว่างตะวันอกและวันตก

กลวิธีทางการประพันธ์เหล่านี้ต่างก็มีความสอดคล้องกันในการนำเสนอแนวคิดบูรพาคตินิยมของผู้แต่งโดยทั้งสิ้นอันเป็นลักษณะของวัฒนธรรมชนนิยมตามลักษณะของภาพยนตร์ฮอลลีวูดโดยส่วนใหญ่ สิ่งนี้ทำให้ภาพของตะวันอกที่ปรากฏในวรรณกรรมและภาพยนตร์กลายเป็นภาพที่ถูกบิดเบือนเพื่อให้ตะวันอกเป็นไปตามที่ตะวันตกต้องการซึ่งเป็นไปตามหลักบูรพาคตินิยมที่มีอยู่ในจิตใต้สำนึกหรือที่เรียกว่าบูรพาคตินิยมที่แฝงเร้นของคนตะวันตก

การตระหนักรู้เท่าทันวาทกรรมของตะวันตกที่กระทำต่อตะวันอกเช่นนี้จะช่วยให้เรารู้จักระมัดระวังยิ่งขึ้นในการเสพงานของตะวันตก ไม่ว่าจะเป็นในรูปของวรรณกรรม ภาพยนตร์ งานเขียน หรือในรูปของสื่ออื่นๆ ก็ตาม เพื่อไม่ให้ชาวตะวันอกเกิดการถูกครอบงำทางความคิด วัฒนธรรม เศรษฐกิจ การเมือง ฯลฯ ของตะวันตกที่ค่อยๆ กลืนความเป็นตะวันอกไปเรื่อยๆ ตามกระแสโลกาภิวัตน์รวมทั้งเพื่อไม่ให้ชาวตะวันอกลืมนึกแห่งของตัวเองด้วย

ภาควิชา.....วรรณคดีเปรียบเทียบ.....
สาขาวิชา.....วรรณคดีเปรียบเทียบ.....
ปีการศึกษา 2545

ลายมือชื่อนิสิต.....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....

4280116622 : MAJOR COMPARATIVE LITERATURE

KEY WORD : ORIENTALISM / LITTLE BUDDHA / EAWARD W. SAID / ESCAPE
LITTERATURE / POPULAR CULTURE

CHIRARAT PRAYOONWONG : LITTLE BUDDHA : THE EAST FROM
A WESTERN PERSPECTIVE. THESIS ADVISOR : ASST. PRROF.
ANONGNAT THAKOENGYIDH, Ph.d., 371 pp. ISBN 974-17-3359-3

The objectives of this thesis are to study Orientalism and to analyze the ways
used to present Orientalism in narrative and film *Little Buddha*.

The study shows that there are 5 kinds of Orientalism by Edward Said in the
novel and film, namely the idea that the East is inferior to the West, the idea that the West
has the right to change the East, the idea that the East is the land of searching for spiritual
answer, the idea that the image of the East depends on texts and the idea that the East is an
imitation of the West. And the idea of Orientalism in the novel and film is presented through
following 9 literary devices : the adaptation of Eastern philosophy in the same way as
Western philosophy, the use of omniscient point of view, the use of static characters, the
use of comparison, the use of happy ending, the use of main plot and subplot, the use of
theatricalism, the use of fantasy and the use of cinematic compositions. These literary
devices are all related one another in order to present the author's Orientalism, which is
popular culture according to the style of most of Hollywood film. And these make the
images of the East in narratives and films become the distorted images so that the East will
turn into what the West desires it to be in accordance with Orientalism in subconscious mind
of Western people called Latent Orientalism.

Realizing the discourse the West has towards the East will help us to be more
careful to consume the works of the West such as literature, film, writing or other forms of
media so that Eastern people will not become occupied by Western idea, culture, economy or
politics etc., which gradually and continually occupy the East according to the trend of
globalization and so that we will not forget our root, either.

Department.....Comparative Literature

Field of study....Comparative Literature

Academic year 2002

Student's signature.....*Chirarat Prayoonwong*
Advisor's signature.....*Anongnat Thakoengwit*

กิตติกรรมประกาศ

ความสำเร็จของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เกิดขึ้นได้ก็ด้วยความเมตตากรุณาเป็นอย่างสูงของรองศาสตราจารย์ ดร. อนงค์นาฏ เถกิงวิทย์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่เป็นผู้ให้โอกาสและให้ชีวิตแก่ผู้วิจัยขึ้นมาอีกครั้งโดยท่านได้ให้ข้อคิดเห็นและคำแนะนำที่เป็นประโยชน์และมีคุณค่าอย่างยิ่งต่อการค้นคว้าวิจัยมาโดยตลอด รวมทั้งยังเป็นผู้ให้กำลังใจและความช่วยเหลือในด้านอื่นๆ แก่ผู้วิจัยอย่างที่คุณผู้วิจัยไม่เคยคาดหวังมาก่อนว่าจะได้รับ ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงรู้สึกซาบซึ้งและสำนึกในพระคุณของอาจารย์ผู้เปี่ยมล้นไปด้วยความมีน้ำใจ ความรักความเมตตา และความปรารถนาดีต่อศิษย์อย่างแท้จริง พระคุณในครั้งนี้ผู้วิจัยจะขอระลึกและจดจำไว้เสมออย่างมิเสื่อมเลือน นอกจากนี้ผู้วิจัยขอขอบคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ศรีศิลป์ บุญขจร ประธานกรรมการและอาจารย์ ดร. วรณี อุดมศิลป์ กรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์

การทำงานวิจัยชิ้นนี้สำเร็จเป็นรูปธรรมขึ้นมาได้นั้น ผู้วิจัยซาบซึ้งในพระคุณของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อีระ นุชเปี่ยมผู้ประสานงานโครงการเอเชีย-ยุโรปศึกษาซึ่งมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกลและเล็งเห็นถึงคุณค่าของงานวิจัยและได้สนับสนุนในด้านทุนวิจัยวิทยานิพนธ์ หากปราศจากความเมตตาจิตของท่านแล้ววิทยานิพนธ์ฉบับนี้คงจะมิอาจสำเร็จขึ้นมาเป็นรูปเป็นร่างเช่นนี้ได้ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ คุณพ่อปรีชาและคุณแม่สุณีย์ ประยูรวงษ์ บุพการีของผู้วิจัยที่ได้คอยให้กำลังใจและความช่วยเหลือมาตลอดอันถือเป็นพลังใจที่สำคัญที่ช่วยให้ผู้วิจัยไม่ย่อท้อและสามารถฟันฝ่าอุปสรรค ความยากลำบากทั้งหลายจนประสบความสำเร็จได้ รวมทั้งขอขอบพระคุณในความห่วงใยและกำลังใจที่ญาติพี่น้องทุกคนมิให้ผู้วิจัยตลอดมา ผู้วิจัยใคร่ขอขอบคุณกัลยาณมิตรคือ คุณสุเมธ วัชรคงศักดิ์ ที่ได้ทุ่มเทกำลังกายกำลังใจและเวลาอันมีค่าช่วยเหลือให้คำแนะนำ ตรวจสอบ แก้ไข ปรับปรุง และพิมพ์วิทยานิพนธ์จนทำให้ผลงานชิ้นนี้เสร็จสมบูรณ์ลงได้ด้วยดีและ คุณยุวดี ศุภางค์วิฑูรย์ผู้ทำให้ผู้วิจัยได้รู้จักหนังสือ *Orientalism* เป็นครั้งแรกอันเท่ากับเป็นการจุดประกายเกี่ยวกับแนวคิดนี้ให้ผู้วิจัยรวมทั้งมีน้ำใจห่วงใยคอยได้ถามถึงความก้าวหน้าของวิทยานิพนธ์อย่างสม่ำเสมอ แรงบันดาลใจในการทำวิจัยนี้ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในตัวคุณเอ็ดเวิร์ด ซาอิดผู้ประพันธ์หนังสือ *Orientalism* ที่เป็นตัวจุดประกายทางความคิดอันมีคุณค่ามหาศาลให้แก่ผู้วิจัยที่ผู้วิจัยหวังจะให้ผู้อ่านงานได้รับเช่นกัน ผู้วิจัยขอขอบพระคุณอาจารย์บรรจบ บรรณรุจิที่ได้กรุณาให้ผู้วิจัยอัดสำเนาต้นฉบับ *ลิตเติล บุคคา* ผู้ช่วยศาสตราจารย์นพพร ประชากุลผู้มีจิตใจกว้างขวางและเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ที่ได้กรุณาอนุญาตให้ผู้วิจัยได้เข้าร่วมฟังบรรยายวิชาสัญญาวิทยาที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ อ. ภาวรณ หมอกยาผู้ประสิทธิ์ประสาทความรู้วิชาวรรณคดีหลักหนี่ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ม.ร.ว. กองกาญจน์ ตะเวทีกุล และคุณสุนิสา ศรีเจริญ เจ้าหน้าที่แห่งภาควิชาวรรณคดีเปรียบเทียบที่ช่วยเหลือมาโดยตลอด ห้ายนี้ขอขอบพระคุณคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยที่ได้ให้วิชาความรู้อันเป็นพื้นฐานสำคัญในการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญภาพ.....	ญ
บทที่	
1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	5
1.3 แนวทฤษฎี.....	6
1.4 ขอบเขตและวิธีการศึกษาวิจัย.....	6
1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย.....	6
1.6 ข้อตกลงเบื้องต้น.....	7
2 ทฤษฎีบูรพาคตินิยม.....	8
2.1 ประวัติเอ็ดเวิร์ด ซาอิด.....	8
2.2 แนวคิดบูรพาคตินิยมในมุมมองของเอ็ดเวิร์ด ซาอิด.....	13
2.3 ข้อสังเกตของผู้วิจัยเกี่ยวกับทฤษฎีบูรพาคตินิยมของ เอ็ดเวิร์ด ซาอิด.....	30
2.4 คำวิจารณ์ทฤษฎีบูรพาคตินิยมของเอ็ดเวิร์ด ซาอิดและ การนำทฤษฎีบูรพาคตินิยมไปประยุกต์ใช้.....	33
2.5 ลิตเติล บุคดา กับทฤษฎีบูรพาคตินิยม.....	50
3 ภาพของตะวันออกในมุมมองของตะวันตกที่สะท้อนอยู่ใน นวนิยายและภาพยนตร์เรื่อง ลิตเติล บุคดา.....	67
3.1 แนวคิดที่ว่าตะวันออกด้อยกว่าตะวันตก.....	67
3.2 แนวคิดที่ว่าตะวันตกมีสิทธิในการเปลี่ยนแปลงตะวันออก.....	164

3.3	แนวคิดที่ว่าตะวันออกเป็นดินแดนที่เหมาะสมสำหรับแสวงหา คำตอบชีวิตในด้านจิตใจ.....	201
3.4	แนวคิดที่ว่าภาพของตะวันออกขึ้นอยู่กั่บตัวบท.....	204
3.5	แนวคิดที่ว่าตะวันออกกลอกเลียนแบบตะวันตก.....	209
4	กลวิธีที่ใช้ในการนำเสนอแนวคิดบูรพาคตินิยมใน นวนิยายและภาพยนตร์เรื่อง <i>ลิตเติล บุคคา</i>	212
4.1	การปรับเปลี่ยนปรัชญาตะวันออกให้มีลักษณะเหมือน ปรัชญาตะวันตก.....	212
4.2	กลวิธีการเล่าเรื่องโดยสายตาที่รู้แจ้งของบุคคลที่สาม.....	254
4.3	กลวิธีการใช้ตัวละครที่มีลักษณะนิสัยด้านเดียว.....	259
4.4	กลวิธีการใช้ความเปรียบ.....	280
4.5	กลวิธีการจบเรื่องแบบสุขนากุกรรม.....	284
4.6	กลวิธีการใช้โครงเรื่องหลักและโครงเรื่องรอง.....	286
4.7	กลวิธีการยอมรับว่าละครคือละครไม่ใช่เรื่องจริง.....	291
4.8	กลวิธีการใช้แนวแฟนตาซี.....	296
4.9	การใช้องค์ประกอบทางภาพยนตร์ในการสื่อถึงความแตกต่าง ระหว่างตะวันออกและตะวันตก.....	299
5	บทสรุป.....	327
	รายการอ้างอิง.....	337
	บรรณานุกรม.....	346
	ภาคผนวก ก.....	357
	ภาคผนวก ข.....	361
	ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	371

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพประกอบที่ 1 หลักตรีเอกานุภาพ.....	237
ภาพประกอบที่ 2 ฉากในประเทศสหรัฐอเมริกา ได้แก่ เมืองซีแอตเติล คณะของลามะนอร์บู และลิซา ดินกับลิซา ศูนย์ปฏิบัติธรรม และพระพุทธรูปในพิพิธภัณฑ์ที่ สหรัฐอเมริกาตามลำดับ.....	303
ภาพประกอบที่ 3 ฉากในประเทศตะวันออก ได้แก่ บ้านเมืองในกรุงการูมาณฑุ บรรดาหญิงชาวเมืองกรุงกบิลพัสดุ์ ป่าในกรุงกบิลพัสดุ์ และเจสซีที่กำลังนั่งอยู่บนเครื่องบินไปภูฏาน.....	303
ภาพประกอบที่ 4 ภาพโปสเตอร์ภาพยนตร์เรื่อง <i>Little Buddha</i>	304
ภาพประกอบที่ 5 วัดปาโร ประเทศภูฏาน.....	308
ภาพประกอบที่ 6 ถนนไฮเวย์และทางด่วนในเมืองซีแอตเติล.....	309
ภาพประกอบที่ 7 พระภิกษุชอมปากำลังนั่งสัปหงกบนรถยนต์.....	309
ภาพประกอบที่ 8 ลามะดอร์เจสวมเลื้อและกางเกงยีนส์.....	310
ภาพประกอบที่ 9 พระภิกษุเค็มโป เห็นชินนั่งโยกตัวไปมาขณะนั่งสนทนา.....	310
ภาพประกอบที่ 10 เจสซีสวมหน้ากากแบบอิเบตต์ที่ตัวเอง.....	311
ภาพประกอบที่ 11 ลามะนอร์บูคุยกับเจสซี.....	311
ภาพประกอบที่ 12 พระกุมารสิทธัตถะเสด็จพระราชดำเนินพร้อมกับดอกบัวผุดขึ้น ตามรอยพระบาท.....	312
ภาพประกอบที่ 13 อสิตะดาบสเดินทางมาพบพระกุมารสิทธัตถะ.....	312
ภาพประกอบที่ 14 เจ้าชายสิทธัตถะทรงกำลังกรรแสง.....	313
ภาพประกอบที่ 15 ศพที่กำลังถูกเผาจนเห็นซี่โครง.....	313
ภาพประกอบที่ 16 ชี้อัฒที่เจ้าชายสิทธัตถะทรงฉวยติดพระหัตถ์มา และเจ้าชายสิทธัตถะทรง กำลังป้ายชี้อัฒใส่พระหัตถ์พระเจ้าสุทโธทนะ.....	314
ภาพประกอบที่ 17 ประตูกำลังเปิดออก.....	314
ภาพประกอบที่ 18 พญางูกำลังแผ่แม่เบี้ยปกพระเศียรเจ้าชายสิทธัตถะ.....	315
ภาพประกอบที่ 19 สภาพการจราจรที่สับสนวุ่นวายในเมืองการูมาณฑุ.....	315
ภาพประกอบที่ 20 ราชูและพี่ชายกำลังเดินร่ำ.....	315
ภาพประกอบที่ 21 พี่ชายของราชูกำลังขโมยเกมคอมพิวเตอร์ของเจสซี.....	316

ภาพประกอบที่ 22	สภาพบ้านเมืองในกรุงการุณมาศ.....	316
ภาพประกอบที่ 23	การปั่นเครื่องปั่นดินเผาด้วยมือ.....	316
ภาพประกอบที่ 24	ดินกำลังซ่อมรถ.....	317
ภาพประกอบที่ 25	เหล่าธิดาทั้งห้าของพญามารกำลังมายั่วยวนเจ้าชายสิทธัตถะ และธิดาหนึ่งในห้าคนของพญามาร.....	318
ภาพประกอบที่ 26	พญามารกำลังเกรี้ยวกราดและเหล่าธิดาพญามารกำลังถูกลมพิษพัดโถมใส่.....	318
ภาพประกอบที่ 27	พระพุทธเจ้าผจญมารและธนูไฟที่กำลังกลายเป็นดอกไม้.....	319
ภาพประกอบที่ 28	เจ้าชายสิทธัตถะทรงกำลังตั้งพญามารที่ปลอมเป็นเงาของพระองค์ และเจ้าชายสิทธัตถะกับพญามารที่ปลอมเป็นพระองค์.....	319
ภาพประกอบที่ 29	เจ้าชายสิทธัตถะกำลังบรรลุสังขาร.....	319
ภาพประกอบที่ 30	เจสซี ราชู และคีตาอยู่ในเหตุการณ์พระพุทธเจ้าผจญมาร และเด็กทั้งสามกำลังนั่งมองเจ้าชายสิทธัตถะที่กำลังตรัสรู้สังขาร.....	320
ภาพประกอบที่ 31	เจสซีโอบไหล่ราชูและคีตา.....	320
ภาพประกอบที่ 32	พระภิกษุชราที่กำลังเข้าทรง.....	321
ภาพประกอบที่ 33	ลามะนอร์บูกำลังไหว้เจสซีและเจสซีก้มลงกราบเลียนแบบ ลามะนอร์บู.....	321
ภาพประกอบที่ 34	เจสซียืนอยู่ตรงกลางโดยราชูอยู่ทางซ้ายและคีตาอยู่ทางขวา.....	322
ภาพประกอบที่ 35	ลามะนอร์บูกำลังมีอาการเจ็บหัวใจ.....	322
ภาพประกอบที่ 36	เจสซี ราชู และคีตา กำลังเข้าพิธีฉลอง.....	323
ภาพประกอบที่ 37	เจสซี ลิซา และดินแล่นเรือใบในสหรัฐอเมริกา ราชูกำลังปล่อย เถาของลามะนอร์บูขึ้นสู่ท้องฟ้า และคีตาถ่วงโปรงเถาของ ลามะนอร์บู.....	323
ภาพประกอบที่ 38	ขามที่ใส่เถาของลามะนอร์บูและขามใส่ข้าวที่เจ้าชายสิทธัตถะทรง นำมาลอยเพื่ออธิษฐาน.....	324

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษาเกี่ยวกับตะวันออกในมุมมองของตะวันตกนั้นมีมานานจนถือได้ว่าเป็นสาขาทางวิชาการสาขาหนึ่งที่เป็นการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับตะวันออก ผู้ทำการศึกษาอาจเป็นนักมานุษยวิทยา นักประวัติศาสตร์ หรือนักปรัชญาซึ่งเรียกว่า “นักบูรพาคติศึกษา” (Orientalist) และคำว่า “บูรพาคติศึกษา” ก็ถือว่าเป็นความหมายของบูรพาคตินิยม (Orientalism) ในเบื้องต้น

ในเวลาต่อมาความหมายของบูรพาคตินิยมได้เปลี่ยนแปลงไปกลายเป็นรูปแบบวิธีคิดที่เชื่อว่ามี ความแตกต่างชั้นพื้นฐานที่แบ่งแยกคนตะวันออกและคนตะวันตกออกจากกันจนถึงคริสต์ศตวรรษที่ 18 แนวความคิดในการแบ่งแยกคนตะวันออกและคนตะวันตกออกจากกันมีความชัดเจนและขยายตัวออกไปในวงกว้างและพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างตะวันออกกับตะวันตกให้เป็นไปในลักษณะที่ตะวันตกมีอำนาจเหนือตะวันออกรวมถึงตะวันตกมีความชอบธรรมในการครอบครองและครอบงำตะวันออกมากยิ่งขึ้น เอ็ดเวิร์ด ซาอิด (Edward Said) เชื่อว่าสิ่งเหล่านี้เป็นเพียงวาทกรรม (discourse) ที่ตะวันตกกระทำต่อตะวันออกอันนำมาสู่ความหมายของบูรพาคตินิยมตามคำจำกัดความของซาอิดซึ่งอาศัยแนวคิดเกี่ยวกับวาทกรรมของมิเชล ฟูโกต์ (Michel Foucault) นักทฤษฎีโพสต์โมเดิร์น (Postmodernism) มาใช้ในการให้ความหมายของบูรพาคตินิยม ดังนั้นบูรพาคตินิยมจึงหมายถึงวาทกรรมที่ตะวันตกมีต่อตะวันออก กล่าวคือ ตะวันตกได้สร้างภาพลักษณ์และความคิดความเข้าใจ ตลอดจนมุมมองต่างๆที่ตะวันตกมีต่อตะวันออกขึ้นมาในลักษณะที่ตะวันออกคือความเป็นอื่น (other) ที่ด้อยและล้าหลังกว่า ทำให้ตะวันตกมีความชอบธรรมที่จะเข้าไปครอบครองและครอบงำตะวันออกทั้งในด้านการเมือง เช่น การให้เหตุผลว่าประเทศตะวันออกล้าหลังกว่าจึงสมควรที่จะถูกครอบครองโดยตะวันตกที่จะเข้าไปสร้างความก้าวหน้าให้แก่ดินแดนและประชากรที่ด้อยและล้าหลังกว่าเหล่านี้ทำให้เกิดลัทธิล่าอาณานิคมขึ้น ในด้านปัญญาความคิดก็เช่น การศึกษาด้านภาษาศาสตร์ที่ให้เหตุผลว่าภาษาตะวันตกมีพัฒนาการมากกว่าภาษาตะวันออก หรือในด้านวัฒนธรรม เช่น ถือว่าวรรณคดีที่มีคุณค่า

และเป็นมาตรฐานก็คือวรรณคดีตะวันตก รวมทั้งงานเขียนประเภทอื่นๆ ก็ให้ยึดของตะวันตกเป็นมาตรฐาน เช่น งานเขียนด้านมานุษยวิทยา วิทยาศาสตร์ ก็ล้วนแล้วแต่ตกอยู่ภายใต้วาทกรรมนี้ทั้งสิ้น

ผลงานสำคัญของเอ็ดเวิร์ด ซาอิดที่วิพากษ์วิจารณ์การนำเสนอตะวันออกและความเป็นตะวันออกโดยตะวันตกก็คือ หนังสือ ชื่อ *Orientalism* ซึ่งตีพิมพ์ใน ค.ศ.1987 หนังสือเล่มนี้เป็นงานในแนวทฤษฎีหลังสมัยอาณานิคม (Post-colonialism)¹ ที่มีความสำคัญและทรงอิทธิพลยิ่งต่อโลกวิชาการซึ่งในเวลาต่อมาแนวคิดบูรพาคตินิยมของซาอิดนี้ก็ได้อิทธิพลต่องานเขียนอื่นๆ จำนวนมาก ในแวดวงวรรณกรรมของไทยนั้นงานเขียนและงานวิจัยในแนวนี้นี้ยังไม่ปรากฏออกมาให้เห็นอย่างชัดเจนและแพร่หลายมากนัก งานวิจัยชิ้นนี้จึงเป็นความพยายามที่จะเปิดมิติใหม่ในการศึกษาวรรณกรรมให้ขยายออกและมีความเป็นสากลมากขึ้น ทั้งนี้เพื่อเป็นแบบอย่างและแนวทางให้มีการศึกษาแนวคิดบูรพาคตินิยมในงานวรรณกรรมและงานประเภทอื่นที่เกี่ยวข้องต่อไป

ผู้วิจัยได้หยิบยกประเด็นของบูรพาคตินิยมในวรรณกรรมและภาพยนตร์เรื่อง *ลิตเติล บุตดา (Little Buddha)* มาใช้ในการศึกษาเนื่องจากเห็นว่าวรรณกรรมและภาพยนตร์เรื่องนี้เกิดขึ้นตามกระแสของการรับเอาพุทธปรัชญาหรือความเป็นตะวันออกเข้าสู่กระแสของวัฒนธรรมตะวันตก กระแสความเคลื่อนไหวในลักษณะนี้ปรากฏอยู่ในหนังสือเรื่อง *Oriental Enlightenment : The Encounter between Asian and Western Thought*² ของเจ เจ คลาก (J.J. Clarke) ที่ได้กล่าวถึงการรับแนวคิดทางปรัชญาจากตะวันออกของตะวันตกตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 20 เป็นต้นมา เช่น การรับเอาอิทธิพลทางความคิดของปรัชญาพุทธศาสนา วิธีคิดทางปรัชญาของจีนโบราณ และปรัชญาแบบอินเดียนเข้าสู่จารีตของปรัชญาตะวันตก ดังนั้นการศึกษาวรรณกรรมและภาพยนตร์เรื่อง *ลิตเติล บุตดา* ในแง่มุมของบูรพาคตินิยมนี้จึงเป็นประเด็นที่น่าสนใจและถือได้ว่าเป็นการศึกษาตะวันออกในมุมมองของตะวันตกในอีกรูปแบบหนึ่ง

¹ การศึกษาแนวหลังสมัยอาณานิคม (Post-colonial Studies) ที่เกิดขึ้นในปลายทศวรรษ 1970 และต้นทศวรรษ 1980 มีความสนใจครอบคลุมปฏิสัมพันธ์ด้านต่างๆ ระหว่างชาติยุโรปและตะวันตกกับดินแดนที่เคยเป็นอาณานิคมของชาติเหล่านี้รวมทั้งวรรณกรรมและการวิจารณ์ของช่วงหลังสมัยอาณานิคมด้วย (Deeplika Bahri, *Introduction to Postcolonial Studies* [Online]. (n.d.). (Available from : <http://www.enr.org.uk/1/NG/LSH/Bahri/Intro.html>) อ้างถึงใน อีระ นุชเปี่ยม, บรรณาธิการ, *เอเชีย-ยุโรปศึกษา* (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ศักดิ์โสภาคการพิมพ์, 2545, หน้า 109-110).

² J.J. Clarke, *Oriental Enlightenment : The Encounter between Asian and Western Thought* (London and New York : Routledge, 1997).

ประเด็นเรื่องนี้มีคามสำคัญยิ่งในปัจจุบัน หากเราตระหนักว่า วรรณกรรมและภาพยนตร์ตะวันตกมีอิทธิพลในการครอบงำจิตสำนึกและพฤติกรรมของชาวตะวันออกเป็นอย่างมาก เช่น การให้คำนิยามและหลักคำสอนของศาสนาพุทธที่ถูกบิดเบือนไปในแนวทางความเชื่อของคริสต์ศาสนาและปรัชญาตะวันตกจนไม่เหลือรากเหง้าของความเป็นตะวันออกอยู่เลย อันจะเห็นได้จากการนำเสนอตัวตน (self) ของตะวันตกมากเกินไปเสียยิ่งกว่าความเป็นตะวันออก เมื่อผู้เสพที่ไม่รู้เท่าทันวาทกรรมของตะวันตกที่กระทำต่อตะวันออกนี้ได้อ่านวรรณกรรมหรือได้ชมภาพยนตร์จากตะวันตก อาจทำให้ถูกครอบงำทางปัญญาความคิดและหลงเชื่อว่าหลักคำสอนของศาสนาพุทธที่ปรากฏในวรรณกรรมและภาพยนตร์เรื่องดังกล่าวเป็นหลักคำสอนขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่แท้จริง ความคิด ความเชื่อ และพฤติกรรมในการนับถือศาสนาของตะวันออกอาจเปลี่ยนไปถือแบบคริสต์ศาสนาของคนตะวันตกได้จะโดยรู้ตัวหรือไม่ก็ตาม ซึ่งจะเป็นการทำให้ตะวันออกอยู่ภายใต้อำนาจของตะวันตกในอีกรูปแบบหนึ่ง ตะวันตกมีสิทธิไปโดยปริยายในการตัดสินชะตากรรมของตะวันออกซึ่งส่งผลให้ตะวันออกไม่มีความเป็นตัวของตัวเองอีกต่อไป

การตระหนักถึงอิทธิพลของตะวันตกและความจำเป็นในการศึกษาวรรณกรรมและภาพยนตร์ของตะวันตกจึงมีความสำคัญยิ่ง ดังเช่นที่ เบลา บาลาสส์ นักทฤษฎีภาพยนตร์ชาวฮังการีได้กล่าวไว้ว่า “เราจะต้องรู้เรื่องเกี่ยวกับภาพยนตร์เป็นอย่างดี ถ้าหากว่าเราไม่ต้องการที่จะตกอยู่ภายใต้อำนาจของสิ่งที่คงจะเป็นอิทธิพลทางปัญญาและวิญญาณที่ยิ่งใหญ่ที่สุดในยุคสมัยของเรา ราวกับว่ามันเป็นพลังมืดที่เราไม่สามารถควบคุมได้ หากว่าเราไม่ศึกษากฎเกณฑ์และความสามารถของมันอย่างระมัดระวังแล้ว เราก็จะไม่สามารถควบคุมและชี้นำเครื่องมือที่มีศักยภาพแห่งการครอบงำมวลชนมากที่สุดเท่าที่เคยมีมาในประวัติศาสตร์ทางวัฒนธรรมของมนุษย์อันนี้”³

เหตุผลดังกล่าวได้นำมาสู่ดำริที่จะทำงานวิจัยชิ้นนี้ ที่ต้องการศึกษาและวิจารณ์ตะวันออกและความเป็นตะวันออกในตะวันตกที่สะท้อนอยู่ในวรรณกรรมและภาพยนตร์เรื่อง *ลิตเติล บุตดา* เหตุที่ต้องใช้ทั้งวรรณกรรมและภาพยนตร์มาศึกษาร่วมกันก็เพื่อจะได้สามารถวิพากษ์วิจารณ์ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมได้หลากหลายมากขึ้น ในการศึกษาวิจัยนี้ผู้วิจัยได้นำ

³ บุญรักษ์ บุญญะเขตมาลา, *ศิลปะแขนงที่เจ็ด เพื่อวัฒนธรรมและการวิจารณ์ภาพยนตร์*, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์อัมรินทร์พรินต์ติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, 2538), หน้า 115-116.

วรรณกรรมเรื่อง *ลิตเติล บุคดา* ที่เขียนโดย กอร์ดอน แมคกิล (Gordon Macgill) มาใช้ในการวิเคราะห์ร่วมด้วยโดยวรรณกรรมเรื่องนี้เขียนโดยดัดแปลงจากบทภาพยนตร์ของรูดี เวอร์ลิทเซอร์ และมาร์ค เพปโล ที่เขียนขึ้นจากเรื่องของแบร์นาร์โด แบร์โตลูซซี โดยถือว่าวรรณกรรมเรื่องนี้เป็นภาษาภาพยนตร์ของเรื่อง *ลิตเติล บุคดา* เนื่องจากวรรณกรรมสามารถถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิดของตัวละครหรือทัศนคติของผู้แต่งให้เห็นได้ชัดเจนกว่าในภาพยนตร์และสามารถทำให้เห็นวาทกรรมที่ตะวันตกกระทำต่อตะวันออกได้อย่างชัดเจนขึ้น อีกทั้งการนำเอาทั้งภาพยนตร์และวรรณกรรมมาศึกษาร่วมกันนั้นเป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องทำเพราะงานทั้งสองอย่างมีความสัมพันธ์ร่วมกันอย่างไม่อาจปฏิเสธได้และการศึกษาทั้งสองอย่างร่วมกันจะทำให้มองเห็นวาทกรรมและวิถีปฏิบัติที่ตะวันตกมีต่อตะวันออกได้และในการวิจัยผู้วิจัยจะถือว่าทั้งผู้เขียนนวนิยายคือกอร์ดอน แมคกิล และผู้สร้างภาพยนตร์เจ้าของเรื่องคือแบร์นาร์โด แบร์โตลูซซี ก็คือชาวตะวันตกที่ใช้มุมมองแบบคนตะวันตกแบบเดียวกันในการมองตะวันออกนั้นคือยึดหลักตามบุรพาคตินิยมของชาติที่ว่าชาวตะวันตกแทบทุกคนล้วนแล้วแต่มีแนวคิดแบบบุรพาคตินิยมในจิตไร้สำนึก (unconscious mind) อยู่แล้ว ดังนั้นจึงเป็นไปได้ว่าทั้งผู้เขียนและผู้สร้างภาพยนตร์ซึ่งเป็นเจ้าของเรื่องที่เป็นชาวตะวันตกสามารถนำเสนอเรื่องราวของตะวันออกในมุมมองของตะวันตกในแง่ของบุรพาคตินิยมได้เหมือนกัน ในแง่ของภาพยนตร์นั้นสามารถนำองค์ประกอบทางด้านภาพ ฉาก สถานที่มาใช้ในการศึกษาร่วมกับวรรณกรรมได้เป็นอย่างดีเพราะยังจะเป็นการเสริมซึ่งกันและกันให้เราสามารถเห็นถึงแนวคิดบุรพาคตินิยมที่แฝงอยู่ในวรรณกรรมและภาพยนตร์เรื่องนี้ได้อย่างชัดเจน ดังนั้นในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมิได้มุ่งศึกษาแต่เฉพาะเนื้อหาของวรรณกรรมและภาพยนตร์เพียงอย่างเดียว แต่จะศึกษาวิเคราะห์ถึงตะวันออกและความเป็นตะวันออกในแนวคิดหรือมุมมองของตะวันตกที่สะท้อนอยู่ในวรรณกรรมและภาพยนตร์เรื่อง *ลิตเติล บุคดา* รวมทั้งยังศึกษาถึงกลวิธีในการนำเสนอตะวันออกและความเป็นตะวันออกในโลกตะวันตกที่ปรากฏอยู่ในวรรณกรรมและภาพยนตร์เรื่องนี้ด้วย ทั้งนี้เพราะการศึกษาวเคราะห์ด้านต่าง ๆ ดังกล่าวจะสามารถทำให้วิพากษ์วิจารณ์และมองเห็นถึงวาทกรรมและวิถีปฏิบัติที่ตะวันตกมีต่อตะวันออกได้ตลอดจนทำให้เห็นภาพลักษณ์ของตะวันออกและความเป็นตะวันออกที่ถูกสร้างขึ้นมาในวรรณกรรมและภาพยนตร์ อันเป็นการนำเสนอตะวันออกที่มีใช้ภาพสะท้อนความเป็นจริง หากแต่เป็นการบิดเบือน⁴ เพื่อกลืนและครอบงำความเป็นตะวันออกให้มีลักษณะอย่างตะวันตก

⁴ ซึ่งสอดคล้องกับ Dayton Voice, Reviewed by Gordon Welty ที่กล่าวถึงการที่สื่อสหรัฐอเมริกาพยายามทำการบิดเบือนภาพของตะวันออกกลางเพื่อผลประโยชน์ของสหรัฐอเมริกา

Said's arguments have become even more timely than they were in the early Eighties. The events he recounts both refresh our memories as well as serve to highlight how severely the U.S. media has continued to distort our view of the Middle East. As though to underline

ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่า การวิจัยงานวรรณกรรมและภาพยนตร์เรื่อง *ลิตเติล บุคดา* ที่นำมาศึกษาในแง่มุมของบุรพาคตินิยมจะช่วยให้ผู้อ่านตระหนักถึงสิ่งที่เกิดขึ้นในอีกแง่มุมหนึ่งที่ไม่เคยได้สัมผัสมาก่อนหรือที่ไม่เคยคาดว่าจะมีมาก่อนและได้มองเห็นความสำคัญของการนำทฤษฎีบุรพาคตินิยมมาประยุกต์ใช้ในการศึกษาค้นคว้าวิจัยในเรื่องที่มีความเกี่ยวเนื่องกับบุรพาคตินิยมต่อไปอีกเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์มหาศาลในด้านการพัฒนาความคิด ภูมิปัญญา การศึกษา และมุมมองใหม่ๆ ในสังคมซึ่งจำเป็นต้องทำให้มีขึ้นเพื่อพัฒนาประชาชนในชาติให้มีความก้าวหน้าและมีความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงที่อาจจะเกิดขึ้นได้ในอนาคตอันเป็นยุคแห่งข้อมูลข่าวสารที่มีความรวดเร็ว และยังหวังเป็นอย่างยิ่งว่างานวิจัยชิ้นนี้จะช่วยพัฒนาให้เกิดแนวทางการศึกษาแนวคิดบุรพาคตินิยมที่จะเกิดมีขึ้นอีกต่อไปในงานวิจัยสาขาวิชาต่างๆ ในประเทศไทย และช่วยทำให้เกิดความสนใจที่จะศึกษาวิจัยกันอย่างจริงจังและกว้างขวางมากยิ่งขึ้นในอนาคต

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิเคราะห์แนวคิดบุรพาคตินิยมที่สะท้อนอยู่ในวรรณกรรมและภาพยนตร์เรื่อง *ลิตเติล บุคดา*
2. เพื่อศึกษากลวิธีในการนำเสนอตะวันออกและความเป็นตะวันออกที่ปรากฏอยู่ในวรรณกรรมและภาพยนตร์เรื่อง *ลิตเติล บุคดา*

this latter point, the May 11, 1997 issue of The New York Times Magazine published an article by the Israeli writer Amos Elon on Egyptian intellectuals' opposition to "normalization" of relations with Israel. At the present interval, he holds, "Israel[is] at the mercy of blind forces." That kind of talk simply reinforces the deluded U.S. view of Israel, the victim."

(Gordon Welty, *Dayton Voice*(August 10,1997)[Online]. 1997. (Available from: <http://www.wright.edu/~gordon.welty/Said97.htm> [2002, July 27])).

1.3 แนวทฤษฎี

บุรพาคตินิยมในทัศนะของเอ็ดเวิร์ด ซาอิตคือการนำเสนอภาพลักษณ์ของตะวัน
ออกจากมุมมองของตะวันตกที่ว่าตะวันตกมีสิทธิและอำนาจในการครอบครองและครอบงำตะวัน
ออกซึ่งแนวคิดนี้จะสะท้อนอยู่ในวรรณกรรมและภาพยนตร์เรื่อง *ลิตเติล บุคดา*

1.4 ขอบเขตและวิธีการศึกษาวิจัย

1. ศึกษาทฤษฎีบุรพาคตินิยมเพื่อใช้เป็นพื้นฐานในการวิเคราะห์และทำความเข้าใจตะวันออกและความเป็นตะวันออกในมุมมองตะวันตก
2. ใช้ตัวบทที่เป็นนวนิยายและภาพยนตร์เรื่อง *ลิตเติล บุคดา* นวนิยายจะใช้ฉบับภาษาอังกฤษของกอร์ดอน แมคกิลล์ (Gordon McGill) ค.ศ. 1994 และภาพยนตร์ที่กำกับโดยแบร์นาร์โด แบร์โตลุชชี (Bernardo Bertolucci) ค.ศ. 1993 ซึ่งเป็นภาพยนตร์ที่พูดภาษาอังกฤษ
3. ศึกษาประวัติศาสตร์เบตในด้านสังคม วัฒนธรรม ศาสนา ปรัชญาและศึกษาศาสนาพุทธและศาสนาคริสต์เพื่อใช้ประกอบในการศึกษาวิเคราะห์ความหมายของภาพสังคม วัฒนธรรม และศาสนาที่สะท้อนออกมาทางวรรณกรรมและภาพยนตร์เรื่อง *ลิตเติล บุคดา* เพื่อช่วยในการวิเคราะห์แนวคิดบุรพาคตินิยมที่แฝงอยู่

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย

1. ความเข้าใจวาทกรรมของตะวันตกที่มีต่อตะวันออกรวมทั้งกลวิธีการนำเสนอตะวันออกและความเป็นตะวันออกที่สะท้อนอยู่ในวรรณกรรมและภาพยนตร์เรื่อง *ลิตเติล บุคดา*
2. การกระตุ้นให้เกิดการตระหนักรู้เท่าทันวาทกรรมของตะวันตกที่มีต่อตะวันออก ทำให้สามารถเลือกรับและเสพงานของตะวันตกได้อย่างไม่ถูกครอบงำทางความคิด วัฒนธรรม สังคม และการครอบงำด้านอื่นๆของตะวันตกได้

3. การตระหนักถึงรากเหง้าของตนเองซึ่งทำให้มีอิสระในด้านการคิดและการกระทำโดยไม่ตกเป็นทาสทางความคิด วัฒนธรรม สังคม เศรษฐกิจ และอื่นๆของตะวันตกซึ่งจะทำให้เราสามารถทำตนให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมโดยรวมและประเทศชาติได้อย่างแท้จริง

4. การริเริ่มและเป็นแนวทางให้มีการศึกษาแนวคิดบูรพาคตินิยมในงานวรรณกรรมหรือแนวทางในการศึกษาค้นคว้าวิจัยในหัวข้ออื่นๆ ที่มีความเกี่ยวเนื่องกันต่อไป

1.6 ข้อตกลงเบื้องต้น

1. ในบทคัดตอนจากนวนิยายเรื่อง *ลิตเติล บุตตา* นั้นข้อความส่วนที่ผู้วิจัยต้องการเน้นจะขีดเส้นใต้ไว้อันเป็นส่วนที่ผู้วิจัยเปลี่ยนแปลงเพื่อให้เห็นชัดเจนขึ้น

The Lama looked puzzled. It was the first time a telegram had been delivered to the monastery. The outside world, the world of sea-level, was beginning to encroach. He put on his spectacles, read carefully, and beamed at Chompa.

2. นักบูรพาคตินิยมมีสองความหมาย กล่าวคือ ในความหมายแรกหมายถึงผู้ที่ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับตะวันออกซึ่งอาจจะเป็นนักมานุษยวิทยา นักปรัชญา หรือนักประวัติศาสตร์ก็ได้ ความหมายที่สองหมายถึงผู้ที่ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับตะวันออกและได้สร้างภาพของตะวันออกขึ้นเอง

3. ภาพประกอบในบทที่ 4 ข้อ 4.9 นำมาจากภาพยนตร์เรื่อง *ลิตเติล บุตตา* กำกับโดยแบร์นาร์โด แบร์โตลูซซี ถ่ายทำเมื่อปีค.ศ. 1993

ทฤษฎีบูรพาคตินิยม

Orientalism เป็นหนังสือที่เอ็ดเวิร์ด ซาอิดเขียนขึ้นในปี ค.ศ. 1978 อันถือเป็นผลงานที่ทรงอิทธิพลยิ่งต่อโลกวิชาการในช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 20 กล่าวคือ ผลงานเล่มนี้ได้ก่อให้เกิดการเคลื่อนไหวทางความคิดมากมายไม่ว่าจะเป็นในด้านการศึกษา วัฒนธรรม วรรณกรรม สังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ ฯลฯ และยังมีบทบาทที่สำคัญในการวางรากฐานทางความคิดให้กับการศึกษาแนวหลังสมัยอาณานิคม (post-colonial studies) แม้ว่าผลงาน *Orientalism* ของซาอิดไม่จัดว่าเป็นผลงานชิ้นแรกที่ได้วิพากษ์วิจารณ์บูรพาคติศึกษา (Oriental Studies) เพราะก่อนหน้านี้ได้มีผลงานของ Anwar Abdel-Malek และ Frantz Fanon ที่ได้วิพากษ์วิจารณ์บูรพาคติศึกษาด้วยเช่นกันและในยุคต่อมาก็ได้มีผลงานของนักวิชาการอื่นๆ ที่ออกตามกันมาอีก เช่น James Clifford Ronald Inden เป็นต้น แต่ผลงานของซาอิดนั้นจัดเป็นผลงานที่สำคัญเพราะได้ก่อให้เกิดกระแสการเคลื่อนไหวทางความคิดขึ้นอย่างมากมาย นอกจากนี้ยังมีการนำเอาทฤษฎีบูรพาคตินิยมของเขาไปประยุกต์ใช้ในการศึกษาค้นคว้าวิจัยทางวิชาการอย่างหลากหลายในปัจจุบันไม่ว่าจะเป็นในด้านภูมิศาสตร์ สังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ วิทยาศาสตร์ วรรณกรรม ภาพยนตร์ ฯลฯ

2.1 ประวัติของเอ็ดเวิร์ด ซาอิด

เอ็ดเวิร์ด ซาอิด (Edward Said) เกิดเมื่อค.ศ. 1935 ในกรุงเยรูซาเล็ม (Jerusalem) ดินแดนปาเลสไตน์ ในปีค.ศ. 1947 เกิดเหตุการณ์แบ่งแยกดินแดนปาเลสไตน์ และก่อตั้งประเทศอิสราเอล เขาและครอบครัวจึงต้องกลายเป็นผู้อพยพและย้ายไปอยู่กับญาติของเขาที่กรุงไคโร ประเทศอียิปต์ในปีค.ศ. 1948 เขาใช้ชีวิตในวัยเด็กที่นั่น ในปีค.ศ. 1950 ครอบครัวของซาอิดได้ย้ายไปอยู่กรุงนิวยอร์ก ประเทศสหรัฐอเมริกา เนื่องจากบิดาของซาอิดได้หนังสือเดินทางสหรัฐอเมริกาจากการเข้าร่วมกับกองกำลังปฏิบัติการนอกประเทศของสหรัฐอเมริกาภายใต้การนำของนายพล Pershing ในปี ค.ศ. 1917 ซาอิดจึงได้รับการสืบทอดความเป็นพลเมืองอเมริกันจากบิดาของเขาเอง ซาอิดเข้าศึกษาในโรงเรียน St. George ซึ่งเป็นโรงเรียนอเมริกัน และในเวลาต่อมาได้เข้าศึกษา ณ มหาวิทยาลัย Victoria College และถูกไล่ออกในปี

ค.ศ. 1951 ครอบครัวของเขาจึงได้ส่งเขาเข้าเรียนที่ Mount Hermon Preparatory School ในรัฐแมสซาชูเซตส์ บิดาของซาอิดเป็นคนเข้มงวดในเรื่องหลักในการทำงานและการศึกษาเล่าเรียน งานอดิเรกของเขาในวัยหนุ่มก็คือการอ่านนวนิยายและฟังดนตรีคลาสสิก เขาเรียนภาษาหลายภาษา เช่น ภาษาอาหรับ ฝรั่งเศส อังกฤษ อีกทั้งยังเรียนเปียโนที่โรงเรียนดนตรีจนกลายเป็นผู้มีความชำนาญในการเล่นเปียโนได้มากที่สุด ซาอิดได้รับปริญญาตรีและปริญญาโทจากมหาวิทยาลัยพรินซ์ตันและได้รับปริญญาเอกที่มหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ดซึ่งที่นั่นได้เข้ารับรางวัล Bowdoin วิทยานิพนธ์ในระดับปริญญาเอกของเขาคือการศึกษาผลงานวรรณกรรมของ Joseph Conrad ซึ่งเป็นบุคคลที่มีอิทธิพลต่องานวิจัยชิ้นต่อมาของเขาในเรื่องอคติทางเชื้อชาติ และลัทธิล่าอาณานิคม เช่น ในหนังสือ *Orientalism* และ *Culture & Imperialism* ซึ่งได้มีการอ้างอิงถึงงานของคอนราดส่วนวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโทที่มหาวิทยาลัยพรินซ์ตันนั้นเขาได้รับอิทธิพลจาก Richard P. Blackmur ซึ่งเป็นหนึ่งในผู้นำ New Critics ต่อมาซาอิดได้เข้ารับตำแหน่งผู้ช่วยศาสตราจารย์สาขาวรรณคดีเปรียบเทียบและได้รับตำแหน่งเป็นศาสตราจารย์ทางด้านวรรณคดีเปรียบเทียบและวรรณคดีอังกฤษที่มหาวิทยาลัยโคลัมเบีย

เมื่อสงครามระหว่างอาหรับกับอิสราเอลเกิดขึ้นในปี ค.ศ. 1967 ซาอิด ก็เริ่มที่จะทบทวนสถานะและบทบาทอาชีพของตนเองในวรรณคดีเปรียบเทียบและเริ่มคิดถึงสถานะของตัวเองที่แท้จริงว่าเป็นชาวปาเลสไตน์ ในตอนนี้ชีวิตเขาได้เปลี่ยนไปและเริ่มให้ความสนใจกับรากเหง้าทางวัฒนธรรมที่เขาได้เก็บซ่อนในตอนเด็กโดยนำสิ่งเหล่านี้เข้าสู่การทำงานและวิชาชีพของเขา ดังนั้นเขาจึงเริ่มเข้าไปเกี่ยวข้องกับนักวิชาการทางวรรณกรรมและสิทธิของชาวปาเลสไตน์ เป็นที่รู้กันดีว่าเขาเป็นผู้พากษ์วิจารณ์นักจินตนิยมที่เป็นปัญญาชนของตะวันตกที่ได้บิดเบือนภาพของตะวันออกกลางและโลกอิสลาม เขายังเชื่อว่าภาพของชาวอาหรับที่มีต่อสหรัฐอเมริกาถูกกำหนดเกือบจะทั้งหมดด้วยสิ่งที่เป็นเท็จเขาจึงได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการต่อสู้ทางการเมืองของชาวปาเลสไตน์ในปี ค.ศ. 1969 ในปี ค.ศ. 1970 ซาอิดได้ไปเยือนกรุงอัมมานซึ่งเป็นเมืองหลวงของประเทศจอร์แดนและกรุงเบรุต เมืองหลวงของประเทศเลบานอน และได้ติดต่อกับญาติของตนอย่างเช่น Kamal Nasser ซึ่งเป็นกวีและโฆษกขององค์การปลดปล่อยปาเลสไตน์ (PLO) จนถึงปี ค.ศ. 1973

ในปี ค.ศ. 1974 ซาอิดได้เป็นศาสตราจารย์รับเชิญด้านวรรณคดีเปรียบเทียบที่มหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ดและเป็นสมาชิกของศูนย์วิจัยเรื่องพฤติกรรมศาสตร์ ที่มหาวิทยาลัย

สแตนฟอร์ด ในระหว่างปี ค.ศ. 1975-1976 อันเป็นที่ทำงานวิจัยของเขาเกี่ยวกับวาทกรรมของ
บูรพาคตินิยมและลัทธิล่าอาณานิคมได้เสร็จสมบูรณ์ในที่สุด

หนังสือของซาอิดชื่อ *Beginnings* ที่ตีพิมพ์ในปี 1975 ได้รับรางวัลประจำปี Lionel
Trilling Award ข้อเขียนของเขายังได้รับการแปลและตีพิมพ์ถึง 26 ภาษาทั่วโลกรวมทั้งหนังสือ
ที่ทรงอิทธิพลยิ่งมากที่สุดของเขาคือ *Orientalism* (1978) ที่ได้รับรางวัล The National Book
Critics Circle Award ในปี ค.ศ. 1977 ซาอิดได้รับเลือกให้เป็นสมาชิกสภาแห่งชาติปาเลสไตน์
(The Palestine National Council) ในฐานะปัญญาชนที่ไม่ขึ้นกับใคร นอกจากนี้ซาอิดยังได้ติดต่อกับ
มิเชล ฟูกูเกต์ ของ ปอล ชาร์ตร์ และซีโมน เดอ โบวัวร์ เพื่อสนทนากับปัญหาสันติภาพใน
ตะวันออกกลางอันสะท้อนให้เห็นถึงความห่วงใยในปัญหาตะวันออกกลางของซาอิด ในปี ค.ศ.
1988 ซาอิดได้แปลตัวบทภาษาอาหรับเป็นภาษาอังกฤษในเรื่องคำประกาศเอกราชของชาวปาเลสไตน์
ในปี ค.ศ.1992 เขาได้ไปยังดินแดนปาเลสไตน์เป็นครั้งแรกในรอบ 45 ปี ตลอดทศ
วรรษ 1990 ซาอิดยังคงเป็นนักวิจารณ์นโยบายต่างประเทศของสหรัฐอเมริกาที่มีความเจ็บปวด
ทางด้านความคิดและยังคงวิพากษ์วิจารณ์อย่างไม่ลดละโดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีส่วนร่วมของสหรัฐ
อเมริกาในสงครามอ่าวเปอร์เซีย (The Gulf War) ขณะเดียวกันซาอิดก็ยังได้วิพากษ์วิจารณ์ถึง
ความไม่เหมาะสมและความไร้ความสามารถของผู้นำปาเลสไตน์รวมถึงการฉ้อราษฎร์บังหลวงที่
เกิดขึ้นในปาเลสไตน์ซึ่งเขาก็ได้ก้าวลงจากตำแหน่งของสมาชิกรัฐสภาปาเลสไตน์ที่ดำรงมากกว่า 14
ปี ในปี ค.ศ.1991 ซาอิดได้แตกหักกับ ยัดเซอร์ อาราฟัต หลังจากสนับสนุนมาหลายทศวรรษโดย
กล่าวว่าองค์กรปลดปล่อยปาเลสไตน์ไม่น่าเชื่อถือและไร้ซึ่งคุณธรรมและศีลธรรม¹

ซาอิดเรียกข้อตกลงทางสันติภาพระหว่างอิสราเอลและองค์กรปลดปล่อยปาเลสไตน์ว่าเป็น “เครื่องมือของการยอมแพ้ของชาวปาเลสไตน์” และเป็นการขยายนโยบายที่ยืนยาว
ของอิสราเอลที่จะครอบงำอาหรับทั้งในทางทหารและเศรษฐกิจและยังคาดการณ์ด้วยว่าอิสราเอลจะ
ยอมรับรัฐปาเลสไตน์แต่จะไม่ยอมรับเขตแดนของปาเลสไตน์อย่างแท้จริง (He predicts that,
current pronouncements notwithstanding, “Israel will accept a Palestinian state but not its
boundaries.”)² ข้อวิพากษ์วิจารณ์ของเขายังขยายไปถึงสหรัฐอเมริกาซึ่งเขาเรียกว่า “ประเทศที่
แสสร้างตัวเป็นกลาง” ในกระบวนการทางสันติภาพในตะวันออกกลางอันเนื่องมาจากการ

¹ Haroon Siddiqui. *Edward Said : Embattled But Unbowed*[Online]. 2000. (Available from :http://www.terrygoldman.com/edward_said.html [2002,July 27]).

² Ibid.

สนับสนุนอันยืนยาวของสหรัฐอเมริกาที่มีต่ออิสราเอล ชาอิดยังได้ทำนายถึงสิ่งที่จะเกิดในอนาคตอีกว่าแม้ว่าคนในยุคปัจจุบันจะรู้สึกสิ้นหวังแต่ก็ยังคงมีความหวังว่าสันติภาพอาจจะเกิดขึ้นได้ในอนาคต (... “the current generation is hopeless” -but optimistic in the long run,)³

ในปี ค.ศ. 1992 ชาอิดป่วยเป็นโรคมะเร็งในเม็ดโลหิตขาวเรื้อรังและเข้ารับการรักษาด้วยวิธีเคมีบำบัดเป็นครั้งคราวจนอาการของเขาค่อย ๆ ดีขึ้น เขากล่าวว่าเขาได้เรียนรู้ที่จะปรับตัวให้เข้ากับวิธีการรักษาดังกล่าวและยังคงกระทำการกิจแห่งความยากลำบากอย่างที่สุดนี้ของเขาต่อไป ชาอิดได้เริ่มเขียนหนังสือ *Out of Place* ขึ้นในเดือนพฤษภาคม ค.ศ.1994 ในขณะที่เขาเริ่มฟื้นตัวจากการทำเคมีบำบัด หนังสือเล่มดังกล่าวมีเนื้อหาเกี่ยวกับอัตชีวประวัติของเขาตั้งแต่แรกจนถึงต้นทศวรรษ 1960 ในปี ค.ศ.1997 ชาอิดได้บรรยายเกี่ยวกับราจีฟ คานธี ณ กรุงเดลี เขายังได้เดินทางไปเมืองดูไบ ในสหรัฐอาหรับเอมิเรตเพื่อรับรางวัล The Sultan Owais อันเป็นรางวัลที่เก่าแก่ที่สุดที่มอบให้สำหรับงานทางวรรณคดีของอาหรับซึ่งชาอิดคือชาวอเมริกันเพียงคนเดียวที่ได้รับเกียรตินี้

ชาอิดยังคงตระหนักและรับผิดชอบในบทบาทหน้าที่ของปัญญาชนที่มีต่อสังคม นั่นคือ เขายังคงเป็นผู้พากษ์วิจารณ์การเมืองในประเทศตะวันออกกลางได้อย่างเจ็บแสบคมที่หาได้ยากในสังคมปัจจุบันนี้ ชาอิดยังเป็นที่ต้องการของสาธารณชนและยังให้สัมภาษณ์ผ่านสถานีวิทยุแห่งชาติซึ่งมีแนวโน้มว่าในปัจจุบันนี้คำสัมภาษณ์ของเขาจะได้รับการออกอากาศกระจายเสียงและตีพิมพ์เผยแพร่ออกไปอย่างกว้างขวาง ชาอิดมักจะเป็นผู้วิจารณ์ให้กับ The BCC, Canadian Broadcasting, Australian Radio นอกจากนี้เขายังเขียนเรื่องราวเกี่ยวกับตะวันออกกลางให้แก่ *Al Hayat* ซึ่งเป็นหนังสือพิมพ์รายวันภาษาอาหรับที่มีสำนักงานใหญ่อยู่ที่กรุงลอนดอนและได้วางจำหน่ายไปทั่วโลกอาหรับ ... ชาอิดเห็นว่าหนังสือพิมพ์และวิทยุจากต่างประเทศนั้นยอมรับความคิดเห็นและคำวิพากษ์วิจารณ์ของเขามีต่อเหตุการณ์ในตะวันออกกลางมากกว่าหนังสือพิมพ์และโทรทัศน์ในสหรัฐอเมริกา ด้วยเหตุนี้บ่อยครั้งนักที่เขาจะเขียนข้อคิดเห็นของเขาลงในหนังสือพิมพ์อเมริกันดังที่เขาได้แสดงความเห็นเกี่ยวกับสื่อสิ่งพิมพ์ยักษ์ใหญ่ในสหรัฐอเมริกาว่าเป็นศัตรูในทางอุดมการณ์ (ideologically hostile)⁴ และเป็นศัตรูต่อทัศนคติและความคิดเห็นของเขา

³ Ibid.

⁴ Suzanne Trimel. *Faculty Profile ; Edward Said*[Online]. 1998. (Available from : [http:// people.bu.edu/adnan/said.html](http://people.bu.edu/adnan/said.html) [2002,July 21]).

และว่าเขาไม่มีนิสัยในการถกเถียงปัญหาต่าง ๆ ด้วยรูปแบบที่หนังสือพิมพ์และโทรทัศน์อเมริกันได้กระทำกันอยู่ในปัจจุบันนี้

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่าซาอิดอาจจะเรียกได้ว่าเป็น “บุรุษในสมัยฟื้นฟูศิลปวิทยาการ” (Renaissance man) คนสุดท้ายที่ยังคงหลงเหลืออยู่ กล่าวคือ เขาไม่ได้เป็นเพียงศาสตราจารย์วรรณคดีอังกฤษและวรรณคดีเปรียบเทียบที่โดดเด่นแห่งมหาวิทยาลัยโคลัมเบียเท่านั้นแต่เขายังเป็นนักสิทธิมนุษยชน นักวิจารณ์วัฒนธรรม ผู้เชี่ยวชาญด้านการเมือง และผู้ที่อุทิศเวลาว่างให้กับดนตรี สอดคล้องกับที่ Christopher Hitchens นักหนังสือพิมพ์ซึ่งเป็นเพื่อนของซาอิดและรู้จักเขามานานกว่า 20 ปี ได้กล่าวว่านอกจากเขาจะเป็นนักวิชาการทางวรรณคดีที่ประสบความสำเร็จแล้วเขายังเป็นนักเปียโนผู้มีพรสวรรค์ นักวิจารณ์ดนตรี ผู้ชื่นชอบละคร ร้อง นักล้อเลียน ผู้มีรสนิยมในการแต่งกาย และผู้มีสุนทรียะต่อสิ่งรอบตัว และยังคงกล่าวอีกว่าเขาคือคนอ่อนไหวมาก ลงมือทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยความทุ่มเทสุดสาหัสและยังเป็นผู้ที่โดนทำร้ายจิตใจได้โดยง่าย⁵

ซาอิดจัดได้ว่าเป็นผู้ที่มีผลงานอันเปี่ยมล้นไปด้วยคุณภาพและพลังสร้างสรรค์ที่ยังคงสะท้อนให้เห็นถึงบทบาททางภูมิปัญญาหรือแนวคิดในสังคมสมัยใหม่ ผลงานที่สำคัญของเขาพอจะสรุปได้ดังนี้

- *Beginnings* (1975)
- *National, Colonialism, and Literature* (1978)
- *Orientalism* (1978)
- *The Question of Palestine* (1979)
- *Literature and Society* (1980)
- *Covering Islam* (1981)
- *The World, the Text and the Critic* (1983)
- *After The Last Sky* (1986)
- *Blaming the Victims* (1988)

⁵ “He’s very sensitive, takes things hard, and is extremely easily wounded.”(Emily Eakin. *Look Homeward, Edward*[Online]. 1999. (Available from : <http://www.english.utoronto.ca/~eakin/edward.htm> [2002,July 27]).

- *Criticism in Society, Culture and Imperialism*
- *Musical Elaborations* (1991)
- *Cultural and Imperialism* (1993)
- *The Pen and the Sword* (1993)
- *Representations of the Intellectual* (1994)
- *The Politics of Depression: The Struggle for Palestinian Self-Determination* (1994)
- *Out of Place* (1999)
- *Reflection on Exile* (2000)

2.2 แนวคิดบูรพาคตินิยมในมุมมองของเอ็ดเวิร์ด ซาอิด

ในมุมมองของเอ็ดเวิร์ด ซาอิด (Edward Said)⁶ บูรพาคตินิยม (Orientalism) คือวาทกรรมที่ตะวันตกมีต่อตะวันออกอันหมายถึงลักษณะของทัศนคติ การศึกษา และงานเขียนประเภทต่างๆ ทั้งบันเทิงคดี เช่น เรื่องสั้น นวนิยาย และสารคดี เช่น บทความบันเทิงที่ถูกลำดับขึ้นมาให้ราวกับว่าเป็นมาตรฐานที่เป็นที่ยอมรับของประชาชนทั่วไป กล่าวคือเป็นการ “อุปโลกน์” ลักษณะต่างๆ ของตะวันออกขึ้นมาไม่ว่าจะเป็นในแง่อุปนิสัยใจคอ วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ ประเพณี ฯลฯ โดยที่วาทกรรมดังกล่าวได้ถูกครอบงำจากคำสั่งสอน มุมมอง และอคติทางความคิดของตะวันตกที่เห็นว่าเหมาะสมต่อตะวันออกอย่างเห็นได้ชัด และวาทกรรมดังกล่าวยังเป็นภาพลักษณ์ของตะวันออกที่ตะวันตกสร้างขึ้นอย่างต่อเนื่องมาตั้งแต่สมัยกรีกโบราณซึ่งแสดงออกมาในรูปของความคิดและความรู้ที่ตะวันตกมีต่อตะวันออก

ความสัมพันธ์ระหว่างตะวันออกและตะวันตกเป็นความสัมพันธ์ในรูปแบบของเจ้านายกับข้าทาสที่ตะวันตกมองว่าตะวันออกคือความเป็นอื่น (other) ที่ไม่ใช่พวกเดียวกับตะวันตก กล่าวคือ ตะวันตกมองว่าตนมีอำนาจและความเหนือกว่าตะวันออกในทุกๆ ด้านไม่ว่าจะเป็นในด้านการเมือง วัฒนธรรม ศีลธรรม หรือปัญญาก็ตาม ดังนั้นตะวันตกจึงมีสิทธิที่จะครอบครองและครอบงำตะวันออกในรูปแบบของอุดมการณ์ทางวัฒนธรรม (hegemony) อันเป็นรูป

⁶ Edward W. Said, *Orientalism* (New York : Vintage Books Edition, 1979).

แบบการนำทางวัฒนธรรมของชนชั้นปกครองที่ได้สร้างความชอบธรรมในการครอบงำและมีอิทธิพลเหนือกว่าผู้ถูกปกครองที่เป็นผู้เสียเปรียบที่จำเป็นต้องยอมรับ สนับสนุน ปกป้องระบบที่ทำให้ตนเองเสียเปรียบ

แนวคิดบูรพาคตินิยมเป็นแนวคิดที่มั่นคงแข็งแรงจึงมีการนำไปใช้ทั้งในทางทฤษฎี เช่น ดาร์วินนำแนวคิดนี้ไปใช้ในการเขียนทฤษฎีของเขาซึ่งปรากฏเป็นที่ยอมรับในคริสต์ศตวรรษที่ 19 และทางปฏิบัติ เช่น นำไปใช้ในการสร้างภาพยนตร์ในศตวรรษที่ 20 จนถึงปัจจุบัน มีการสนับสนุนแนวคิดบูรพาคตินิยมอย่างต่อเนื่องทำให้แนวคิดนี้กลายเป็นความรู้เกี่ยวกับตะวันออกที่เป็นระบบระเบียบมากขึ้นและมีอิทธิพลต่อวิถีคิดและศาสตร์ต่าง ๆ ทั่วโลกอย่างเหนียวแน่น นอกจากนี้แนวคิดนี้ยังคงเผยแพร่ออกมาในรูปแบบต่าง ๆ สู่สาธารณชนอยู่ตลอดเวลาอีกด้วย⁷

วิวัฒนาการของแนวคิดบูรพาคตินิยมที่มีมาดังนี้

แนวคิดบูรพาคตินิยมวิวัฒนาการมาจากภูมิศาสตร์ที่สมมุติขึ้นมาเอง (imaginative geography) ซึ่งก็คือการกำหนดขอบเขตและความแตกต่างของสิ่งต่าง ๆ ตามแต่ที่จิตใจของมนุษย์ประสงค์จะกำหนดขึ้นมา แนวคิดภูมิศาสตร์ที่สมมุติขึ้นมาเริ่มจากความคิดที่ว่าดินแดนที่ผู้กำหนดคุ้นเคยจะเรียกว่า “ของเรา” (ours) ส่วนดินแดนที่ผู้กำหนดไม่คุ้นเคยก็จะเรียกว่า “ของพวกเขา” (theirs) ทั้งนี้เป็นเพราะผู้กำหนดรู้สึกที่ดินแดนของพวกเขามีความแตกต่างจากของพวกเขาตนจึงมีความรู้สึกต่อดินแดนของพวกเขาในแง่ลบอันก่อให้เกิดคำว่า “ดินแดนของพวกเขา” (our land) ซึ่งมีความหมายถึงดินแดนของผู้กำหนดและคำว่า “ดินแดนล้าหลัง” (barbarian land) อันเป็นดินแดนของคนต่างแดนที่ไม่ใช่ดินแดนของผู้กำหนดซึ่งแนวคิดนี้ได้นำไปสู่แนวคิดในการแบ่งแยกกำหนดเขตแดนระหว่างตะวันออกกับตะวันตกที่ปรากฏให้เห็นตั้งแต่สมัยกรีกในบทละครเรื่อง *The Persians* ของเอสคิลุส (Aeschylus) และ เรื่อง *The Bacchae* ของ ยูริปีดีส (Euripides) ซึ่งสะท้อนแนวคิดของตะวันตกว่าตะวันตกมีอำนาจและอิทธิฤทธิ์ที่จะพูดเกี่ยวกับตะวันออกได้อย่างชัดเจนในทุกแง่ทุกมุมรวมทั้งมีสิทธิที่จะพูดแทนตะวันออก กล่าวคือ สามารถกำหนดความคิด การกระทำ คำพูด ฯลฯ ทุกอย่างแทนตะวันออกได้ทั้งหมด ดังที่ปรากฏในคำพูดของตัวละครชาวตะวันออกซึ่งสะท้อนความคิดของคนตะวันตกที่คนตะวันตก

⁷ Ibid., pp. 1–6.

จินตนาการขึ้นมาเองทั้งสิ้นในบทละครเรื่อง *The Persians* ตะวันตกจึงกลายเป็นผู้ให้ชีวิตตะวัน ออกและสร้างตะวันออกขึ้นมาอย่างแท้จริงไปโดยปริยาย ตะวันตกมองว่าตะวันออกเป็นดิน แดนของผู้พ่ายแพ้ที่อยู่ไกลโพ้น ไม่เคยมีใครย่างกรายเข้าไป นอกจากนี้ตะวันตกยังมองตะวัน ออกว่าเป็นดินแดนแห่งความลึกลับและท้าทายต่อจิตใจของตะวันตกที่แสวงหาคำตอบในเรื่อง ต่างๆ และจิตใจที่ทะเยอทะยานในอำนาจของตะวันตกอันนำไปสู่โครงการต่างๆ เช่น การเดินทาง การค้นหา การให้ทุนศึกษาในทางวิชาการเพื่อที่จะจัดแบ่งเชื้อชาติและศาสนาของตะวัน ออกให้เป็นหมวดหมู่เพื่อเป็นการพิสูจน์ว่ากรีกและโรมันอยู่เหนือชาติอื่น ๆ

ต่อมาแนวคิดในการแบ่งแยกตะวันออกและตะวันตกที่สมมุติขึ้นมาได้วิวัฒนาการ ขึ้นมาเป็นการศึกษาทางวิชาการสาขาหนึ่งในสถาบันการศึกษาต่างๆ ที่มีการสอนการศึกษาค้นคว้า วิจัยในเรื่องที่เกี่ยวกับตะวันออก ผู้ที่ทำการศึกษอาจเป็นนักมานุษยวิทยา นักสังคมวิทยา นักประวัติศาสตร์ที่เรียกกันว่า “นักบูรพาคดีศึกษา” (Orientalist) ผู้ซึ่งทำการศึกษาตะวันออก ทั้งในเรื่องที่เฉพาะเจาะจงและในเรื่องทั่วไป ดังนั้นการศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับตะวันออกจึง เรียกว่า “บูรพาคดีศึกษา” (Oriental studies/area studies) และนักบูรพาคดีนิยมรุ่นแล้วรุ่นเล่า ได้ศึกษาและเขียนเรื่องราวเกี่ยวกับตะวันออกด้วยความรู้ลึกของผู้ที่มีอำนาจเหนือกว่า คนเหล่านี้สนใจตะวันออกในเรื่องของความแปลกประหลาดและความผิดไปจากปกติของคนตะวัน ออกในสายตาของคนตะวันตก หลักการของแนวคิดบูรพาคดีนิยมในช่วงนี้ยังไม่มีกำหนดขึ้น มาให้เป็นรูปเป็นร่างที่ชัดเจนแน่นอนจึงมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เรื่อย ๆ โดยอยู่บนพื้นฐานของการ ศึกษาและตำราเกี่ยวกับเรื่องราวของตะวันออก

แนวคิดบูรพาคดีนิยมได้รับการพัฒนาให้มีความแตกต่างระหว่างตะวันออกและ ตะวันตกมากขึ้นกว่าเดิมโดยที่กวี นักเขียนนิยาย นักปรัชญา และนักวิชาการในสาขาวิชาการ ต่างๆ ต่างก็ยอมรับความคิดนี้และได้ผลิตงานเขียนที่เกี่ยวกับตะวันออกทั้งในรูปแบบของนวนิยาย มหาภาพย์ เรื่องราวทางการเมือง ฯลฯ ที่ล้วนแล้วแต่อิงกับความเชื่อดังกล่าวทั้งสิ้น

นอกจากนี้เนื่องจากความแบ่งแยกระหว่างตะวันตกและตะวันออกที่มีมากขึ้น ประกอบกับศาสนาอิสลามทำให้ตะวันตกรู้สึกว่าตะวันออกท้าทายอำนาจของตะวันตกและรู้สึกว่า สำหรับตะวันตกแล้วตะวันออกเป็นศัตรูที่น่ากลัว ดังนั้นเพื่อที่จะเอาชนะความกลัวที่มีต่อตะวัน ออกตะวันตกจึงได้ทำการศึกษาเรียนรู้ตะวันออกทั้งในแง่ของภาษา ประวัติศาสตร์ เชื้อชาติ และวัฒนธรรมเพื่อนำมาใช้เป็นข้อมูลในการตัดสินใจเลือกใช้นโยบายที่จะจัดการและครอบครอง

ตะวันออกโดยเริ่มจากการที่ Abraham-Hyacinthe Anquetit-Duperron (คศ. 1731-1805) ได้เป็นผู้เริ่มแปลคัมภีร์อเวस्ता (Avesta)* ซึ่งทำให้ภาษาและอารยธรรมของตะวันออกเริ่มเผยแพร่ไปสู่ตะวันตก

William Jones ได้สืบสานงานเกี่ยวกับการเผยแพร่ตะวันออกไปสู่ตะวันตกต่อจากอับบราฮัมซึ่งทำให้ตะวันออกกลายเป็นแหล่งของการเรียนรู้ของตะวันตก ในการศึกษาเกี่ยวกับตะวันออกจนได้วางหลักเกณฑ์ในการเปรียบเทียบตะวันออกกับตะวันตก

นอกจากนั้นโปเลียนยังได้ทำการศึกษาทุกอย่างเกี่ยวกับอียิปต์ ไม่ว่าจะเป็นชีวิตความเป็นอยู่ ขนบธรรมเนียมประเพณี ฯลฯ จากตัวบท (text) ที่นักโบราณคดีนิยมในสมัยก่อนหน้านี้นี้ได้เขียนไว้และได้ทำการรุกรานครอบครองอียิปต์โดยใช้ความรู้ที่ได้จากตัวบทมาช่วยในการนี้ โปเลียนได้จัดตั้งสถาบันสำหรับศึกษาค้นคว้าเรื่องราวเกี่ยวกับอียิปต์เพื่อทำให้ความรู้เกี่ยวกับตะวันออกกลายเป็นรูปแบบของความรู้ทั่วไปอันเป็นระบบและมีลักษณะของวิธีการทางวิทยาศาสตร์มากยิ่งขึ้นซึ่งทำให้อารมณ์ จิตใจ ประเพณีของตะวันออกกลายเป็นกฎที่ไม่อาจเปลี่ยนแปลงได้ ความรู้ที่เพิ่มขึ้นนี้เป็นไปเพื่ออำนาจในการครอบครองตะวันออกในทางการเมือง การเริ่มสร้างความรู้เกี่ยวกับตะวันออกให้เป็นระบบในสมัยของโปเลียนได้กลายเป็นแก่นหลักของความรู้เกี่ยวกับแนวคิดโบราณคดีนิยมสมัยใหม่ที่เริ่มขึ้นในคริสต์ศตวรรษที่ 18 นั้นเอง

ชาอดิกล่าว่าแนวคิดโบราณคดีนิยมสมัยใหม่เริ่มขึ้นในปลายศตวรรษที่ 18 ซึ่งปัจจัยที่ก่อให้เกิดแนวคิดนี้ก็คือแนวคิดนิยม (Romanticism) แนวคิดโบราณคดีนิยมสมัยใหม่คือแนวคิดที่ว่ายุโรปจะได้รับการปฏิรูปทางความคิดใหม่โดยใช้ความรู้ที่ได้จากเอเชียจึงได้มีการสร้างองค์ความรู้ขึ้นใหม่แต่ในทางปฏิบัติแล้วกลับไม่อาจเป็นจริงได้เพราะแนวคิดใหม่นี้ยังทำให้เกิดความแตกต่างระหว่างตะวันออกและตะวันตกมากขึ้นเนื่องจากนักโบราณคดีนิยมส่วนใหญ่ยังคงยึดติดอยู่กับแนวคิดโบราณคดีนิยมแบบเก่าและไม่ปรารถนาที่จะหลอมรวมกับตะวันออกจริงๆ ซึ่งในเวลาต่อมาก็ได้มีการพัฒนาไปเป็นการปรับเปลี่ยนความรู้ในทุกๆ ด้านให้เป็นเหตุเป็นผลเป็นไปตามหลัก

* คัมภีร์อเวस्ताเป็นคัมภีร์ของศาสนาโซโรอัสเตอร์ อเวस्ताหมายถึง “ความรู้” คล้ายกับพระเวทของศาสนาพราหมณ์-ฮินดู คัมภีร์อเวस्ताเขียนด้วยภาษาเปอร์เซียโดยแบ่งออกเป็น 5 ภาค

การทางวิทยาศาสตร์และตัดเรื่องราวสิ่งเหนือธรรมชาติอันเกิดจากความเชื่อทางศาสนาออกอันเป็นแนวความคิดของยุโรปในคริสต์ศตวรรษที่ 19⁸

สำหรับแนวคิดบูรพาคตินิยมสมัยใหม่นั้นมีที่มาจาก

1. การขยายตัว (expansion)

ความรู้เกี่ยวกับตะวันออกได้ขยายเพิ่มมากขึ้นอันเนื่องมาจากตะวันตกได้ทำการสำรวจตะวันออกมากขึ้นซึ่งทำให้มีการผลิตผลงานต่าง ๆ ออกมามากมายโดยใช้มุมมองที่ยึดตะวันตกเป็นศูนย์กลาง (Eurocentrism) ในการสังเกตและตัดสินสิ่งต่าง ๆ ความรู้เกี่ยวกับตะวันออกที่มากขึ้นนี้ได้กลายเป็นที่มาของอำนาจจักรวรรดินิยมในเวลาต่อมา

2. การเผชิญหน้าทางประวัติศาสตร์ (historical confrontation)

เมื่อตะวันตกได้เผชิญหน้ากับตะวันออกก็ได้เขียนบรรยายถึงตะวันออกว่าเป็นสิ่งที่แปลกประหลาดและไม่ใช่วาทะเดียวกับตะวันตก (other) อันเป็นความพยายามที่จะแบ่งแยกตนเองออกจากตะวันออก การกระทำเช่นนี้ทำให้ยุโรปรู้จักตนเองดีขึ้นและยังทำให้เกิดศาสตร์ต่าง ๆ ที่เปรียบเทียบระหว่างตะวันตกกับตะวันออกในแง่มุมต่าง ๆ เช่น นิรุกติศาสตร์ ภาษาศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ระบบกฎหมาย ศาสนา ซึ่งได้กลายมาเป็นวิธีการที่ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายในศตวรรษที่ 19

3. ความเห็นอกเห็นใจ (sympathy)

ในคริสต์ศตวรรษที่ 18 มีความเชื่อว่าวัฒนธรรมทุกอย่างในโลกนี้ล้วนแล้วแต่มีลักษณะร่วมบางอย่างในทางจิตวิญญาณ ดังนั้นจิตใจของตะวันตกซึ่งถือว่าอยู่ในวัฒนธรรมที่แตกต่างและอยู่ภายนอกตะวันออกจึงสามารถศึกษาและเข้าถึงจิตใจของคนตะวันออกได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้เพื่อให้ตะวันตกได้เห็นองค์ประกอบภายในที่ซ่อนอยู่ของตะวันออกทำให้การพูดถึงตะวันออกที่สามารถเปลี่ยนแปลงไปได้เรื่อยๆ อย่างในสมัยก่อน เช่น พูดถึงตะวันออกว่าเป็นสิ่งแปลกประหลาด ผิดแผกในเรื่องกามารมณ์ ฯลฯ เปลี่ยนมาเป็นการพูดถึงตะวันออกในแง่ของวิชาการมากขึ้น

⁸ Ibid., pp. 114-115.

4. การแยกประเภท (classification)

มีความพยายามที่จะแบ่งแยกประเภทของมนุษย์และสภาพแวดล้อมขึ้นโดยใช้ความเหนือกว่าของตะวันตกมาอ้างสิทธิความชอบธรรมในการแบ่งแยกประเภทสำหรับเป็นมาตรฐานและเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่าถูกต้องและเป็นธรรมชาติ กล่าวคือ มีการลดขนาดของสิ่งที่ใช้ในการศึกษาลงมาเป็นประเภทๆ ที่สามารถใช้อธิบายได้ในเรื่องทางประวัติศาสตร์ ธรรมชาติ มานุษยวิทยา วัฒนธรรมทั่วไปซึ่งจะมีการตั้งชื่อตามชนิดที่แบ่งแยกไว้ อีกทั้งยังได้มีการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างชนิดที่จะศึกษาให้สอดคล้องกัน ดังนั้นในงานเขียนของนักปรัชญา นักประวัติศาสตร์ นักสารานุกรมจึงมีการเรียกประเภทของสิ่งที่ศึกษาที่ได้แบ่งประเภทไว้แล้วด้วยชื่อที่ตั้งไว้ใช้ เช่น คนอเมริกันจะมีผิวแดง (red) โกรธฉุนเฉียวง่าย (choleric) ตรงไปตรงมา (erect) ส่วนคนเอเชียจะมีผิวเหลือง (yellow) จิตใจหดหู่ (melancholy) เข้มงวดเฉียบขาด (rigid) ส่วนคนแอฟริกันจะมีผิวดำ (black) เหลวไหล (phlegmatic) เฉื่อยชา (lax)⁹

ผู้ที่วางรากฐานแนวคิดบูรพาคตินิยมสมัยใหม่ที่อยู่บนพื้นฐานของความมีเหตุผลแบบหลักวิทยาศาสตร์โดยสร้างสาขาวิชาต่างๆ และประเพณีปฏิบัติ ให้ตัวอย่างงานทางวิชาการกำหนดศัพท์และคำนิยามทางวิทยาศาสตร์เพื่อเป็นแนวทางให้งานของนักบูรพาคตินิยมคนอื่น ๆ มีความสอดคล้องกัน ได้แก่ ซิลเวสเตอร์ เดอ ซาซี (Silvestre de Sacy) เอิร์นเนสต์ เรแนน (Ernest Renan) และเอ็ดเวิร์ด วิลเลียม เลน (Edward William Lane) โดยมีซาซีเป็นบิดาแห่งแนวคิดบูรพาคตินิยมสมัยใหม่

เนื่องจากยังไม่เคยมีความรู้เกี่ยวกับตะวันออกที่มีลักษณะเป็นผลงานทางวิชาการมาก่อนอย่างแท้จริงชาวจีนต้องสร้างความรู้เกี่ยวกับตะวันออกขึ้นมาใหม่เองทั้งหมด เช่น ภาษาตะวันออก ขนบประเพณี วิธีการสร้างก็คือการสร้างความรู้ขึ้นมาใหม่ (restructuring) โดยเกิดจากการปรับเปลี่ยนข้อมูลเดิมที่ได้คัดเลือกตัวอย่างออกมาจากเอกสารที่เกี่ยวกับตะวันออกและทำการตรวจทานแก้ไขปรับปรุงเพราะเชื่อว่างานของตะวันออกไม่อาจเข้าถึงตะวันตกที่มีอารยธรรมสูงกว่าหรือไม่อาจช่วยในการพัฒนารสนิยมหรือภูมิปัญญาของตะวันตกได้เพราะงานเกี่ยวกับ

⁹ Ibid., p. 119.

ตะวันตกที่ชาซีนามาศึกษาได้รับการสร้างโดยพวกที่แตกต่างจากตะวันตกไม่ว่าจะเป็นในด้านสังคม ประวัติศาสตร์ ฯลฯ และเต็มไปด้วยข้อคิดเห็นที่มีความลำเอียง ความเชื่อในสิ่งเหนือธรรมชาติ

ดังนั้นเนื่องจากสำหรับตะวันตกเรื่องราวเกี่ยวกับตะวันออกโดยรวมแล้วไม่น่าสนใจ และแปลกประหลาดเลยจึงได้คัดเลือกเฉพาะข้อมูลบางอย่างออกมาและนำมาแก้ไขปรับปรุงงานของตะวันออกขึ้นใหม่ก่อนจะได้รับการยกย่องว่าเป็นงานที่ได้มาตรฐานเหมาะกับรสนิยมของคนตะวันตกจึงทำขึ้นเป็นหนังสือที่รวบรวมงานเขียนที่คัดสรรมาแล้วของนักเขียนคนเดียวหรือหลายคน (anthology) และหนังสือที่รวบรวมบทความสั้น ๆ โดยเฉพาะมักมาจากภาษาต่างประเทศ (chestomathy)

การที่ตะวันตกได้นำเนื้อหาเพียงเล็ก ๆ บางส่วนเกี่ยวกับตะวันออกนี้มาดัดแปลง สะท้อนให้เห็นถึงอำนาจของตะวันตกในการนำเอาความห่างไกล ความแปลกประหลาดที่ซ่อนอยู่ในตะวันออกออกมาให้เห็นและยังเป็นทฤษฎีอันทรงอำนาจและเป็นมาตรฐานในการให้ความหมายแก่ตะวันออกต่อไป

งานของชาซีซึ่งมีไว้เพื่อแสดงให้เห็นคนตะวันตกเห็นประสบการณ์ที่ผิดปกติและความแปลกประหลาดของตะวันออกนั้นเป็นภาพประวัติศาสตร์สมัยใหม่ที่มีลักษณะราวกับละครที่นำมาแสดงบนเวที งานของเขาจึงได้กลายเป็นต้นแบบ (canon) ในเรื่องของตะวันออก ทำให้เกิดตัวบทสืบต่อจากงานของเขาในรุ่นต่อไป

สำหรับเรแนนเขาเป็นผู้พัฒนาแนวคิดบูรพาคตินิยมต่อจากชาซีให้กลายเป็นระบบของวาทกรรมที่แข็งแกร่งยิ่งขึ้นโดยการประยุกต์ใช้นิรุกติศาสตร์เข้ากับแนวคิดบูรพาคตินิยมโดยอ้างว่าเป็นศาสตร์ที่ใช้ในการหาความจริงที่ชัดเจน เป็นธรรมชาติ และปราศจากความเชื่อในเรื่องเหนือธรรมชาติ

เรแนนได้ใช้วิธีการเปรียบเทียบระหว่างตะวันออกและตะวันตกเพื่อต้องการพิสูจน์ว่าตะวันตกเหนือกว่า เช่น เรแนนใช้ภาษาอินโดยูโรเปียนเป็นมาตรฐานในการตรวจสอบคุณค่าของภาษาเซมิติก (Semitic) เขาชี้ว่าภาษาเซมิติกเป็นภาษาที่บกพร่อง มีรูปแบบที่เสื่อมถอยทางวัฒนธรรมเมื่อเทียบกับภาษาอินโดยูโรเปียนที่มีความสูงส่งและมีรูปแบบทางภาษาที่สมบูรณ์

กว่าอันเป็นวิธีเปรียบเทียบที่แฝงความมีอคติทางเชื้อชาติและยังเป็นวิธีที่ลดคุณค่าของตะวันออกให้อยู่ในฐานะของวัตถุสิ่งของที่สามารถตรวจสอบและเปิดเผยลักษณะได้ง่าย วิธีการของเรแนนได้ทำให้ตะวันออกกลายเป็นชาติที่มีลักษณะเหมือนเพศหญิงที่อ่อนน้อม เจียบ และเฉื่อยชา อีกทั้งยังมีความพยายามที่จะตีความความหมายของรากศัพท์ภาษาตะวันออกว่ามีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับจิตใจ เชื้อชาติ ลักษณะ และอารมณ์ที่เป็นรากเหง้าของคนตะวันออกซึ่งเป็นการศึกษาเพื่อเปรียบเทียบให้เห็นถึงความไม่เท่ากันทางภาษาและความเป็นอยู่ของตะวันตกกับตะวันออก เรแนนได้พยายามสร้างความจริงบนความไม่เท่าเทียมกันของทั้งสองฝ่ายโดยที่ตะวันออกจะต้องเป็นฝ่ายที่ด้อยและอ่อนแอกว่าตะวันตก เช่น ตะวันออกจะเป็นพวกเผด็จการ ไร้เหตุผล ล้าหลัง ป่าเถื่อน ซึ่งตรงข้ามกับตะวันตกที่มีประชาธิปไตย มีเหตุผล มีอารยธรรมมากกว่าจึงมีวัฒนธรรมที่เหนือกว่าและมีอำนาจที่จะครอบครองตะวันออกในทุก ๆ ด้าน

ด้วยเหตุนี้งานของซาซีและเรแนนจึงได้กลายมาเป็นแบบอย่างของแนวคิดบูรพาคตินิยมที่นิยมกันอย่างกว้างขวางโดยได้สร้างตัวบทและรากศัพท์ทางนิรุกติศาสตร์ที่แสดงให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างตะวันออกกับตะวันตกที่กำหนดขึ้นมาและคาดว่าเหมาะสมกับตะวันออกทำให้ตัวตนที่แท้จริงของตะวันออกถูกบิดเบือนไปมากยิ่งขึ้นและไม่เท่าเทียมกับตะวันตกมากขึ้นซึ่งทำให้คาร์ล มาร์กซ์ (Karl Marx) ซึ่งเป็นนักวิชาการและนักวิชาการคนอื่น ๆ ในสาขาวิชาต่าง ๆ เช่น ชีววิทยา ประวัติศาสตร์ มานุษยวิทยา ปรัชญา เศรษฐศาสตร์ยังต้องรับเอาศัพท์ที่นักบูรพาคตินิยมกำหนดลักษณะทั้งภายในและภายนอกให้แก่ตะวันออกมาใช้ในงานของตนเพื่อเป็นตัวอย่างในทางทฤษฎีและเพื่อสร้างภาพของตะวันออกให้เป็นรูปเป็นร่างมากกว่าจะสร้างตะวันออกจากตัวตนที่แท้จริงของตะวันออก อีกทั้งยังรับเอาวิธีการเปรียบเทียบที่แฝงไปด้วยอคติของเรแนนมาประยุกต์ใช้ในงานของตนอีกด้วย

สำหรับเลน ผู้วางรากฐานของแนวคิดบูรพาคตินิยมสมัยใหม่อีกคนหนึ่งได้ สนใจที่จะสร้างความรู้เกี่ยวกับตะวันออกให้เป็นระบบด้วยเช่นกันโดยได้มีการสุมตัวอย่างกลุ่มที่จะใช้สังเกตการณ์ จัดระบบข้อมูลให้เข้าถึงได้ง่าย และทำการแก้ไขข้อมูลขึ้นใหม่อย่างมากมายโดยถือว่าตนเป็นผู้สังเกตและบรรยายข้อมูลในลักษณะที่ให้ความสมจริงในทางวิทยาศาสตร์ ในหนังสือที่เขียนเกี่ยวกับอียิปต์ของเขามีวิธีการเล่าเรื่องโดยยึดตามแบบแผนของนวนิยายในศตวรรษที่ 18 อันทำให้เหมือนเป็นละครซึ่งทำให้อียิปต์เหมือนมีตัวตนจริง ๆ เช่น การชอบใช้ความรุนแรง การตัดสินใจต่าง ๆ อย่างโหดร้าย ความไม่เคารพในกฎเกณฑ์ของมุสลิม ความมากด้วยวัฒนธรรมการเล่นจึงเป็นชาวตะวันตกที่สามารถครอบครองข้อมูลมหาศาลโดยเข้าไปอยู่ในสังคมมุสลิมและทำตัว

เป็นเพียงผู้สังเกตการณ์โดยไม่ถือว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของสังคมจริง ๆ งานของเขาจึงกลายเป็นมรดกทางวิชาการอันมีอิทธิพลต่อสถาบันและสังคมตะวันตกและยังใช้เป็นแหล่งในการศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับอียิปต์

ดังนั้นนักบูรพาคตินิยมสมัยใหม่จึงมองว่าตนเป็นวีรบุรุษในการกอบกู้ตะวันออกให้หลุดออกมาจากความเสื่อมถอยทางอารยธรรมโดยนำวิธีการทางวิทยาศาสตร์มาใช้ในการสร้างตะวันออกขึ้นใหม่ให้มีลักษณะตามธรรมชาติของมันซึ่งอันที่จริงเป็นลักษณะที่ตะวันตกกำหนดขึ้นมาเองแต่ฝ่ายเดียว เช่น วิชาประวัติศาสตร์ มานุษยวิทยา

การวิจัยของบรรดานักบูรพาคตินิยมจะใช้วิธีการพิเศษคือใช้สารานุกรม ไวยากรณ์ การแปล การถอดรหัสทางวัฒนธรรม การสร้างใหม่ การยืนยันใหม่ในคุณค่าของแนวคิดบูรพาคตินิยมดั้งเดิม นิรุกติศาสตร์ ประวัติศาสตร์ ฯลฯ ในการสร้างภาพที่สมมติขึ้นมาแทนความเป็นจริง (representation) ของตะวันออกทำให้ตัวตนของตะวันออกสามารถมองเห็นได้อย่างชัดเจนโดยให้มีการผลิตความรู้ซ้ำและแพร่กระจายอย่างกว้างขวางไปในตะวันตกเพื่อผลประโยชน์ของคนตะวันตกเอง

ตะวันออกได้ถูกบิดเบือนเปลี่ยนแปลงไปด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ซึ่งทำให้ภาพที่สมมติขึ้นมาแทนความเป็นจริงของตะวันออกนี้ห่างไกลจากความเป็นจริงมากขึ้นไปอีกและภาพที่บิดเบือนเช่นนี้กลายเป็นที่ยอมรับกันทั่วโลกโดยที่มีการวางลำดับของวิธีการ หลักการ ความสัมพันธ์ที่ขึ้นอยู่กับวาทกรรม ตำรา ความคิดที่ได้มา ฯลฯ ผลงานทางวิชาการหรือผลงานทางด้านอื่น ๆ ที่ผลิตขึ้นมาในสมัยหลังล้วนแต่เป็นผลงานที่เกิดจากการลอกเลียนแบบผลงานของนักบูรพาคตินิยมรุ่นก่อนมาทั้งสิ้น

ดังนั้นนักบูรพาคตินิยมจึงมีรูปแบบของงานที่อ้างอิงงานซึ่งกันและกันอันเป็นรูปแบบของการงอกเงยของความรู้เกี่ยวกับแนวคิดบูรพาคตินิยม หากมีข้อมูลใหม่นักบูรพาคตินิยมก็พร้อมจะตัดสินข้อมูลนั้นด้วยข้อมูลที่นักบูรพาคตินิยมรุ่นก่อนให้ไว้ดังที่พบในลามาร์ติน (Lamartine) เนร์วาล (Nerval) และ กุสตาฟ โฟลแบร์ต (Gustave Flaubert) ที่ได้ลอกเลียนงานของนักบูรพาคตินิยมรุ่นก่อนในการทำงานเพื่อให้มีสุนทรียดึงดูดความสนใจผู้อ่าน ในคริสต์ศตวรรษที่ 19 ได้มีการก่อตั้งองค์กรต่าง ๆ ที่มีการศึกษาค้นคว้าวิจัยแลกเปลี่ยนข้อมูลอย่างเป็นทางการมากยิ่งขึ้น มีการให้เงินทุนช่วยเหลือผลิตผลงานที่น่าเชื่อถือจึงไม่มีนักบูรพา

คตินิยมมือสมัครเล่นอีกต่อไปแต่จะมีแต่นักวิชาการที่เอาจริงเอาจังและได้รับการรับรองจากระบบมหาวิทยาลัยซึ่งเป็นการทำให้ศาสตร์ต่าง ๆ กลายเป็นศาสตร์อย่างแท้จริง

ในทัศนะของซาอิดเขายังเห็นว่าช่วงนี้แนวคิดบูรพาคตินิยมได้ผลิตผลงานต่าง ๆ ขึ้นมากมาย เช่น ผลงานทางวิชาการซึ่งเขียนโดยเรแนน (Renan) ฮัมโบลด์ (Humbolde) มูเยร์ (Muir) โดซี (Dozy) มีการเพิ่มจำนวนภาษาตะวันออกที่ใช้สอนในตะวันตก จำนวนต้นฉบับการแปลและการวิจารณ์งานของตะวันออก ความสนใจในไวยากรณ์สันสกฤต ร้อยกรอง อารบิก และผลงานทางวรรณคดี เช่น งานของเกอเธ (Goethe) อุโก (Hugo) ลามาร์ติน (Lamartine) ชาโตบริยองด์ (Chateaubriand) เนร์วาล (Nerval) โฟลแบร์ต (Flaubert) สก๊อตต์ (Scott) เลน (Lane) เบอร์ตัน (Burton) อีเลียต (Eliot) ไบรอน (Byron) ซึ่งล้วนแล้วแต่มีวาทกรรมแบบแนวคิดบูรพาคตินิยมที่มีอคติว่าตะวันตกมีความเหนือกว่าตะวันออก ซึ่งด้อยกว่าและมีความรู้สึกถึงอำนาจในการครอบครองตะวันออกตามแบบจักรวรรดินิยมผนวกกับความสามารถในการเข้าถึงภูมิศาสตร์ที่แท้จริงของตะวันออกได้มากขึ้น และมีการสรุปรายละเอียดของตะวันออกสู่ความเป็นลักษณะทั่วไป กล่าวคือ ตะวันออกคือสิ่งที่คงที่ไม่เปลี่ยนแปลงและมีความแตกต่างจากตะวันตกอย่างสมบูรณ์

ดังนั้นแนวคิดบูรพาคตินิยมจึงประสบความสำเร็จในการเปลี่ยนแปลงจากวาทกรรมของนักวิชาการไปเป็นวาทกรรมทางจักรวรรดินิยมในปลายศตวรรษที่ 19 จึงเกิดมีการแข่งขันของชาวยุโรปในการครอบครองตะวันออกใกล้โดยมีเจ้าอาณานิคมคืออังกฤษและฝรั่งเศสซึ่งในเวลาต่อมาได้รวมถึงรัสเซียและเยอรมนีโดยมีความรู้สึกว่าการได้ผลประโยชน์ในทางวัฒนธรรม การค้า คมนาคม ทหาร ศาสนา คือผลประโยชน์ที่ถูกต้องตามกฎหมายที่เป็นหน้าที่ของกองกำลังชาวคริสต์จะต้องปกป้องคุ้มกันเครื่องมือที่ใช้ในการครอบครองตะวันออกจึงถูกผลิตขึ้น เช่น สมาคมเผยแพร่ศาสนาคริสต์ที่กระจายอยู่ทั่วในตะวันออก สมาคมการค้า การเรียนรู้ ทุนในการสำรวจภูมิศาสตร์ ทุนในการแปล โรงงาน กงสุล เพื่อให้ร่วมกันขยายอำนาจจักรวรรดินิยมของยุโรปให้กว้างไกลยิ่งขึ้นซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าแนวคิดบูรพาคตินิยมมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับการเมืองและการเมืองก็ใช้ประโยชน์จากแนวคิดบูรพาคตินิยมในการทำให้ฐานะของตะวันออกต่ำลง ลดค่าความเป็นมนุษย์ลง (dehumanized) มีฐานะเป็นเพียงวัตถุสำหรับการศึกษานอกจากนี้ถูกประทับตราด้วยความเป็นอื่น ไม่มีสิทธิมีเสียงใดๆ ทั้งสิ้น เป็นมรดกจากประวัติศาสตร์ไม่กระตือรือร้น ไม่มีอิสระในการปกครอง ไม่มีอำนาจอธิปไตยในตนเอง เป็นคนต่างด้าวเป็นชาติที่ถูกครอบครอง ถูกเข้าใจ ถูกกำหนดการกระทำโดยตะวันตกซึ่งก็คือความสัมพันธ์

ระหว่างเจ้านายกับข้าทาสในทางการเมืองอันเป็นการทำให้ตะวันออกเป็นตะวันออกในมุมมองของตะวันตกอันนำไปสู่ความมีอคติทางเชื้อชาติทำให้เกิดลัทธิเหยียดผิว (racism) ลัทธิที่ยึดเอามนุษย์เป็นศูนย์กลาง (anthropocentrism) ลัทธิการยึดเอายุโรปเป็นศูนย์กลาง (Europocentrism) ซึ่งลัทธิเหล่านี้มีความสัมพันธ์โดยตรงกับคนที่ไม่ใช่ชาวยุโรป

ซาอิดชี้ให้เห็นว่าแนวคิดบูรพาคตินิยมสมัยใหม่มีแนวคิดเกี่ยวกับจักรวรรดินิยม (Imperialism) และลัทธิล่าอาณานิคม (Colonialism) รวมอยู่ด้วยซึ่งก็สามารถถูกทำให้ผู้มีอำนาจในกองทัพและรัฐบาลทั้งหลายในการวางนโยบายต่าง ๆ เพื่อที่จะได้ครอบครองตะวันออก

การที่พิสูจน์ได้ว่าแนวคิดบูรพาคตินิยมถูกต้องจึงเป็นทั้งความสำเร็จในทางศาสตร์และศิลป์อันเป็นการสร้างอำนาจและผลประโยชน์ให้ตะวันตกในเวลาต่อมาตะวันออกจึงถูกทำให้เป็นตะวันออกไม่ใช่ตะวันออกในอย่างที่เป็นแต่ถูกสร้างขึ้นด้วยเหตุผลเรื่องอำนาจขอบเขตของแนวคิดบูรพาคตินิยมจึงเท่ากับขอบเขตของจักรวรรดินิยมนั่นเอง

ในช่วงนี้ซาอิดได้เสนอให้เห็นวิวัฒนาการของแนวคิดบูรพาคตินิยมใน 2 รูปแบบที่ชัดเจน คือ

1. บูรพาคตินิยมที่แฝงเร้น (Latent Orientalism)

เป็นความคิดในจิตใต้สำนึกที่มีการตกลงอย่างเป็นเอกฉันท์ระหว่างนักบูรพาคตินิยมถึงทัศนคติที่มีต่อตะวันออก ทัศนคติดังกล่าวนี้อาจจะไม่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอด แม้ว่ารูปแบบของการแสดงความรู้เกี่ยวกับตะวันออกของนักบูรพาคตินิยมจะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไรก็ตาม นั่นคือทุกคนยังคงรักษาความคิดที่มีการแบ่งแยกกับตะวันออกทำให้เกิดความคิดความเชื่อซ้ำ ๆ ซาก ๆ (clichés) เกี่ยวกับตะวันออกว่าตะวันออกคือความแปลกประหลาด ล้าหลัง เจ็บ มีลักษณะเหมือนผู้หญิง ปรับตัวได้ช้า ฝักใฝ่ในกาม ชอบเผด็จการ มีจิตใจที่วิปริต มินิสัยที่ใช้ไม่ได้ บกพร่อง บ้า ต่ำต้อย อันเป็นวิธีมองที่ไม่ได้มองอย่างมองมนุษย์ทำให้นักเขียนอย่าง โรแบน มาร์แซซ ซาซี โพลแบร์ต แร้วาลมีความคิดพื้นฐานอย่างเดียวกัน กล่าวคือ มองตะวันออกเป็นเพียงดินแดนที่ตะวันตกให้ความสนใจและที่ต้องการกอบกู้ให้ตติงเดิม ตะวันออกเป็นเพียงดินแดนที่ล้าหลัง ไม่เจริญก้าวหน้าเท่าตะวันตกทั้งในด้านศาสตร์และศิลป์ อีกทั้งแนวคิดบูรพาคตินิยมที่แฝงเร้นยังสนับสนุนให้เกิดจักรวรรดินิยมในศตวรรษที่ 19 อันทำให้เกิด

คำที่มีความหมายตรงข้ามในทางเชื้อชาติเผ่าพันธุ์ วัฒนธรรม สังคม ซึ่งก็คือคำว่า “ก้าวหน้า” กับ “ล้าหลัง” ทำให้นักคิดในศตวรรษที่ 19 ต่างก็คิดเหมือนกันว่าดินแดนที่ไร้อารยธรรมนี้สมควรถูกครอบครองโดยอารยธรรมที่เจริญก้าวหน้ากว่า

2. บुरพาคตินิยมที่แสดงออกอย่างเปิดเผย (Manifest Orientalism)

เป็นการแสดงออกของบुरพาคตินิยมที่แฝงเร้นอย่างเป็นรูปธรรม เช่น องค์กรสถาบันต่างๆ ในทางสังคม ภาษา วรรณกรรม ประวัติศาสตร์ สังคมวิทยา ฯลฯ ที่เกี่ยวข้องกับตะวันออก วิธีการนำเสนอหรือรูปแบบการเขียนส่วนตัวอาจจะแตกต่างกันออกไปโดยที่แนวคิดหลักของบुरพาคตินิยมแฝงเร้นยังมีการคงไว้อย่างเหนียวแน่น

ดังนั้นบुरพาคตินิยมแฝงเร้นและบुरพาคตินิยมที่แสดงออกอย่างเปิดเผยจึงมีบทบาทในการส่งผ่านแพร่กระจายความรู้ของบुरพาคตินิยมสมัยใหม่ออกไปยังผู้เชี่ยวชาญ สมาคม องค์กรทางภูมิศาสตร์ ประชาชนทั่วโลก ฯลฯ โดยจะคงไว้ซึ่งความเหนือกว่าของตะวันตกที่มีต่อตะวันออกในผลงานเดิมๆ ที่มีการผลิตซ้ำหลายครั้งด้วยความปรารถนาที่จะมีอำนาจเหนือตะวันออกนั่นเอง

ในศตวรรษที่ 19 มีความคิดสองประการที่เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปซึ่งมีผลต่อความคิดแบบจักรวรรดินิยมที่มองว่าตะวันตกมีความเหนือกว่าและสมควรจะครอบครองตะวันออก ประการแรกคือความคิดในเรื่องความจริงที่ถูกแบ่งแยกออกเป็นหมวดหมู่ เช่น ภาษา เชื้อชาติ รูปแบบ สีผิว จิตใจ ซึ่งเป็นการแบ่งอย่างมีอคติเพราะสิ่งที่แอบแฝงอยู่คือความคิดแบบคู่ตรงข้าม “พวกเรา” (our) และ “พวกเขา” (their) ที่งานทางด้านมานุษยวิทยา ภาษาศาสตร์ ประวัติศาสตร์ และทฤษฎีเรื่องการอยู่รอดและการเลือกสรรของดาร์วินล้วนแล้วแต่สนับสนุนความคิดนี้

“พวกเรา” คือเราที่มีเสรีภาพ ความเป็นมนุษย์ ความถูกต้อง น่ายกย่อง สรรเสริฐ มีความรู้ มีวัฒนธรรม ซึ่งต่างจาก “พวกเขา” ที่เป็นคนนอก (outsider) คนยากจน ต่ำต้อย บกพร่อง พวกอาณานิคม ดังนั้นพวกเราจึงบุกรุกดินแดนของพวกเขาอยู่เสมอ

จากความคิดที่มีการแบ่งอย่างมีอคตินี้เองได้ก่อให้เกิดความคิดเรื่องคนผิวขาวที่อยู่
ในฐานะที่มีอำนาจกว่า สามารถพูดถึงคนตะวันออกได้ มีสิทธิเรียกพวกสีผิวเช่นไรก็ได้ รวมถึง
มองว่าตะวันออกไม่มีอิสรภาพที่จะปกครองตนเองได้เพราะตะวันออกไม่รู้อาการปกครองแบบใดดี
ที่สุดสำหรับตนเองซึ่งความคิดเหล่านี้เป็นการแสดงให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างตะวันออกและ
ตะวันตก

ประการที่สองคือความคิดเรื่องความเป็นสิ่งแรกเริ่ม (primitiveness) ที่มีอยู่ใน
ตะวันออกมาตั้งแต่กำเนิด ในการแบ่งแยกเป็นหมวดหมู่จะมีการสังเกตความจริงในเรื่องของ
การเริ่มต้นแหล่งกำเนิดแฝงอยู่ การแบ่งตะวันออกเป็นหมวดหมู่สามารถใช้อธิบายความเป็นมา
ของแต่ละอย่างได้ดีจึงมีการสมมติสิ่งที่มีอยู่ในตะวันออกมาแต่กำเนิดกันอย่างหลากหลาย ให้มี
ความแตกต่างกันในทางวิทยาศาสตร์อย่างเป็นเหตุเป็นผลโดยใช้ภาษาเป็นพื้นฐานหลักและถือว่า
ภาษาคือความแตกต่างซึ่งกันและกัน ผู้ใช้ภาษาก็จะมีจิตใจ วัฒนธรรม ศักยภาพทางร่างกาย
ที่แตกต่างกันไปด้วย การอธิบายตะวันออกอาศัยการรวบรวมรายละเอียดที่มีการศึกษามาและนำ
มาสรุปลักษณะโดยรวมเป็นคำจำกัดความทั่วไปที่ใช้บรรยายคนตะวันออกเพื่อทำให้ความหมาย
ของคำจำกัดความที่ได้สรุปออกมานี้นักแน่นมั่นคงถาวรยิ่งขึ้นก็ได้มีการกล่าวว่าตะวันออกเป็น
เช่นนี้มาแต่กำเนิด เช่น ภาษาซิมิติกได้ถูกอธิบายว่ามีลักษณะเช่นนี้มาแต่กำเนิด (primitive
origin) และใช้ภาษาซิมิติกที่ตะวันตกตีความเองว่าเป็นภาษาที่บกพร่อง ไม่ชัดเจน เป็นพื้นฐาน
ใช้ในการอธิบายตีความในทุก ๆ แง่มุมของชีวิตและกิจกรรมมนุษย์

ความคิดเรื่องความเป็นสิ่งแรกเริ่มที่ถูกทำให้เป็นที่ยอมรับกันนี้โดยทั่วไปเกิดจาก
การที่ตะวันตกต้องการควบคุมและครอบครองตะวันออกจึงได้สำรวจตะวันออกทั้งในแง่วัฒนธรรม
ศาสนา จิตใจ ประวัติศาสตร์ สังคม เพื่อให้รู้จักทุกอย่างเกี่ยวกับตะวันออกเพราะไม่มีชาว
ตะวันออกผู้ใดที่จะรู้จักตนเองได้อย่างที่ชาวตะวันตกรู้ ตะวันตกเป็นผู้สร้างประวัติศาสตร์โลกมา
ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันจึงมีสิทธิในการกำหนดลักษณะและเรื่องราวของตะวันออกเพื่อยืนยันถึง
ความเป็นตะวันออกซึ่งต้องอยู่ใต้อำนาจของตะวันตกที่มีสิทธิที่จะเปลี่ยนตะวันออกให้เป็นไปตามที่
ต้องการ หากทำไม่ได้อย่างที่ตั้งใจไว้ก็เท่ากับว่าตะวันออกได้ก่อกบฏต่อตะวันตก

แนวคิดบูรพาคตินิยมได้กลายมาเป็นเครื่องมือของจักรวรรดินิยมที่เป็นระบบ
ปราบปราม กีดกัน และช่วยขจัดความกลัวของยุโรปที่มีต่อตะวันออกอันมีนัยยะของความท้อ
ทายทางการเมืองโดยตะวันตกจะเปลี่ยนแปลงทุกสิ่ง ไม่ว่าจะเป็นวัตถุ วัฒนธรรม ฯลฯ ให้

เกิดผลประโยชน์ต่ออำนาจจักรวรรดิ ตะวันตกได้พยายามจัดการกับตะวันออกอย่างถูกต้องตามหลักการทั้งในด้านทัศนคติและการวิเคราะห์

แนวคิดบูรพาคตินิยมในสมัยปัจจุบันเริ่มหลังสงครามโลกครั้งที่สองที่มีการเปลี่ยนศูนย์กลางอำนาจทางการเมืองจากอังกฤษและฝรั่งเศสที่เคยเป็นมหาอำนาจกลายมาเป็นสหรัฐอเมริกาที่เข้ามาเป็นมหาอำนาจในสมัยปัจจุบันเพราะสหรัฐอเมริกาต้องการศึกษาตะวันออกเพื่อเตรียมการก้าวสู่การเป็นจักรวรรดินิยมตามตัวอย่างของจักรวรรดินิยมยุโรปในอดีตที่ปัจจุบันนี้อาจกลับสู่การเป็นจักรวรรดินิยมได้จากอำนาจทางการทหารโดยตรงแต่สามารถเป็นได้จากอำนาจที่เกิดจากการครอบงำทางวัฒนธรรมหรือทางสติปัญญาความคิดในรูปแบบของอุดมการณ์ทางวัฒนธรรม (hegemony) ดังนั้นสหรัฐอเมริกาจึงรับเอาประเพณีความคิดของบูรพาคตินิยมของอังกฤษและฝรั่งเศสเข้ามาใช้เพื่อเป็นเครื่องมือในการสร้างจักรวรรดินิยมยุคใหม่

ชาอิตแบ่งลักษณะของบูรพาคตินิยมในสหรัฐอเมริกาเป็น 2 ประเภท

1. สหรัฐอเมริกาได้รับเอาแนวคิดบูรพาคตินิยมแนวเก่ามาจากยุโรปเนื่องจากผู้เชี่ยวชาญชาวสหรัฐไม่เคยมีประสบการณ์เกี่ยวกับตะวันออกเหมือนอย่างอังกฤษและฝรั่งเศสมีจึงพลอยรับเอาทัศนคติของความเป็นศัตรูทางวัฒนธรรมที่อยู่ในแนวคิดบูรพาคตินิยมที่เป็นที่ยอมรับไว้ใช้ในการศึกษาตะวันออกซึ่งทำให้มีผลงานบูรพาคตินิยมสมัยใหม่ในรูปแบบใหม่เป็นจำนวนมาก เช่น ภาพยนตร์

2. สหรัฐอเมริกาได้เพิ่มมุมมองใหม่ๆ ของนักวิชาการในแนวคิดนี้ในรูปแบบของวาทกรรมโดยใช้เทคนิคทางสังคมศาสตร์ต่อตะวันออก ทำให้ได้ภาพที่บิดเบือนจากความจริงมากยิ่งขึ้นไปกว่าเดิม ทัศนคติสังคมศาสตร์ที่สหรัฐอเมริกาใช้จะไม่อาศัยวรรณคดีและภาษาศาสตร์เข้าศึกษาเพราะถือว่าความจริงของตะวันออกอยู่ในพื้นที่ สิ่งสำคัญสำหรับผู้เชี่ยวชาญทางพื้นที่คือข้อเท็จจริง (fact) ที่เป็นวิทยาศาสตร์เท่านั้น ซึ่งกลายเป็นข้อผิดพลาดเพราะทำให้ภาพของตะวันออกยิ่งห่างไกลจากความเป็นจริงมากยิ่งขึ้น เป็นการมองตะวันออกอย่างคนที่ถูกลดค่าความเป็นมนุษย์เพราะวรรณคดีที่ชาวตะวันออกเขียนสามารถพูดถึงความจริงของชีวิตได้เช่นเดียวกันแนวคิดบูรพาคตินิยมในสมัยปัจจุบันจึงละเลยการศึกษาวรรณคดีและภาษาศาสตร์และได้สร้างความเป็นศัตรูทางวัฒนธรรมขึ้นอีกด้วย แม้จะมีการศึกษาภาษาในปัจจุบันก็ไม่ใช้ในแง่ภาษาศาสตร์ของภาษาที่ลึกลับ แต่เพื่อผลประโยชน์ทางยุทธศาสตร์และผู้มีอำนาจ และใช้การศึกษาภาษาตะวันออกเป็นเครื่อง

มือที่สำคัญในการสร้างภาพของตะวันออกเพื่อให้ผู้อื่นคิดว่าภาพที่ปรากฏนั้นเป็นเรื่องจริงทั้งที่ความจริงแล้วไม่ใช่ ทั้งนี้ก็เพื่อรับใช้วัตถุประสงค์ในการสร้างจักรวรรดินิยมของอเมริกันนั่นเอง

ซาอิดได้สรุปหลักการบูรพาคตินิยมที่ยังคงมีอยู่ในปัจจุบันไว้ดังนี้คือ

1. ความแตกต่างอย่างสิ้นเชิงระหว่างตะวันตกซึ่งถือว่าตนเป็นชาติที่มีเหตุผล พัฒนาแล้ว และเหนือกว่าตะวันออกที่ผิดปกติ ไม่พัฒนา และด้อยกว่า
2. ภาพของตะวันออกที่แสดงออกมากขึ้นอยู่กับตัวบทที่ตะวันตกสร้างขึ้นเอง โดยตะวันตกพยายามสร้างภาพว่าตะวันออกเป็นดังเช่นนั้นมาแต่กำเนิดจริง ๆ
3. ตะวันออกมีลักษณะคงที่ทั้งในด้านความคิด ความเป็นอยู่ ฯลฯ ตะวันตกจึงเชื่อว่าตะวันออกไม่รู้ว่ามีที่มาจากไหนและเป็นใครทำให้ตะวันออกกลายเป็นเพียงวัตถุสำหรับใช้ในการทดลองทางวิทยาศาสตร์ตะวันตกจึงมีสิทธิที่จะสมมุติศัพท์ที่ถูกทำให้เป็นระบบและมีความถูกต้องตามกฎหมาย เป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปในการบรรยาย
4. ตะวันออกคือสิ่งที่ตะวันตกกลัวว่าจะมาครอบครองโลกจึงถูกควบคุมโดยโครงการวิจัยค้นคว้าหาความรู้เกี่ยวกับตะวันออกเพื่อนำมาซึ่งอำนาจในการครอบครองควบคุมตะวันออก

หลักการเหล่านี้ยังคงมีอยู่โดยปราศจากการท้าทายจากนักวิชาการตะวันออกเพราะความเข้มแข็งของหลักการบูรพาคตินิยมที่ได้รับการสนับสนุนจากองค์กรทางธุรกิจ มูลนิธิ บริษัทน้ำมัน การทหาร หน่วยงานต่างๆ ฯลฯ ที่ดำเนินการให้หลักการนี้ถูกต้องอย่างชอบธรรม

ซาอิดอธิบายว่าเนื่องจากการที่สหรัฐอเมริกาได้รับเอาหลักการบูรพาคตินิยมแนวเก่ามาจากยุโรปนี้เองที่ทำให้มีการรับเอาทัศนคติของความเป็นศัตรูของยุโรปที่มีต่ออิสลามเข้ามาด้วยเพราะสหรัฐอเมริกามีความสนใจในตะวันออกกลางมากเนื่องจากได้ลงทุนในธุรกิจน้ำมันมากกว่าที่อื่นใดในโลกจึงจำเป็นต้องขอคำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญด้านตะวันออกกลางในการช่วยจัดทำนโยบายโดยคำแนะนำที่ได้ก็เกิดจากการลอกเลียนต้นแบบเดิมอันเป็นความคิดเห็นของนักบูรพาคตินิยมดั้งเดิมที่ว่าอิสลามไร้ความสามารถ เผด็จการ เป็นสิ่งที่น่ากลัว ไร้เหตุผล เป็นภัย

อันตรายคุกคาม ไม่น่าไว้วางใจ มีความคิดต่อต้านตะวันตก ไม่ซื่อสัตย์ ประกอบกับอิสลามยังไม่เคยถูกตะวันตกควบคุมทางการเมือง ดังนั้นเมื่อแนวคิดจักรวรรดินิยมสมัยใหม่ของสหรัฐอเมริกาแผ่เข้ามาถึงอาหรับจึงทำให้เกิดการต่อต้านขึ้นในหมู่ชนอาหรับและเกิดขบวนการชาตินิยมอาหรับตั้งแต่สงครามโลกครั้งที่สองเคลื่อนไหวประกาศตัวเป็นศัตรูกับอำนาจจักรวรรดินิยมสหรัฐอเมริกาที่คอยเข้ามาคุกคามแทรกแซงและควบคุมกิจการภายในของพื้นที่ของตะวันออกกลางตามความคิดความเชื่อเรื่องความเหนือกว่าของชาติตะวันตกที่มีสิทธิในการครอบครอง ควบคุม จัดการกับตะวันออกในทุกด้านของบูรพาคตินิยมดั้งเดิมที่สหรัฐอเมริการับเอามาจากยุโรปนั่นเองทำให้สหรัฐอเมริกามองว่าการปฏิบัติหรือขบวนการชาตินิยมของชาวอาหรับเกิดจากการที่อาหรับเพียงต้องการแสดงอำนาจ(และความตื่นเต้นเหมือนกับเวลาที่ได้ร่วมประเวณี) ด้วยเหตุนี้สหรัฐอเมริกาก็มองว่าการปฏิบัติของอาหรับเป็นการกระทำที่ทำลายหลักการที่มีเหตุผลและถูกต้องของมนุษย์จึงถือเป็นเพียงการกระทำที่ป่าเถื่อน ไร้เหตุผล เป็นความเลว ความบ้า ความรุนแรงที่ไร้เหตุผลอันเป็นสิ่งที่ชาติด้อยกว่าเป็น ความคิดเช่นนี้ได้ลดค่าของการปฏิบัติและวรรณคดีของนักบูรพาคตินิยมที่เป็นต้นแบบของนักบูรพาคตินิยมที่ไม่สามารถอธิบายหรือเตรียมการสำหรับการปฏิบัติอย่างรุนแรงในโลกอาหรับในคริสต์ศตวรรษที่ 20 และเพื่อจัดการควบคุมอาหรับที่กระด้างกระเดื่องต่ออำนาจจักรวรรดินิยมนี้สหรัฐอเมริกาก็พยายามใช้แนวคิดบูรพาคตินิยมเป็นเครื่องมือในการสร้างภาพของตะวันออกหรืออาหรับให้มีลักษณะในแง่ลบ เช่น การสร้างภาพว่าอาหรับมีแต่ความรุนแรง กระหายเลือด อาฆาต มีจิตใจที่ฝักใฝ่ในการทำลายล้าง ทำทุกอย่างที่ตนคิดว่ายุติธรรมซึ่งบางทีก็ไม่ใช่เช่นนั้น มีเจตนาแอบแฝงอยู่เบื้องหลังการที่ไม่ยอมขายน้ำมัน เป็นผู้รบกวนการคงอยู่ของตะวันตกและอิสราเอล เป็นเพียงชนเผ่าเร่ร่อนในดินแดนปาเลสไตน์ ไม่มีประเทศชาติและวัฒนธรรมเป็นของตนเองอย่างแท้จริง

นอกจากนี้ภาพของอาหรับที่ปรากฏในภาพยนตร์และโทรทัศน์จะแสดงให้เห็นว่าอาหรับเป็นชาติที่หมกมุ่นในกามารมณ์ ไม่ซื่อสัตย์ กระหายเลือด มีการร่วมเพศที่ผิดธรรมชาติ ไม่ซื่อสัตย์กับคู่ของตน ชอบใช้ความรุนแรง ทรยศ ต้าทราม ผู้นำอาหรับก็มักเป็นพวกโจรสลัดหรือผู้ก่อการจลาจล เบื้องหลังของภาพเหล่านี้คือการคุกคามของสิ่งที่เรียกว่า “สงครามศาสนาจีฮัด” (Jihad) ซึ่งก็คือความกลัวที่ว่ามุสลิมหรืออาหรับจะครอบครองโลก

ดังนั้นในทัศนะของชาวยุโรปเรื่องราวของโลกตะวันออกหรืออาหรับจึงถูกสร้างขึ้นมาจากอำนาจของประเทศที่สร้างสถาบันต่างๆ ขึ้นมาสนับสนุนภาพ “ตำนาน” เหล่านี้ให้มีในจิตใจมากขึ้น เมื่อมีการพูดถึงชาติอาหรับ ภาพเหล่านี้ก็จะถูกนำมาใช้ทุกครั้ง

ปัจจุบันแนวคิดบูรพาคตินิยมได้ปรับตัวเข้ากับจักรวรรดินิยมยุคใหม่ได้สำเร็จ เป็นการประลองต่อระหว่างชนชั้นทางปัญญากับอำนาจจักรวรรดินิยมสมัยใหม่ ประเทศอาหรับในปัจจุบันนี้ได้กลายเป็นบริวารทางวัฒนธรรม ปัญญา การเมือง และเศรษฐกิจของสหรัฐอเมริกา ดังจะเห็นได้จากระบบการศึกษาของตะวันออกที่รับมาจากสหรัฐอเมริกา รับเอาแนวคิดบูรพาคตินิยมมาจากสหรัฐอเมริกาและนำมาเผยแพร่ให้กับคนในประเทศของตน นอกจากนี้ การครอบครองทางวัฒนธรรมของสหรัฐอเมริกาก็ยังได้รับความยินยอมจากตะวันออก

เนื่องจากสหรัฐอเมริกาเป็นผู้ควบคุมระบบของวัฒนธรรม การเมือง เศรษฐกิจ ปัญญาของโลก และเป็นผู้สร้างและผลิตการทำให้เป็นสมัยใหม่ได้อย่างถูกต้องและชอบธรรม ดังนั้นภาพที่เหมือนกันของโลกที่สามคือการยินยอมทางปัญญาต่อหลักการบูรพาคตินิยมโดยไม่มีข้อโต้แย้งจึงเป็นการเพิ่มอำนาจให้สหรัฐที่จะเปลี่ยนแปลงสังคม การเมือง และเศรษฐกิจของตะวันออกซึ่งเป็นการทำให้เป็นตะวันออกนั่นเอง เช่น การที่ผู้ชมโทรทัศน์ส่วนใหญ่เชื่อว่าอาหรับมีลักษณะดังที่ปรากฏในภาพยนตร์ฮอลลีวูดซึ่งก็คือความพยายามของสหรัฐอเมริกาในการสร้างภาพของตะวันออกขึ้นเองโดยไม่สนใจว่าจะบิดเบือนไปจากความเป็นจริงเพียงใด ทั้งนี้ก็เพื่อผลประโยชน์และอำนาจจักรวรรดินิยมของสหรัฐอเมริกาเอง

ดังจะเห็นได้ว่าความขัดแย้งอย่างรุนแรงระหว่างตะวันออกกับตะวันตกที่เกิดขึ้นมากมายในปัจจุบัน เช่น การรบระหว่างอิสราเอลและปาเลสไตน์อย่างรุนแรง การโจมตีของสหรัฐอเมริกาในอัฟกานิสถาน โดยตะวันออกมีอาหรับและอิสลามเป็นตัวแทนส่วนตะวันตกมีชาวคริสต์ซึ่งส่งผลให้เกิดการทำลายล้างและการทำสงครามเพื่อศาสนาตามความเชื่อทางศาสนามากยิ่งขึ้น ประชาชนถูกบังคับให้ต้องประกาศตนว่าเป็นตะวันตกหรือไม่ก็เป็นตะวันออกซึ่งดูเหมือนว่าจะไม่มีใครเป็นอิสระจากคู่ตรงข้ามระหว่าง “พวกเรา” (us) และ “พวกเขา” (them) ความรู้สึกนี้เพิ่มมากขึ้นโดยไม่อาจแก้ไขได้ซึ่งล้วนแต่มีสาเหตุมาจากความไม่ตรงกันระหว่างความจริงและตัวบทที่เกิดจากอำนาจจักรวรรดินิยมสหรัฐอเมริกาในรูปแบบบูรพาคตินิยมซึ่งเป็นการสร้างความแตกต่างระหว่างตะวันออกและตะวันตกให้เพิ่มขึ้นอย่างมากมายอย่างไม่เคยเป็นมาก่อน

ความเป็นศัตรูกันระหว่างตะวันออกและตะวันตกได้เพิ่มขึ้นควบคู่ไปกับความแตกต่างที่เพิ่มมากขึ้น ดังนั้นการที่จะขจัดความขัดแย้งอันรุนแรงที่เกิดขึ้นในปัจจุบันก็ต้องหยุดสร้างทัศนคติเรื่องความแตกต่างระหว่างตะวันออกและตะวันตกอันแฝงไปด้วยนัยยะของความเป็น

ศัตรูและคู่ตรงข้าม (binary opposition) และเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดข้อขัดแย้ง สงคราม การควบคุมโดยจักรวรรดินิยม ควรที่จะให้เกิดการตระหนักในเรื่องการครอบงำทางปัญญาและความคิดที่เกิดจากหลักการบูรพาคตินิยมที่อยู่ในรูปของจักรวรรดินิยมตามที่ปรากฏอยู่ในประวัติศาสตร์ ศาสนา อารยธรรม สังคม มานุษยวิทยา ฯลฯ ที่ครอบงำมนุษย์ทั่วทั้งโลก

ซาอิดมีความเห็นว่าการทำงานตะวันออกให้เป็นตะวันออกในแบบของตะวันตกครั้งแล้วครั้งเล่าควรยุติลงและควรศึกษาตะวันออกโดยปราศจากเครื่องพันธนาการอย่างแนวคิดบูรพาคตินิยมและโดยให้มีอิสระในทางปัญญา ควรศึกษาโดยปราศจากอคติ มีความละเอียดในสิ่งที่ศึกษา ยอมรับความรู้ ความคิดเห็นของคนตะวันออกว่ามีฐานะ คุณค่า และศักดิ์ศรีทัดเทียมกับตะวันตก ควรมองความจริงของวัฒนธรรมในลักษณะที่ควรจะเป็นการผสมผสานกัน (hybrid) ที่มีความเชื่อมโยงและพึ่งพากันจนไม่สามารถจะแยกจากกันได้ เมื่อนั้นแนวคิดบูรพาคตินิยมอาจจะไม่ได้เป็นสิ่งที่คงทนตลอดกาล จุดจบของแนวคิดนี้อาจอยู่ใกล้แค่เอื้อม อย่างไรก็ตามแนวคิดบูรพาคตินิยมยังมีข้อดีคือเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดการอภิปรายถกเถียงโต้แย้งอันนำไปสู่การเข้าใจกันและอยู่ร่วมกันอย่างเท่าเทียมกันของตะวันออกและตะวันตก

2.3 ข้อสังเกตของผู้วิจัยเกี่ยวกับทฤษฎีบูรพาคตินิยมของเอ็ดเวิร์ด ซาอิด

จุดแข็งของการศึกษาวรรณกรรมและภาพยนตร์ ลิตเติล บุคคา โดยใช้แนวคิดบูรพาคตินิยมของซาอิดก็คือช่วยให้มองเห็นสิ่งที่วิเคราะห์ได้อย่างเป็นรูปธรรม นั่นคือ เห็นความคิดที่แฝงด้วยอคติของตะวันตกอย่างชัดเจนซึ่งทำให้มองเห็นรูปแบบ กระบวนการต่างๆ ที่เกิดขึ้นได้อย่างแจ่มชัดและเป็นระบบจึงเหมาะสำหรับใช้วิเคราะห์วรรณกรรม ภาพยนตร์รวมทั้งสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นมาจากจิตใจที่มีอคติของผู้สร้างงานทั้งในเรื่องเชื้อชาติและศาสนาเพราะเราจะต้องยอมรับว่ามนุษย์นั้นมีอคติไม่มากนักน้อยอยู่ในจิตใจด้วยกันทุกคนดังเช่นที่คนตะวันตกใช้คำเรียกดินแดนที่ตนคุ้นเคยว่า “ดินแดนของพวกเรา” ส่วนดินแดนอื่นที่ไม่คุ้นเคยจะเรียกว่า “ดินแดนของคนป่าเถื่อน” ซึ่งมีความหมายแฝงถึงความรู้สึกว่าเป็นศัตรูอยู่ด้วย

ในส่วนจุดอ่อนของการศึกษาวรรณกรรมและภาพยนตร์โดยใช้แนวคิดบูรพาคตินิยมของซาอิดก็คือไม่ควรใช้แนวคิดนี้ในการตีความโดยคิดว่างานทุกชิ้นของชาวตะวันตกทุกคนจะต้องแฝงไปด้วยอคติต่อชาวตะวันออก ทั้งนี้เนื่องจากย่อมจะมีผู้ที่ปราศจากอคติที่มองตะวันออกด้วยสายตาที่เป็นกลาง ดังนั้นแนวคิดนี้จึงมีขอบเขตของการนำไปใช้ นั่นคือ ใช้ได้กับ

เฉพาะงานที่แฝงไปด้วยอคติของตะวันตกหรืออาจกล่าวได้ว่าหากเป็นงานที่ปราศจากอคติที่มีต่อตะวันออกก็ไม่สามารถใช้แนวคิดบูรพาคตินิยมศึกษาได้แต่อาจต้องใช้แนวคิดอื่นแทนจึงจะเหมาะสมกับลักษณะงานนั้นๆ เช่น แนวสังคมนิยม แนวอัตถิภาวนิยม ฯลฯ ในการใช้แนวคิดบูรพาคตินิยมจึงต้องพิจารณาด้วยว่างานชิ้นนั้นแฝงไปด้วยอคติแบบบูรพาคตินิยมหรือไม่

จุดอ่อนประการที่สองของแนวคิดบูรพาคตินิยมของซาอิดคือแนวคิดที่ว่าตะวันตกโดยรวมมีอคติต่อตะวันออกโดยยกตัวอย่างสนับสนุนเพียงสองตัวอย่าง ได้แก่ อาหรับและอิสลาม แต่ไม่ได้ยกตัวอย่างประเทศตะวันออกอื่นๆ อย่างเช่นจีน อินเดีย หรือญี่ปุ่น การยกตัวอย่างเพียงอาหรับและอิสลามทำให้ความน่าเชื่อถือของแนวคิดนี้ลดลงเนื่องจากการศึกษาตะวันออกเพียงบางส่วน ไม่ใช่ทั้งหมดที่รวมถึงประเทศอื่นๆ ในตะวันออกกว่าตะวันตกมีความคิดและมุมมองเช่นเดียวกับที่มีต่อประเทศทั้งสองหรือไม่ และแม้ว่าซาอิดจะกล่าวว่าตนไม่ได้มุ่งจะศึกษาให้ครอบคลุมทั้งหมดทั่วโลกเพราะความสนใจของเขาพุ่งไปที่ความคิดและความรู้ของประเทศอังกฤษ ฝรั่งเศส และอเมริกาเกี่ยวกับอาหรับและอิสลามจึงไม่ได้สนใจที่จะศึกษาประเทศตะวันออกอื่นๆ เช่น อินเดีย ญี่ปุ่น แต่เขาก็ไม่อาจปฏิเสธได้ว่าแนวคิดบูรพาคตินิยมจำเป็นต้องมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับประเทศตะวันออกอื่นๆ อีกมากเพื่อเป็นการสนับสนุนแนวคิดนี้และเพื่อให้แนวคิดนี้เกิดความน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้นไปอีกซึ่งสอดคล้องกับที่ จอร์จ พี แลนด์โว (George P. Landow) ได้กล่าวว่าหนังสือเล่มนี้ได้ละเลยการกล่าวถึงประเทศตะวันออกอื่นๆ เช่น จีน ญี่ปุ่น เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และกล่าวถึงอินเดียเพียงเล็กน้อยเท่านั้นในขณะที่ภาพของตะวันออกโดยรวมกลับมีเพียงตัวอย่างเดียวคือตะวันออกกลางที่ใช้ในการสนับสนุน

The book completely neglects China, Japan, and South East Asia, and it has very little to say about India. Although purporting to be a study of how the West treats all of the East, the book focuses almost entirely upon the Middle East. Its generalizations about “the Orient” therefore repeat the very Orientalism it attacks in other texts!¹⁰

จุดอ่อนประการสุดท้ายของแนวคิดนี้คือการขาดกระบวนการศึกษาค้นคว้าวิจัยในทางประวัติศาสตร์อย่างเป็นระบบและเป็นระยะเวลายาวนานพอที่จะทำให้ยอมรับได้ว่าแนวคิด

¹⁰ George P. Landow, Edward W. Said's Orientalism [Online]. 2002. (Available from : <http://www.english.utoronto.ca/~landow/epw/said/orient/orient.html> [2002, July 30]).

บุรพาคตินิยมเป็นเช่นที่ชาอิดกล่าวจริง ๆ การที่ชาอิดได้พยายามศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับตะวันออกเป็นเพียงความก้าวหน้าทางวิชาการในระดับหนึ่งเท่านั้นซึ่งไม่ได้หมายความว่าแนวคิดบุรพาคตินิยมของชาอิดถูกต้องอย่างไม่มีที่ติหรือบกพร่องใช้ไม่ได้เลย กระบวนการศึกษาค้นคว้าวิจัยในทางประวัติศาสตร์อย่างเป็นระบบนี้เป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยสนับสนุนความเป็นทฤษฎีของแนวคิดบุรพาคตินิยมซึ่งในอนาคตหากมีการพัฒนากระบวนการศึกษาค้นคว้าวิจัยในทางประวัติศาสตร์ขึ้นได้อย่างเป็นระบบแล้วก็จะอาจทำให้แนวคิดนี้มีความชัดเจน ความน่าเชื่อถือ และความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้นหรือบางทีอาจจะทำให้แนวคิดนี้ล่มสลายไปเลยก็ได้ซึ่งสอดคล้องกับที่แอนดรู เจ รอตเตอร์ (Andrew J. Rotter) ได้กล่าวว่าเหตุที่นักประวัติศาสตร์มีปัญหาเกี่ยวกับแนวคิดบุรพาคตินิยมเนื่องมาจากการขาดกระบวนการวิจัยค้นคว้าในทางประวัติศาสตร์อย่างต่อเนื่องและยาวนานเพียงพอที่จะสรุปได้ว่าเป็นเช่นนั้นแต่อย่างไรก็ดีหนังสือของชาอิดนั้นได้กระตุ้นให้นักประวัติศาสตร์ทางด้านการทูตหันมาใส่ใจกับเสียงของชนกลุ่มน้อยมากยิ่งขึ้น

He notes some of the reasons why historians have had problems with Orientalism, including its lack of basis in sustained historical research. He maintains, however, that Said's book has forced diplomatic historians to heed the voices of subalterns when they talked back to power.¹¹

¹¹ Andrew J. Rotter, "Saidism without Said : Orientalism and U.S Diplomatic History," *The American Historical Review* ; 105, 4 (Oct 2000) pp. 1205-1217 [Online]. (Available from: <http://cdnet3.car.chula.ac.th/hwwhua/detail.nsp> [2002, August 19]).

2.4 คำวิจารณ์ทฤษฎีบูรพาคตินิยมของเอ็ดเวิร์ด ซาอิดและการนำทฤษฎีบูรพาคตินิยมไปประยุกต์ใช้

หนังสือ *Orientalism* ของเอ็ดเวิร์ด ซาอิดที่เขียนเมื่อ ค.ศ. 1978 นั้นเปรียบเสมือนระเบิดลูกใหญ่ที่หล่นลงท่ามกลางวงการการศึกษาและวงการนักวิชาการทั่วโลกเพราะเป็นหนังสือที่มีผลกระทบอย่างยิ่งต่อศาสตร์วิชาความรู้ต่าง ๆ ที่มีมานานแล้ว

อย่างไรก็ตามมีผู้ที่ต่อต้านซาอิดอย่างเช่นเบอร์นาร์ด ลูอิส (Bernard Lewis) โฮมี บาบฮา (Homi Bhabha) จอห์น แม็คเคนซี (John Mackenzie) เจมส์ พี ไรซ์ (James P. Rice) เดวิด แคนนาดีน (David Cannadine) หลุยส์ นิโกลาส์ เทรปานีเยร์ (Louis-Nicolas Trépanier) จอร์จ พี แลงโดว์ (George P. Landow) เคน วินด์สชุตเทิล (Keith Windschuttle)

ลูอิสกล่าวว่าคำวิจารณ์ในหนังสือ *Orientalism* ของซาอิดไร้ความหมายและยังกล่าวว่าแนวคิดบูรพาคตินิยมคือการกล่าวหาตะวันตกว่าเป็นปีศาจหรือสิ่งชั่วร้าย (evil) และยังเป็นสิ่งที่เชื่อถือไม่ได้ที่ได้กดดันผู้ที่เขียนงานเกี่ยวกับตะวันออกไม่ว่าคนคนนั้นจะเป็นนักวิชาการหรือไม่ก็ตามและว่าซาอิดแปลศัพท์อารบิกคำว่า “tawhid” ผิดพลาด¹²

بابฮาได้กล่าวว่าทฤษฎีบูรพาคตินิยมของซาอิดเป็นการแบ่งเขตแดนระหว่างผู้ครอบงำและผู้ถูกครอบงำออกจากกันอย่างเด็ดขาด บาบฮาไม่เห็นด้วยและได้สร้างทฤษฎีลักษณะผสม (hybridity) ขึ้นมาเพื่อล้มล้างสมมติฐานของซาอิด¹³

อย่างไรก็ตาม ตามความเห็นของผู้วิจัยซาอิดไม่ได้ต้องการที่จะบอกว่าลักษณะและสภาพของคนตะวันตกและคนตะวันออกที่แท้จริงเป็นเช่นไรดังเช่นที่เขาได้กล่าวไว้อย่างชัดเจนแล้วว่าเขายังต้องการแสดงให้เห็นถึงภาพของตะวันออกในความคิดหรือมุมมองของคนตะวันตกเท่า

¹² Edward W. Said, Oleg Grabar and Bernard Lewis, *Orientalism : An Exchange* [Online]. 2002. (Available from : <http://www.shunya.net/Text/Articles/OrientalismLewisLetter.htm> [2002 July 28].).

¹³ Rumi Sakamoto, “Japan, Hybridity and the Creation of Colonialist Discourse,” *Theory, Culture & Society*, 13, 3 (February, May, August and November 1996): 113 -128.

นั่น นั่นคือ ตะวันตกได้สร้างคำที่แสดงถึงความเป็นผู้ครอบครองและผู้ถูกครอบครองขึ้นมาตามมุมมองของตะวันตกที่คิดว่าตนเป็นผู้เหนือกว่าตะวันออกในทุกๆ ด้านตะวันออกจึงสมควรถูกครอบครอง การแบ่งแยกและการสร้างความแตกต่างระหว่างตะวันตกและตะวันออกนี้สอดคล้องกับสิ่งที่ชาอิดเรียกว่า “ภูมิศาสตร์ที่สมมติขึ้นมาเอง” ที่เกิดจากการที่มนุษย์แบ่งแยกสิ่งที่ตนคุ้นเคยเป็น “พวกเรา” (us) และ สิ่งที่ไม่คุ้นเคยเป็น “พวกเขา” (them) อันเป็นไปตามธรรมชาติของจิตใจมนุษย์อยู่แล้ว หากเราปฏิเสธว่าความคิดเรื่องการแบ่งแยกของคนตะวันตกไม่ได้เกิดขึ้นก็เท่ากับเป็นสมมติฐานที่ค้านกับเหตุการณ์จริงในประวัติศาสตร์คือการเกิดลัทธิล่าอาณานิคมในคริสต์ศตวรรษที่ 19 ที่เกิดจากการแบ่งเป็นฝ่ายที่ครอบครองและฝ่ายที่ถูกครอบครอง แม้ว่าบาทบาจะกล่าวว่าการครอบงำทางวัฒนธรรมไม่ได้เกิดขึ้นโดยสมบูรณ์แต่ในความเห็นของผู้วิจารณ์การครอบงำได้เกิดขึ้นแล้วเพียงแต่ผู้ถูกครอบงำรับแล้วมีการปรับเปลี่ยนให้เข้ากับวัฒนธรรมเดิมของตนเท่านั้น

แนวคิดของบาทบานันรูมิ ซากาโมโตะ (Rumi Sakamoto) ได้ศึกษางานของฟูกุชาวาที่แสดงถึงการสร้างวาทกรรมของญี่ปุ่นขึ้นต่อต้านแนวคิดที่แบ่งแยกของตะวันตกที่แบ่งให้ตะวันออกเป็นประเทศที่มีอารยธรรมและญี่ปุ่นคือประเทศไร้อารยธรรมโดยญี่ปุ่นได้สร้างอัตลักษณ์ (identity) แบบใหม่ขึ้น เป็นแบบ hybrid identity ซึ่งแสดงถึงอารยธรรมของญี่ปุ่นในแบบตะวันตก ต่างจากเอเชียที่เป็นพวกไร้อารยธรรม และนั่นเป็นการที่ญี่ปุ่นได้สร้าง colonialist discourse เพื่อทำให้เอเชียเป็นอาณานิคมของญี่ปุ่นและพบว่าทฤษฎีของบาทบานันมองข้ามประเด็นที่ว่าผู้ถูกครอบงำเองก็อาจเกิดความคิดที่ว่าตนเหนือกว่าชาติอื่นที่ยังด้อยกว่าตนได้นั่นคือ การเกิดความเป็นอื่นขึ้นอีก (another other) จากการสร้างวาทกรรมลักษณะผสมขึ้น (hybrid discourse)¹⁴

จอห์น แม็คเคนซีได้ยืนยันถึงข้อบกพร่องของชาอิดในฐานะนักวิจารณ์และการที่ไม่ได้เป็นผู้เชี่ยวชาญในสาขาวิชาบูรพาคดีศึกษาจริงๆ และต้องการให้การอ่านงานของนักบูรพาคดีนิยมปราศจากการครอบงำด้วยแนวคิดบูรพาคดีนิยมของชาอิด¹⁵ นอกจากนี้เจมส์ พี ไรซ์ก็ได้กล่าวโต้แย้งชาอิดว่าเส้นแบ่งที่เกิดขึ้นระหว่างเอเชียกับตะวันตกนั้นไม่ได้ก่อให้เกิดเหตุการณ์ที่เลว

¹⁴ Ibid.

¹⁵ John Mackenzie and Keith Bell, “Orientalism [book review],” *Canadian Journal of History* ; 31 (Dec.1996) pp. 490-491 [Online]. (Available from : <http://cdnet3.car.chula.ac.th/hwwhwa/detail.jsp> [2002, August 17]).

ร้ายแต่อย่างใดแต่กลับช่วยกระตุ้นคนตะวันออกให้เร่งพัฒนาประเทศของตนให้ทัดเทียมกับตะวันตกมากขึ้น¹⁶ เดวิด แคนนาดีนได้กล่าวโต้แย้งชาอิดว่าจักรวรรดินิยมอังกฤษนั้นเกิดจากระบบชนชั้นในยุโรป หาได้เกิดจากอคติทางเชื้อชาติดังที่ชาอิดกล่าวไม่¹⁷ เช่นเดียวกับที่หลุยส์ นิโคลา เทรปานีเยร์กล่าวโจมตีชาอิดว่าบุรพาคตินิยมของชาอิดเป็นแนวคิดที่ไม่สมเหตุสมผล¹⁸ ซึ่งสอดคล้องกับที่จอร์จ พี แลนโดว์ได้กล่าวว่างานบุรพาคตินิยมที่ชาอิดสร้างเป็นงานทางวิชาการที่ไม่มีคุณภาพ¹⁹ เคอิธ วินด์สชัตเติลกล่าวว่าชาวยุโรปไม่ได้สร้างอัตลักษณ์ของตนโดยการมองว่าวัฒนธรรมตะวันตกต่างจากวัฒนธรรมชาติอื่นแต่โดยการได้รับมรดกทางความคิดมาจากบรรพบุรุษในสมัยก่อน เช่น ชาวกรีกและคริสต์ศาสนา²⁰

ชาอิดยังถูกต่อต้านจากชาวยิว ชาวอเมริกันที่สนับสนุนอิสราเอล และชาวอิสราเอลที่ถึงกับประณามเขาว่าเป็น “ศาสตราจารย์มหาภัย” (The Professor of Terror) เนื่องจากเขาได้สร้างผลงานและกระทำการซึ่งราวกับว่าเป็นการทำทลายและต่อต้านลัทธิการแพร่ขยายชาติของชาวอิสราเอล (Israeli expansionism) Justus Reid Weiner ได้กล่าวโจมตีชาอิดว่าได้กล่าวเท็จเกี่ยวกับเรื่องราวในอดีตของตัวเองและว่าชาอิดไม่ถือเป็นผู้อพยพจริง ๆ เพราะเขาอาศัยอยู่ในดินแดนปาเลสไตน์เพียงระยะเวลาไม่นาน ชาอิดได้โต้ตอบกลับไปว่าการที่เวเนเนอร์กกล่าวเช่นนั้นเพราะมีเจตนาที่จะให้ร้ายแก่ผู้ใดก็ตามที่เป็นชาวปาเลสไตน์ที่อยากได้ดินแดนของตนกลับคืนเนื่องจากกฎหมายอิสราเอลกำหนดไว้ว่าชาวอิสราเอลไม่ว่าจะอยู่ที่ใดในโลกก็มีสิทธิที่จะกลับสู่ประเทศอิสราเอลได้ในขณะที่ชาวปาเลสไตน์ซึ่งเป็นเจ้าของดินแดนที่แท้จริงกลับไม่มีสิทธิจะกลับคืนสู่ดินแดนของตนได้ซึ่งรวมถึงชาอิดด้วย นอกจากนี้ยังมีการกล่าวหาชาอิดผ่านทางสื่อต่าง ๆ ว่าเป็น “ลูกน้องของอาราฟัตในกรุงนิวยอร์ก (Arafat’s Man in New York)” เนื่องจากในขณะนั้นถือว่าอาราฟัตคือผู้นำในการก่อการร้ายที่เป็นอันตรายที่สุดในโลกผู้หนึ่ง ยิ่งไปกว่านั้นชาอิดยังถูกข่มขู่จะเอาชีวิตจากผู้ไม่หวังดีและผู้สูญเสียผลประโยชน์อันเนื่องมาจากแนวคิดของเขา

¹⁶ James P. Rice, “In the Wake of Orientalism,” *Comparative Literature Studies* ; 37, 2 (2000) pp. 223-238 [Online]. (Available from : <http://cdnet3.car.chula.ac.th/hwwwhua/detail.nsp> [2002, August 17]).

¹⁷ David Cannadine, *Ornamentalism How the British Saw Their Empire* [Online]. 2002. (Available from : <http://www.oup-usa.org/isbn/0195146603.html> [2002 July 26]).

¹⁸ Louis-Nicolas Trépanier, *Ten Reasons Why Edward Said’s Orientalism is Bull* [Online]. (Available from : <http://pages.globetrotter.net/trepanestan/said.html> [2002 July 29]).

¹⁹ George P. Landow, *Edward W. Said’s Orientalism* [Online]. 2002.

²⁰ Keith Windschuttle, *Edward Said’s Orientalism* [Online]. 1999. (Available from : www.newcriterion.com/archive/17/jaw99_said.htm [2002, August 9]).

ด้วยเหตุนี้เราจะเห็นได้ว่าผู้ที่ไม่เห็นด้วยกับชาอิดนั้นมิทั้งผู้ที่เป็นนักบูรพาคตินิยมและผู้สูญเสียผลประโยชน์อันเนื่องมาจากแนวคิดของเขาไม่ว่าจะเป็นในแง่วิชาการ การเมือง เศรษฐกิจ หรือ วัฒนธรรมก็ตาม

อย่างไรก็ดีผู้ที่คัดค้านและวิจารณ์ชาอิดในแง่ลบนั้นมีเพียงส่วนน้อยเมื่อเทียบกับเสียงส่วนมากที่ให้การสนับสนุนและวิจารณ์ทฤษฎีบูรพาคตินิยมไปในทางที่สร้างสรรค์ เสียงส่วนมากที่สนับสนุนแนวคิดบูรพาคตินิยมของชาอิดก็มิอย่างเช่น การกล่าวว่างานของชาอิดได้รับการยอมรับว่าเป็นงานที่เป็นรากฐานของสาขาหลังสมัยอาณานิคมศึกษาซึ่งชาอิดก็กล่าวว่าตะวันออกเป็นภาพในจินตนาการของตะวันตกที่อยู่บนพื้นฐานของความเป็นฝ่ายตรงข้าม²¹ นอกจากนี้ชาอิดยังได้รับรางวัล Guggenheim fellowship ในปี 1972 และหนังสือ *Orientalism* ของเขาก็เป็นงานวิจารณ์ที่ชนะเลิศรางวัล The National Book Award ซึ่งจัดเป็นหนังสือเล่มแรก ๆ ของการศึกษาแนวหลังสมัยอาณานิคมของวงการศึกษตะวันตกอีกด้วย หนังสือเล่มนี้ได้เผยให้เห็นถึงตะวันออกที่ถูกสร้างจากความปรารถนาที่อยู่ในจิตไร้สำนึก (unconscious) ของผู้ล่าอาณานิคม²² ผลงานของชาอิดที่กล่าวว่าชาวตะวันตกเป็นผู้สร้างภาพสมมติของตะวันออกขึ้นมานั้นได้ทำให้เกิดการตั้งคำถามขึ้นว่าศาสตร์ความรู้ต่าง ๆ เช่น ภูมิศาสตร์ มานุษยวิทยา ที่เป็นอยู่นี้เป็นความรู้ที่ถูกต้องหรือไม่²³ มีการพูดถึงบูรพาคตินิยมของชาอิดว่าเป็นวาทกรรมที่ตะวันตกกระทำต่อตะวันออก นั่นก็คือ ตะวันตกได้สร้างภาพตะวันออกขึ้นมาให้มีลักษณะที่ด้อยกว่าตะวันตกเพื่อที่ว่าตะวันออกจะได้อยู่ในสถานะที่สมควรเป็นผู้ถูกครอบครองโดยตะวันตก²⁴ ยิ่งไปกว่านั้นยังมีการกล่าวว่าบูรพาคตินิยมมีพื้นฐานอยู่ที่การยอมรับในเรื่องความแตกต่างระหว่างตะวันออกกับตะวันตกที่ตะวันตกกำหนดความคุ้นเคยของตนออกจากความแตกต่างที่ตนถือว่าเป็นอื่นและชาอิดได้พบว่าบูรพาคตินิยมเป็นสัญลักษณ์ของความมีอำนาจของตะวันตกที่มีเหนือตะวันออก²⁵ อีก

²¹ *Postcolonial & Transnational Theories* [Online]. 2002. (Available from : <http://xroads.virginia.edu/~DRBR/TVReed/poco.html> [2002 July 27]).

²² Bedford/St.Martins, Available from : <http://www.b.1935> [Online].1999. (Available from : <http://www.bedfordstmartins.com/litlinks/critical/said.htm> [2002,July 28].

²³ Said, Edward W. *Orientalism*. NY : Vintage, 1979 [Online]. (Available from : http://www.personal.psu.edu/staff/k/x/kxs334/academic/theory/said_rientalism.html [2002,July 27]).

²⁴ *Edward Said Representations of the Intellectual* [Online]. (Available from : <http://www.ucalgary.ca/~rseiler/saidgde.htm> [2002,July 27]).

²⁵ *Looking towards Asia* [Online]. (Available from : http://www.valt.helsinki.fi/agathon/2791_4.htm [2002,July 27]).

ทั้งยังมีการกล่าวอีกด้วยว่าชาอิดได้ทำให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างตะวันออกกับตะวันตกในแง่ของการครอบงำทางวัฒนธรรม อำนาจ และการครอบงำไม่ได้เป็นโครงสร้างของสิ่งที่เรียกว่าตำนานหรือคำมติเท็จแต่เป็นสิ่งที่อยู่ในสติสำนึกของตะวันตกที่มีความคงทนถาวร ชาอิดยังได้ตั้งคำถามอีกว่าบรรพาคตินิยมได้ผลิตซ้ำและส่งผ่านตัวมันเองจากยุคหนึ่งไปสู่ยุคหนึ่งได้อย่างไร²⁶

มีการกล่าวถึงผลงาน *Orientalism* ของชาอิดว่าทำให้เห็นถึงความเหมือนกันที่เกิดขึ้นกับตะวันตกชาติอื่น ๆ ที่ครอบงำวัฒนธรรมชาวเอเชียว่าเป็นไปในทางเดียวกับแนวคิดแบบบรรพาคตินิยมที่ชาอิดได้บอกว่าเป็นวาทกรรมที่ตะวันตกสร้างขึ้นมาเกี่ยวกับตะวันออกและตะวันตกได้กำหนดขึ้นมาจากทัศนคติ มุมมองที่เห็นว่าเหมาะสมกับตะวันออกและทำให้วาทกรรมนั้นกลายเป็นมาตรฐานที่เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไป²⁷

ผลงาน *Orientalism* ของชาอิดยังได้รับการพูดถึงว่ามีผลทำให้ชาวยุโรปศึกษาเกี่ยวกับตะวันออกอย่างระมัดระวังและมีการตรวจสอบอย่างละเอียดถี่ถ้วนมากยิ่งขึ้น²⁸ อีกทั้งยังมีการกล่าวว่าได้มีการนำเอาแนวคิดบรรพาคตินิยมของชาอิดมาประยุกต์ใช้กับตัวบททางประวัติศาสตร์และวรรณคดีอย่างมากมายรวมทั้งยังนำมาประยุกต์ใช้กับผลงานทางศิลปะ²⁹

Andrew Hammond ยังได้กล่าวสนับสนุนชาอิดว่าทำถูกในสิ่งที่ถูกต้องในการที่สนใจเรื่องราวที่นักวิชาการตะวันตกมีต่อตะวันออกกลางและเขียนขึ้นเป็นหนังสือ *Orientalism*³⁰ หรือแม้แต่ในงานวิจารณ์ของ Tom Collins และ RSiSS ในปี 1999 ที่มีต่อหนังสือ *Oriental Enlightenment : The Encounter between Asia and Western Thought* ของเจเจ คลาร์ก ก็ได้

²⁶ *Orientalism : A Foundation for Critiques of Textbook Explanations of Islam* [Online]. (Available from : <http://www.oxy.edu/departments/rs/maeda/horientweb.htm> [2002 July 27]).

²⁷ *Sample Academic Precis* [Online]. 2002. (Available from : <http://wordswork.com/sample9/business/academic-precis.html> [2002, July 30]).

²⁸ Alfred Hiatt, *Between Empires : Orientalism Before 1600* Cambridge. July 2001 [Online]. 2001. (Available from : <http://www.sun.rhbc.ac.uk/Music.Conference5/01-7-ori.html> [2002, August 5]).

²⁹ *Art of Colonialism, Colonialism of Art* [Online]. (Available from : <http://www.history.uiuc.edu/dprochasegypt/egypt.html/barsaid.htm> [2002, July 27]).

³⁰ Andrew Hammond, *Orientalism, anyone?* [Online]. 1996. (Available from : <http://mural.uv.es/kelfalescritics.html> [2002, July 28]).

พูดถึงงานของซาอิดว่าเป็นงานที่เน้นไปที่วิธีการที่ตะวันตกสร้างภาพของอิสลามและตะวันออกไกลในบริบทของลัทธิล่าอาณานิคมและจักรวรรดินิยมที่ไม่ได้อยู่บนพื้นฐานของความเป็นจริง³¹

Emily Eakin ได้กล่าวชื่นชมว่างาน *Orientalism* ของซาอิดถือเป็นหนังสืออันทรงอิทธิพลยิ่งที่นำเสนอภาพในแง่ลบของอาหรับที่เกิดจากการที่ตะวันตกจินตนาการขึ้นเองเพื่อให้ดูเหมาะสมที่ตะวันตกจะเข้าไปปกครอง ด้วยเหตุผลดังกล่าวภาพที่ตะวันตกสร้างขึ้นนี้จึงเป็นการกำหนดไว้ล่วงหน้าของตะวันตกแล้วว่าจะต้องเกิดลัทธิจักรวรรดินิยมในตะวันออกไกลซึ่งงานของซาอิดได้ช่วยให้เกิดการโต้แย้งถกเถียงในเรื่องนี้ซึ่งส่งผลให้มีผู้อุทิศตนที่จะสนับสนุนซาอิดเป็นอย่างมากแม้ว่าเขาจะมีศัตรูที่ถาวรก็ตาม³²

Sarder, Z. and Van Loon, B. ได้กล่าวถึงหนังสือของซาอิดว่าช่วยให้เราตระหนักว่าแนวคิดบูรพาคตินิยมเป็นเครื่องมือที่ทำให้เกิดลัทธิจักรวรรดินิยมและว่าแท้จริงแล้วลัทธินี้ยังคงไม่สูญสลายแต่กลับยังอยู่รอดในรูปแบบของบูรพาคตินิยมนั่นเอง³³ D.A. Washbrook ยังได้กล่าวว่าจากผลงาน *Orientalism* ของซาอิดได้ก่อให้เกิดกระแสที่ทำให้นักวิชาการจำนวนมากพยายามที่จะค้นหาวิธีการที่จะทำให้ตนเข้าใจและรู้แจ้งมากยิ่งขึ้นถึงความสัมพันธ์ระหว่างชาวยุโรปและชนชาติอื่นรวมทั้งพยายามที่จะพัฒนาเครื่องมือหรือวิธีการในการตรวจสอบสังคมและวัฒนธรรมของ

³¹ Tom Collins and RSiSS, *Oriental Enlightenment : The Encounter between Asia and Western Thought* by J.J Clarke [Online]. 1999. (Available from : <http://rsiss.org/bkclarke.html> [2002, August 2].

³² Emily Eakin, *Look Homeward, Edward* [Online]. 1999.

³³ *Learning Activity two : Cultural Constructs of Asia* [Online]. (Available from : <http://asia-for-teachers.educ.utas.edu.au/CD/cdx/units/unit1/module1/learnact2/perspec1.htm> [2002, July 28]. -Excerpt from : Sarder, Z. and Van Loon, B. *Cultural Studies for Beginners* (1997).

ประเทศอาณานิคม³⁴ HV Brasted กล่าวว่าในงานวรรณกรรมตะวันตกมีแนวคิดแบบบูรพาคตินิยมแฝงอยู่เช่นที่ชาอิดกล่าวไว้จริง³⁵

เจ. ลอเรนซ์ โซเลอร์ (J. Lawrence Scholer) ได้กล่าวถึงเหตุการณ์เมื่อวันที่ 11 กันยายน 2544 ที่อุสมาน บินลาเดนโจมตีสหรัฐอเมริกาว่ามีสาเหตุมาจากความล้มเหลวในการศึกษาเกี่ยวกับตะวันออกกลางของสหรัฐอเมริกา ทั้งนี้เนื่องจากการศึกษาที่แฝงไปด้วยความมีอคติทางเชื้อชาติที่ยืนยันแต่เพียงว่าตะวันตกเป็นชาติที่เหนือกว่าชาติอื่น ๆ จึงสมควรที่จะครอบครองและครอบงำตะวันออกซึ่งเมื่อเป็นเช่นนี้ก็ทำให้สหรัฐอเมริกาไม่สามารถหาทางออกให้กับปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นกับตะวันออกกลางซึ่งเป็นชนวนก่อให้เกิดเหตุการณ์เมื่อวันที่ 11 กันยายน 2544 ได้ โซเลอร์กล่าวว่ายังมีเพียงหนังสือ *Orientalism* ของชาอิดเท่านั้นที่พูดถึงปัญหาในการศึกษาตะวันออกกลางและสงครามที่เกิดขึ้นระหว่างอิสราเอลกับปาเลสไตน์และว่าหนังสือเล่มดังกล่าวของชาอิดได้รับการยอมรับกันอย่างกว้างขวางในสหรัฐอเมริกา³⁶

Gordon Welty ได้กล่าวสรรเสริญชาอิดว่าเป็นบุคคลที่ยิ่งใหญ่ที่สุดที่ยังมีชีวิตอยู่ผู้ซึ่งศึกษาถึงสาเหตุแห่งความเข้าใจผิดของชาติตะวันตกที่มีต่อตะวันออกกลางในศตวรรษที่ 19 อย่างแนวคิดบูรพาคตินิยมรวมทั้งยังมีบทบาทในทางการเมืองในการช่วยเรียกร้องอิสรภาพของชาวปาเลสไตน์³⁷

³⁴ Learning Activity two : Cultural Constructs of Asia [Online]. (Available from : <http://asia-for-teachers.educ.utas.edu.au/CD/cdx/units/uni11/module1/lernactZ/perspec1.htm>. [2002, July 28]. -Excerpt from : D.A.Washbrook (1999). *Orient and Occidents : Colonial Discourse Theory and the Historiography of the British Empire*, Oxford History of the British Empire, V.5, Oxford University Press).

³⁵ HV Brasted, *The Politics of Stereotyping Western Images of Islam* [Online]. 1997. (Available from : <http://freespeech.org/manushi/98/islam.html>. [2002, July 29]).

³⁶ J. Lawrence. Scholer, *The Failure of Middle Eastern Studies* [Online] (Available from : <http://www.dartreview.com/issues/2.4.02/mideast.html> [2002, July 27]).

³⁷ Gordon Welty, *Dayton Voice*(August 10,1997)[Online]. 1997. (Available from : <http://www.wright.edu/~gordon.welty/Said97.htm> [2002, July 27]).

David Shasha ได้กล่าวชื่นชมผลงาน *Orientalism* ของซาอิดอย่างมากว่า ด้วยผลงานนี้เขาได้เริ่มที่จะเข้าใจตนเองและวาทะของซาอิดยังช่วยกระตุ้นให้ชนกลุ่มน้อยผู้ถูกรองงำกล้าที่จะแสดงออกถึงตัวตนที่แท้จริงของตนเองเพื่อให้หลุดพ้นจากชนกลุ่มใหญ่ที่เป็นผู้ครอบงำซึ่งการกระทำที่เปรียบเสมือนการให้สิทธิให้เสียงแก่ผู้ที่ไร้สิทธิไร้เสียงเช่นนี้ก็เกินไปในทางเดียวกับที่ฟรานซ์ ฟาโน (Frantz Fanon) ได้เคยทำไว้ในปี 1960 การกระทำเช่นนี้ได้ช่วยให้เกิดความเข้าใจซึ่งกันและกันของมนุษยโลกมากยิ่งขึ้น³⁸ Yeu-Farn Wang ได้สรรเสริญงานของซาอิดว่าเป็นความพยายามที่จะเปิดเผยให้เห็นถึงจักรวรรดินิยมทางวัฒนธรรมตะวันตกในยุคปัจจุบันที่เสแสร้งว่ามีความเป็นกลางทางวิชาการโดยซาอิดได้กระตุ้นให้เราได้ตรวจสอบความล้าลึกในสติสำนึกของมนุษย์และครุ่นคิดพิจารณาในประเด็นทางวัฒนธรรม เช่น เรื่องอำนาจ ความไม่เท่าเทียมกัน และค่านิยมประวัติศาสตร์ที่แท้จริง³⁹ Richard W. Lariviere ได้กล่าวถึงงานของซาอิดว่าเป็นงานชิ้นบุกเบิกในการวิพากษ์วิจารณ์นักบูรพาคดีนิยมและว่าเป็นเรื่องจำเป็นที่จะต้องมีการสร้างประวัติศาสตร์และสังคมอินเดียขึ้นใหม่ซึ่งเคยถูกสร้างโดยชาวยุโรปที่ไม่ได้อิงต่อหลักความเป็นจริงแต่เป็นไปเพื่อผลประโยชน์ของชาวยุโรปเอง⁴⁰

นอกจากซาอิดจะเป็นนักวิชาการที่ทรงภูมิปัญญาแล้วยังเป็นนักปฏิบัติที่ได้รับการยกย่องระดับเทียบเท่ากับ Noam Chomsky ซึ่งนักปฏิบัติทั้งคู่ต่างก็มีบทบาทที่เหมือนกันคือทำการวิพากษ์วิจารณ์สื่อว่าเป็นตัวขัดขวางความรู้ความเข้าใจว่าแท้จริงแล้วรัฐบาลกำลังทำอะไรอยู่ จากการที่ซาอิดมีบทบาทสำคัญในการช่วยให้สาธารณชนได้ตระหนักและทำความเข้าใจต่อสิ่งที่เกิดขึ้นรอบตัวอันมีบทบาทโดยตรงต่อชีวิตพวกเขาโดยไม่ให้ตกเป็นเหยื่อของสื่อหรือการโฆษณาชวนเชื่อได้ง่าย สามารถใช้สติปัญญาของตนในการพิจารณาตรวจสอบความเป็นไปของสิ่งต่าง ๆ รอบตัวอย่างผู้ที่มีสามัญสำนึกในการตระหนักและรู้เท่าทันสิ่งต่าง ๆ นี้ซาอิดยังได้ผลิตผลงานทางวิชาการอื่น ๆ ขึ้นมาอีกมากมายนอกจากผลงาน *Orientalism* เช่น *The World, the Text, and the*

³⁸ David Shasha, *Edward Said : A Personal Appreciation* [Online]. 2002. (Available from : <http://www.sephardiccafe.com/ash.html> [2002 July 27]).

³⁹ Yeu-Farn Wang, *Beyond Multi-Culturalism Universalism, Multi-Culturalism and Beyond-Continuing the Dialogue on Orientalism* [Online]. 1996. (Available from : <http://nias.ku.dk/Nytt/Thematic/Orientalism/yeyfarn.html> [2002 July 27]).

⁴⁰ Richard W. Lariviere, *Protestants, Orientalists, and Brahmanas: Reconstructing Indian Social History* [Online]. 1994. (Available from : <http://menic.utexas.edu/asnic/subject/gondalecture.htm> [2002 July 28]).

Critic (1983), *Blaming the Victims* (1988), *Culture and Imperialism* (1993), *Peace and Its Discontents : Essays on Palestine in the Middle East Peace Process* (1995) และ *Out of Place : A Memoir* (1999) ซึ่งผลงานเหล่านี้เป็นที่ทราบกันดีว่าได้รับการยอมรับจากสาธารณชนโดยทั่วไปและในขณะเดียวกันก็ได้ก่อให้เกิดกระแสความไม่พอใจและต่อต้านจากกลุ่มนักบูรพาคตินิยมหรือจากกลุ่มผู้สูญเสียผลประโยชน์อันเกิดจากแนวคิดของเขาดังที่ได้กล่าวไปแล้วข้างต้นหลายคนคงคิดว่าแนวคิดของซาอิดเป็นตัวทำลายล้างศาสตร์ความรู้ของมนุษย์ที่พัฒนาและสั่งสมมานานหลายร้อยปีจึงไม่ควรจะเป็นแนวคิดที่ได้รับการสรรเสริญยกย่อง อย่างไรก็ตามท่ามกลางกระแสต่อต้านจากผู้ที่ต้องการให้ทฤษฎีของซาอิดล่มสลายก็ได้เกิดเหตุการณ์¹¹ กันยายน 2544 ที่ทุกคนไม่คาดคิดซึ่งเป็นการสะเทือนขวัญชาวโลกเป็นอย่างมากซึ่งเหตุการณ์นี้ก็สอดคล้องกับสิ่งที่ซาอิดได้กล่าวถึงในหนังสือ *Orientalism* ของเขาและยังกล่าวเตือนหลายครั้งถึงหายนะที่อาจเกิดขึ้นหากแนวคิดบูรพาคตินิยมในแบบของนักบูรพาคตินิยมรุ่นเก่าที่ยังคงความคิดเรื่องการแบ่งความแตกต่างระหว่างตะวันออกและตะวันตกอันเต็มไปด้วยอคติยังไม่ได้รับการแก้ไขอย่างจริงจัง ความรู้ที่ผลิตขึ้นมาจากแนวคิดเช่นนี้ก็ไม่สามารถอธิบายหรือรับมือกับเหตุการณ์รุนแรงที่อาจเกิดขึ้นในยุคปัจจุบันอันเป็นผลมาจากแนวคิดแบบบูรพาคตินิยมดั้งเดิมได้

11 กันยายน 2544 คือวันที่เกิดหายนะครั้งใหญ่ที่ทุกคนต้องจารึกไว้ในประวัติศาสตร์โลก นั่นก็คือ ได้มีเครื่องบินพุ่งชนตึกเวิร์ลเทรด เซ็นเตอร์ของสหรัฐอเมริกาอันเป็นเหตุให้มีผู้เสียชีวิตหลายพันคน จากเหตุการณ์ครั้งนี้ผู้คนได้เริ่มให้ความสนใจกับทฤษฎีบูรพาคตินิยมของซาอิดอีกครั้ง การที่ต้องกล่าวถึงเหตุการณ์นี้เพราะมีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับสิ่งที่ซาอิดได้พูดไว้ในหนังสือ *Orientalism* ดังที่ได้กล่าวไปแล้วซึ่งสอดคล้องกับความเห็นของโซเลอร์ที่ว่าผลงาน *Orientalism* ของซาอิดเป็นเล่มแรก ๆ ที่กล่าวถึงปัญหาในการศึกษาตะวันออกกลาง กล่าวคือ นักบูรพาคตินิยมจะยึดถือและผลิตซ้ำแนวคิดบูรพาคตินิยมแบบเดิม ๆ อันแฝงไปด้วยอคติทางเชื้อชาติส่งผ่านไปยังชนรุ่นต่อไปเรื่อย ๆ โดยปราศจากการศึกษาที่อยู่บนพื้นฐานของความจริง นักบูรพาคตินิยมตะวันตกจะศึกษาตะวันออกด้วยความคิดที่มีอคติทางเชื้อชาติและความคิดที่ว่าตะวันออกสมควรถูกตะวันตกครอบครองซึ่งการศึกษาเกี่ยวกับตะวันออกกลางของสหรัฐส่วนใหญ่จะเพิกเฉยต่อคำเตือนของซาอิดแต่จะยึดมั่นต่อแนวคิดบูรพาคตินิยมที่ได้รับมาจากยุโรปต่อไปจึงทำให้การศึกษาล้มเหลวในการวางแผนคาดการณ์ พยากรณ์ หรือบอกทิศทางเกี่ยวกับอาหรับหรือเหตุการณ์รุนแรงต่าง ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคตได้ เหมือนโซเลอร์ต้องการบอกเป็นนัย ๆ ว่าเหตุการณ์ในวันที่ 11 กันยายนนั้นเกิดจากความขัดแย้งที่ไม่อาจเข้าใจกันได้ระหว่างตะวันออกและตะวันตกอันเป็นผลมาจากแนวคิดแบบบูรพาคตินิยมที่ครอบงำความคิดและการกระทำของคนทั้ง

สองฝ่ายและส่งเสริมความรู้สึกแบ่งแยกแตกต่างระหว่างตะวันออกและตะวันตกให้มากยิ่งขึ้นไปอีก ทั้งตะวันออกและตะวันตกถูกบังคับให้ต้องประกาศตัวว่าเป็นฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งอันสื่อถึงรอยแยกของความแตกต่างและความเป็นศัตรูเพิ่มมากขึ้นไปอีก ทรายาโคที่แนวคิดบูรพาคตินิยมยังคงมีอยู่ทางแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างตะวันออกและตะวันตกก็ไม่อาจเป็นไปได้เพราะฝ่ายตะวันตกยังคงมองว่าตนเหนือกว่าและมองตะวันออกด้วยความมีอคติอยู่ร่ำไปและทำให้โลกนี้มีความไม่เท่าเทียมกันเกิดขึ้นเมื่อนั้นฝ่ายที่ถูกเอาเปรียบก็จะต้องทำการต่อต้านอยู่ตลอดเวลาเพราะความเคียดแค้น รันทดใจที่ต้องถูกดูถูกย่ำยีเกียรติยศศักดิ์ศรีและการถูกเอาเปรียบไม่ว่าจะในทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรม เพื่อสนองตอบความละโมภโลภมากและผลประโยชน์ของฝ่ายที่ตนคิดว่าเหนือกว่าและมีสิทธิชอบธรรมในการกระทำเช่นนั้น อีกทั้งยังมีสิทธิสมบูรณ์ในการครอบงำและครอบครองฝ่ายที่ด้อยกว่าและความขัดแย้งระหว่างทั้งสองก็มีแนวโน้มที่จะรุนแรงเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ซึ่งโซเลอร์กล่าวว่าหากไม่ตระหนักถึงสิ่งที่ซาอิดได้บอกว่าการศึกษากับตะวันออกกลางควรปราศจากอคติจากแนวคิดแบบบูรพาคตินิยมแล้ว เมื่อนั้นสันติภาพก็ไม่อาจเกิดขึ้นได้อย่างแน่นอน

ถึงแม้ผลงานของซาอิดจะยังไม่มีผลต่อการเปลี่ยนทางนโยบาย ทางการศึกษา หรือทางการเมืองอย่างฉับพลันทันทีก็ตาม (เนื่องจากต้องยอมรับว่าความรู้แนวบูรพาคตินิยมแบบเดิม ๆ ได้พัฒนาสั่งสมกันมาเป็นเวลาหลายร้อยปีมาแล้วจึงยากที่จะเปลี่ยนแปลงได้โดยทันที) แต่อย่างน้อยก็ยังเป็นจุดเริ่มต้นในการส่งเสริมให้เกิดการตั้งคำถามต่อสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นรอบตัวไม่ว่าจะเป็นความรู้ สื่อต่าง ๆ การเมือง เศรษฐกิจ ฯลฯ ในการตระหนักรู้ถึงแนวคิดแบบบูรพาคตินิยมทำให้เกิดความระมัดระวังมากขึ้นในการศึกษาเรื่องราวของวัฒนธรรมอื่นซึ่งจะทำให้เกิดการเข้าใจระหว่างกันมากยิ่งขึ้นระหว่างตะวันตกและตะวันออกและอาจช่วยกำจัดทัศนคติแบบบูรพาคตินิยมไปได้ในที่สุดซึ่งจะเห็นได้จากคำวิจารณ์ของ Maria Martinez ที่มีต่อผลงานของซาอิดในการอภิปรายถึงทฤษฎีหลังสมัยอาณานิคม (postcolonial theory) ที่ช่วยให้เธอได้เรียนรู้ถึงบทเรียนที่ได้รับจากเหตุการณ์ที่ตึกเวิร์ลเทรด เซ็นเตอร์ถล่มและสหรัฐควรจะตอบสนองต่อการโจมตีนี้ได้อย่างไร ซึ่งเธอตอบว่าซาอิดได้ช่วยทำให้เธอเข้าใจ postcolonialism ได้ดีขึ้นและบอกถึงวิธีการที่จะเข้าใจอีกด้านหนึ่งของเรื่องเดียวกัน ทำให้เธอเข้าใจการกระทำดังกล่าวโดยการวิเคราะห์ถึงทัศนคติของผู้ที่กระทำการดังกล่าวแทนที่จะทำการด่วนสรุปโดยปราศจากการไตร่ตรองอย่างจริงจังซึ่งเธอคิดว่าเธอ

จำเป็นจะต้องเรียนรู้ถึงวิธีที่จะควบคุมความโกรธแค้นและเรียนรู้ถึงวิธีที่จะเปลี่ยนแปลงอารมณ์รุนแรงเป็นกระบวนการการเรียนรู้⁴¹

เห็นได้ว่ามีผู้เห็นประโยชน์ที่ได้รับจากแนวคิดของชาอิดเป็นจำนวนมาก (ดังที่ได้ยกตัวอย่างนักวิจารณ์และผู้สนับสนุนเขาอย่างมากมาในตอนต้นแล้ว) ซึ่งแนวคิดนี้ก็ยังมีผู้เห็นประโยชน์ในการนำไปปรับใช้กับเหตุการณ์ในปัจจุบันซึ่งจะเป็นเหตุการณ์ที่ยุ่ยยากและมีปัญหาที่สลับซับซ้อนมากขึ้นทุกทีโดยสามารถนำเอาทฤษฎีของชาอิดมาอธิบายสถานการณ์ต่าง ๆ ที่หลายทฤษฎีไม่อาจให้คำตอบได้ในโลกยุคสหประชาชาติที่เต็มไปด้วยการแข่งขันและมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารกันอย่างรวดเร็ว นั้นจำเป็นต้องมีทฤษฎีที่มีศักยภาพและท้าทายอย่างบูรพาคตินิยมของชาอิดมารับมือต่อการเปลี่ยนแปลงที่ไม่อาจคาดการณ์ได้ในอนาคต

จากการที่มีผู้เห็นประโยชน์ในการนำทฤษฎีบูรพาคตินิยมของชาอิดมาประยุกต์ใช้กับการศึกษาในแง่มุมต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมให้เกิดความเข้าใจกันระหว่างตะวันตกและตะวันออกมากยิ่งขึ้นจึงได้มีการนำทฤษฎีของชาอิดไปประยุกต์ใช้ในการศึกษาค้นคว้าวิจัยกันอย่างกว้างขวางไม่ว่าจะเป็นในด้านวรรณกรรม ภาพยนตร์ แฟชั่น โฆษณา ภาพวาด สังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ วิทยาศาสตร์ การเมือง วัฒนธรรม ฯลฯ ดังเช่นงานวิชาการในด้านศิลปะเช่นในงานด้านวรรณกรรมเรื่อง *Arabian Nights* ของ Dane Kennady ที่ได้ศึกษาถึงแรงบันดาลใจในการสร้างงานแปลของ Richard Burton นักสำรวจและนักภาษาศาสตร์ในยุควิคตอเรียนตอนปลายที่เกิดจากบูรพาคตินิยม⁴² งานวิชาการเรื่อง *Citizen of Whose World? Goldsmith's Orientalism* ของ Zhijian Tao ได้ศึกษาถึงแนวคิดบูรพาคตินิยมที่มีอยู่ในงานของโอลิเวอร์ โกลด์สมิธซึ่งเป็นกวีสมัยโรแมนติก⁴³ งานวิชาการเรื่อง *Henry James and the Imperial Feeling* โดย Irem Balkir

⁴¹ Maria's comments: Prof. Said helped me to understand better postcolonialism and how to understand other sides of the same story. He lets me understand the action, instead of jumping to conclusions, by analyzing their point of view also. I think that I need to learn how to control my anger and learn how to transform violent emotions into a learning process. (Jeanne Curran and Susan R. Takata, *Reactions to Edward Said's Work* [Online]. 2002. (Available from: <http://www.csudh.edu/dearhabermas/said03.htm> [2002, July 27])).

⁴² Dane Kennady, "Arabian Nights," *Journal of British Studies* ; 39, 3 (July 2000) pp. 317-339 [Online]. (Available from : <http://cdnet3.car.chula.ac.th/hwwhua/detail.nsp> [2002, August 16]).

⁴³ Zhijian Tao, "Citizen of Whose World? Goldsmith's Orientalism," *Comparative Literature Studies* ; 33, 1 (1996) pp.15-34 [Online]. (Available from : <http://cdnet3.car.chula.ac.th/hwwhua/detail.nsp> [2002, August 16]).

ก็ได้พบแนวคิดบูรพาคตินิยมในตัวของเจมส์ที่ให้ความสำคัญกับจักรวรรดินิยมตะวันตก⁴⁴ งานวิชาการเรื่อง *Critical Dreams : Orientalism, Modernism, and the Meaning of Pound's China* ของ Eric Hayot ได้ศึกษาแนวคิดบูรพาคตินิยมในงานแปลบทกวีภาษาจีนของ Pound⁴⁵ งานวิชาการเรื่อง *Oriental Prospects* [book review] โดย Laurel A. Means ได้ใช้ทฤษฎีของชาอิตแสดงให้เห็นถึงแนวคิดบูรพาคตินิยมที่ปรากฏอยู่ในนวนิยายของ William Beckford ที่แสดงว่าตะวันออกคือการสร้างของตะวันตก⁴⁶ งานวิชาการเรื่อง *Keats's Orientalism* โดย Gregory Wassil ศึกษาถึงแนวคิดบูรพาคตินิยมในที่ปรากฏอยู่ในงานของ Keats กวีชาวอังกฤษ⁴⁷ งานวิชาการทางด้านภาพยนตร์เช่น งานวิชาการเรื่อง *East is East and West is West? Otherness in Capra's The Bitter Tea of General Yen* โดย Isabel C. Santaolalla ก็ได้ศึกษาถึงแนวคิดบูรพาคตินิยมที่ปรากฏอยู่ในภาพยนตร์เรื่อง *The Bitter Tea of General Yen* ที่ให้ภาพของตะวันออกว่าเป็นความเป็นอื่น มีลักษณะที่แปลกประหลาด และกระตุ้นความรู้สึกทางเพศ ในภาพยนตร์เรื่องนี้แม้ภาพของประเทศจีนจะได้รับการนำเสนอว่าเป็นประเทศที่มีประวัติศาสตร์อันเก่าแก่และน่าหลงใหลแต่ก็ยังแฝงไปด้วยแนวคิดบูรพาคตินิยมที่ว่าเป็นประเทศที่เต็มไปด้วยการจู่โจมราชบัลลังก์และความชั่วร้าย⁴⁸ งานวิชาการเรื่อง “*Out-Salomeing Salome*” *Dance, the New Woman and Fan Magazine Orientalism* โดย Gaylyn Studlar เป็นงานที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างบูรพาคตินิยมในหนังสือลึกลับกับ *Fantasies* ของสตรีโดยชี้ให้เห็นว่าความต้องการอิสระของผู้หญิงยุคใหม่จะใช้ American concert dance เป็นสถานที่ที่มียะเย่สื่อถึงความเป็นตะวันออก

⁴⁴ Irem Balkir, “Henry James and the Imperial Feeling”, *American Studies International* ; 33 (Oct.1995) pp.17-13 [Online]. (Available from : <http://cdnet3.car.chula.ac.th/hwwhua/detail.nsp> [2002, August 19]).

⁴⁵ Eric Hayot, “Critical Dreams : Orientalism, Modernism, and the Meaning of Pound's China,” *Twentieth Century Literature* ; 45, 4 (winter 1999) pp. 511-533 [Online]. (Available from : <http://cdnet3.car.chula.ac.th/hwwhua/detail.nsp> [2002, August 18]).

⁴⁶ Laurel A.Means, “Oriental Prospects [book review],” *Christianity & Literature* ; 50, 4 (summer 2001) pp. 743-744 [Online]. (Available from : <http://cdnet3.car.chula.ac.th/hwwhua/detail.nsp> [2002, August 16]).

⁴⁷ Gregory Wassil, “Keats's Orientalism,” *Studies in Romanticism* ; 39, 3 (Fall2200) pp. 419-447 [Online]. (Available from : <http://cdnet3.car.chula.ac.th/hwwhua/detail.nsp> [2002, August 17]).

⁴⁸ Isabel C. Santaolalla, “East is East and West is West?Otherness in Capra's The Bitter Tea of General Yen,” *Literature/Film Quarterly* ; 26, 1 (1998) pp. 67-75 [Online]. (Available from : <http://cdnet3.car.chula.ac.th/hwwhua/detail.nsp> [2002, August 17]).

โดยใช้เป็นสถานที่ปลดปล่อยความกดดันได้อย่างอิสระเสรี⁴⁹ งานวิชาการเรื่อง *'America' Meets 'Japan' : A Journey for Real between Two Imaginaries* โดย Jacob Raz and Aviad E. Raz ได้ศึกษาถึงแนวคิดบูรพาคตินิยมที่มีอยู่ในภาพยนตร์ฮอลลีวูดของสหรัฐอเมริกาสองเรื่อง คือ *Black Rain* และ *Rising sun* ที่ให้ภาพตะวันออกซึ่งในที่นี้คือชาวญี่ปุ่นว่าเป็นผู้ร้าย เป็นอื่นต่างตัว ไร้อารยธรรม ด้อยกว่าตะวันตก⁵⁰ งานวิชาการเรื่อง *Looking East* โดย Lola Young ที่แสดงให้เห็นถึงแนวคิดแบบบูรพาคตินิยมที่ปรากฏอยู่ในภาพยนตร์และผู้ชมมักจะคิดว่าภาพของตะวันออกที่ปรากฏในภาพยนตร์เป็นความจริง เช่น ในภาพยนตร์เรื่อง *อาละดิน* ผู้นำชาวตะวันออกถูกมองว่าเป็นผู้ร้ายหรือการเกิด Egyptomania ในคริสต์ศตวรรษที่ 20 ที่มีการใช้คำว่า mummies, tombs, treasures ในภาษาของนักวิจารณ์และนักออกแบบเสื้อผ้าทำให้เห็นถึงการเชื่อมโยงกันระหว่างภาพยนตร์และ colonialist tropes⁵¹ นอกจากนี้ยังมีงานวิชาการเรื่อง *An Australian Cultural Synthesis : Wayang, the Hollywood Romance, and the Year of Living Dangerously* โดย Rodney Farnsworth ที่เกี่ยวกับการใช้บูรพาคตินิยมในการวิเคราะห์ภาพยนตร์เรื่อง *The Year of Living Dangerously*⁵² งานวิชาการด้านศิลปะการละคร เช่น งานวิชาการเรื่อง *The Orient of Boulevards [book review]* โดย Angela Chia-yi Pao และ Edward Ziter ได้ศึกษาแนวคิดบูรพาคตินิยมในละครฝรั่งเศสที่แสดงให้เห็นว่าแนวคิดดังกล่าวถูกนำไปใช้ในละครฝรั่งเศสและละครฝรั่งเศสได้ใช้รูปแบบ (genres) ต่างๆ คือ ละครเมโลดราม่าและ military/national drama ในการพยายามสร้างภาพของตะวันออกที่สามารถเข้าใจและเชื่อถือได้⁵³

⁴⁹ Gaylyn Studlar, "Out –Salomeing Salome : Dance, the New Women and Fan Magazine Orientalism," *Michigan. Quarterly Review* ; 34 (Fall 1995) pp. 487-510 [Online]. (Available from : <http://cdnet3.car.chula.ac.th/hwwhua/detail.nsp> [2002, August 17]).

⁵⁰ Jacob Raz and Aviad E. Raz, " 'America' Meets 'Japan' A Journey for Real between Two Imaginaries," *Theory, Culture & Society*, 13(3) February, May, August and November 1996: 153-178.

⁵¹ Lola Young, "Looking East," *Cultural Studies*, 2 (1) (1998) : 109-110.

⁵² Rodney Farnsworth, "An Australian Cultural Synthesis: Wayang, the Hollywood Romance, and The Year of Living Dangerously," *Literature/Film Quarterly*, 24, 4 (1996) pp. 341-359 [Online]. (Available from : <http://cdnet3.car.chula.ac.th/hwwhua/detail.nsp> [2002, August 19].).

⁵³ Angela Chia-yi Pao and Edward Ziter, "The Orient of the Boulevards [book review]," *Theater Survey* ; 40, 1 (May 1999) pp. 111-113 [Online]. (Available from : <http://cdnet3.car.chula.ac.th/hwwhua/detail.nsp> [2002, August 16]).

งานวิชาการด้านดนตรี เช่น งานวิชาการเรื่อง *Orientalism and Musical Style* โดย Derek B. Scott แสดงให้เห็นถึงการมีพัฒนาการของบุรพาคตินิยมในดนตรีตะวันตกในคริสต์ศตวรรษที่ 19 ที่ผู้ประพันธ์เพลงมีความคิดแบบจักรวรรดินิยม ดนตรีตะวันออกจึงยังคงถูกมองว่าแปลกประหลาด มีความเป็นอื่นในทางวัฒนธรรมสำหรับตะวันตก⁵⁴ และในงานศิลปะด้านอื่น ๆ เช่น ภาพวาด ใน *Exhibition Schedule : The Sterling and Francine Clark Art Institute* โดย Holly Edward เป็นงานที่ได้รับแรงบันดาลใจจากหนังสือ *Orientalism* ของซาอิดในการจัดแสดงภาพวาดของชาวอเมริกันที่มีต่อตะวันออกโดยเฉพาะตะวันออกกลางและแอฟริกาเหนือ งานวิชาการชิ้นนี้แสดงให้เห็นว่าตะวันตกได้สร้างแบบฉบับของตะวันออกตามความคิดแบบจักรวรรดินิยม ในการกล่าวอ้างสิทธิในการครอบครอง และครอบงำตะวันออกที่ยังคงมีฐานะที่ด้อยกว่าและแปลกประหลาดในสายตาตะวันตก⁵⁵ ในงานวิชาการทางสังคมศาสตร์ เช่น งานวิชาการเรื่อง *The Orient Strikes Back Advertising and Imagining Japan* โดย Brian Moeran ก็เป็นงานที่วิเคราะห์แนวคิดบุรพาคตินิยมที่แฝงอยู่ในภาพโฆษณาในประเทศตะวันตกซึ่งแสดงว่าตะวันตกยังมีมุมมองแบบบุรพาคตินิยมต่อคนตะวันออกอย่างเช่นชาวญี่ปุ่น กล่าวคือ มองว่าคนตะวันออกมีลักษณะเหมือนเด็ก ไร้เหตุผล ด้อยกว่าตะวันตก แปลกประหลาด เข้าใจได้ยาก ในขณะที่โฆษณาของญี่ปุ่นที่มีในสังคมตะวันตกนั้นกลับเสนอออกมาในลักษณะตรงกันข้าม นั่นคือ ได้แสดงว่าตะวันออกเหนือกว่าตะวันตกอันเนื่องมาจากวัตถุประสงคในเชิงเศรษฐกิจการค้าไม่ได้ใช้ในทางการเมือง⁵⁶ งานวิชาการเรื่อง *Fashion Trends, Japonisme and Postmodernism* โดย Lise Skov ที่ได้ศึกษาถึงปฏิกิริยาของชาวตะวันตกที่มีต่อ คอลเลกชันของ Rei Kawakubo โดยตะวันตกให้นิยามว่าเป็นเพียง Japonisme ซึ่งแสดงถึงทัศนคติเชิงลบต่อตะวันออกเป็นการมองตะวันออกแบบบุรพาคตินิยม ทั้งนี้เพื่อเป็นการป้องกันการท้าทายของตะวันออกที่มีต่อวงการแฟชั่นตะวันตกว่าถึงอย่างไรแฟชั่นที่ชาวตะวันตกเป็นผู้ออกแบบต้องเหนือกว่าแฟชั่นโดยคนตะวันออก

⁵⁴ Derek B. Scott, "Orientalism and Musical Style," *The Musical Quarterly* ; 82, 2 (Summer 1998) pp. 309-335 [Online]. (Available from : <http://cdnet3.car.chula.ac.th/hwwhwa/detail.nsp> [2002, August 16]).

⁵⁵ David Bjelajac, *Exhibition Schedule* [Online]. 2001. (Available from : <http://www.caareviews.org/reviews/edwards.html> [2002, July 26]).

⁵⁶ Brian Moeran, "The Orient Strikes Back Advertising and Imagining Japan," *Theory, Culture & Society*, 13, (3) February, May, August and November 1996) : 77-112.

ออก⁵⁷ งานวิชาการเรื่อง *The Buddhist Icon and the Modern Gaze* โดย Bernard Faure ก็ได้ศึกษาถึงบุรพาคตินิยมที่มีต่อรูปเคารพของชาวพุทธ นั่นคือ ความคิดเรื่องรูปเคารพของชาวพุทธถูกควบคุมโดยคุณค่าแบบตะวันตกสมัยใหม่ ที่มองพระพุทธรูปเป็นเพียงสิ่งประดับประดาตกแต่งเช่นเดียวกับงาช้างหรือหัวเสือดาว หาได้มองในแง่มุมมองทางศาสนาไม่ ซึ่งแน่นอนว่าการกระทำเช่นนี้เป็นการลดความศักดิ์สิทธิ์ของพระพุทธรูปลง⁵⁸ งานวิชาการเรื่อง *Vacation Cruises; or The Homoerotics of Orientalism* โดย Joseph A. Boone ก็ได้วิจยถึงความคิดของตะวันตกเกี่ยวกับพวกกรีกร่วมเพศ ว่าเป็นเรื่องที่ผูกติดกับตะวันออกเสมออันเป็นความคิดแบบบุรพาคตินิยม⁵⁹ ใน *Orientalism and the Western Obsession with the "Other"* ได้ใช้บุรพาคตินิยมของชาอิตอเลียถึงความหลงใหลของตะวันตกที่มีต่อพระมของตะวันออกว่าเกิดจากแรงจูงใจของตะวันตกที่ต้องการครอบครองตะวันออกที่ใช้ความรู้ความสามารถในการรักษามรดกของตนไว้⁶⁰ งานวิชาการทางด้านปรัชญา เช่น งานวิชาการเรื่อง *Beyond Orientalism. [Book review]* โดย Fred R. Dallmayr (Fred Reinhard) and Paul Gallagher ที่ใช้แนวคิดบุรพาคตินิยมของชาอิตเป็นจุดเริ่มต้นในการทดลองหากลยุทธ์ใหม่ๆ หรือใช้ในการศึกษาที่อยู่เหนือวาทกรรมของนักบุรพาคตินิยม⁶¹ ในงานวิชาการทางประวัติศาสตร์ เช่น งานวิชาการเรื่อง *Islam's "Strange Secret Sharer" : Orientalism, Judaism, and the Jewish Question* โดย James Pasto ได้ศึกษาความสัมพันธ์ในลักษณะคู่ขนานระหว่างแนวคิดบุรพาคตินิยมกับ anti-Semitism⁶² งานวิชาการเรื่อง

⁵⁷ Lise Skov, "Fashion Trends, Japonisme and Postmodernism ," *Theory, Culture & Society*, 13 (3) February, May, August and November 1996) : 129-151.

⁵⁸ Bernard Faure, "The Buddhist Icon and the Modern Gaze," *Critical Inquiry*; 24, 3 (Spring 1998) pp. 768-813 [Online]. (Available from : <http://cdnet3.car.chula.ac.th/hwwhua/detail.nsp> [2002, August 16]).

⁵⁹ Joseph A. Boone, "Vacation Cruises ; or The Homoerotics of Orientalism," *PMLA* ; 110 (January 1995) pp. 768-813 [Online]. (Available from : <http://cdnet3.car.chula.ac.th/hwwhua/detail.nsp> [2002, August 17]).

⁶⁰ Robin, *Orientalism and the Western Obsession with the "Other"* [Online]. (n.d.). (Available from : http://www.chass.utoronto.ca/history/material_culture/robin/other.htm [2002, July 27]).

⁶¹ Fred R. Dallmayr (Fred Reinhard) and Paul Gallagher, "Beyond Orientalism [book review]," *Philosophy East & West* ; 48, 4 (Oct.1998) pp. 663-665 [Online]. (Available from : <http://cdnet3.car.chula.ac.th/hwwhua/detail.nsp> [2002, August 17]).

⁶² James Pasto, "Islam's "Strange Secret Sharer" : Orientalism, Judaism, and the Jewish Question," *Comparative Studies in Society and History* ; 40, 3 (July 1998) pp. 437-

The Long March of "Orientalism": Western Travelers in Modern China โดย Nicholas R. Clifford ได้แสดงให้เห็นว่านักเดินทางชาวตะวันตกยังคงใช้ข้อสมมุติฐาน ภาษาและประเพณีการบรรยายเกี่ยวกับคนจีนแบบเก่าจากคริสต์ศตวรรษที่ 19 ในการยืนยันถึงการควบคุมผู้ที่ไม่ใช่ชาวตะวันตกของคนตะวันตกอันเป็นแนวคิดแบบบูรพาคตินิยมนั่นเอง⁶³ งานวิชาการเรื่อง *Orientalism versus Occidentalism?* โดย Ning Wang ได้ศึกษาปัจจัยมคตินิยมที่เกิดขึ้นเพื่อโต้ตอบบูรพาคตินิยมที่อาจก่อให้เกิดอันตรายต่อการสื่อสารข้ามวัฒนธรรมและการแลกเปลี่ยนทางการศึกษากับตะวันตกและการศึกษาระหว่างประเทศ⁶⁴ งานวิชาการเรื่อง *A Tale Begun in Other Days : British Travelers in Tibet in the Late Nineteenth Century* โดย Mary A. Procida ได้ใช้บูรพาคตินิยมในการอธิบายถึงสาเหตุที่นักเดินทางชาวอังกฤษในปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 มองธิเบตว่าเป็นสถานที่ที่ปลอดภัยจากวัฒนธรรมตะวันตกอันเข้มงวดและเป็นที่ใช้ในการสร้างอัตลักษณ์ของตนขึ้นมาใหม่ นักเดินทางผู้หนึ่งได้บรรยายว่าตนเป็นคนกล้าหาญ มีความสามารถ และเป็นนักสำรวจที่เข้มแข็งเหมือนผู้ชายส่วนนักเดินทางผู้ชายจะบรรยายถึงตนเองในลักษณะของตัวเอกในนิยายสำหรับเด็กนักเรียน⁶⁵ งานวิชาการเรื่อง *Orientalism : From Unveiling to Hyperveiling* โดย Neil MacMaster และ Toni Lewis ได้ใช้บูรพาคตินิยมศึกษาคุณค่าานิคมของฝรั่งเศสที่กล่าวอ้างว่าได้เปิดเผยถึงลักษณะอันลึกลับของตะวันออก ไม่ว่าจะเป็นเรื่องพิธีกรรมอันศักดิ์สิทธิ์หรือสิ่งต้องห้ามของตะวันออก ผู้สาธารณชนได้แต่หลังจากยุคอาณานิคมแล้วความสนใจตะวันออกในแง่ของการเปิดเผยความลึกลับของตะวันออกได้หมดไปแต่ได้มีการสร้างระยะห่างในทางการเมือง วัฒนธรรม สังคมระหว่างตะวันตกกับอิสลามมากยิ่งขึ้น⁶⁶

474 [Online]. (Available from : <http://cdnet3.car.chula.ac.th/hwwhua/detail.nsp> [2002, August 16]).

⁶³ Nicholas R. Clifford, "The Long March of "Orientalism": Western Travelers in Modern China," *New England Review* : 22, 2 (Spring 2001) pp. 128-140 [Online]. (Available from : <http://cdnet3.car.chula.ac.th/hwwhua/detail.nsp> [2002, August 16]).

⁶⁴ Ning Wang, "Orientalism versus Occidentalism?," *New Literary History* ; 28 (winter 1997) pp. 57-67 [Online]. (Available from : <http://cdnet3.car.chula.ac.th/hwwhua/detail.nsp> [2002, August 20]).

⁶⁵ Mary A. Procida, "A Tale Begun in Other Days : British Travelers in Tibet in the Late Nineteenth Century," *Journal of Social History* ; 30 (Fall 1996) pp. 185-208 [Online]. (Available from : <http://cdnet3.car.chula.ac.th/hwwhua/detail.nsp> [2002, August 16]).

⁶⁶ Neil MacMaster and Toni Lewis, "Orientalism: From Unveiling to Hyperveiling," *Journal of European Studies* : 28 pp. 1-2 (Mar./June 1998) [Online]. (Available from : <http://cdnet3.car.chula.ac.th/hwwhua/detail.nsp> [2002, August 17]).

ในงานวิชาการทางด้านรัฐศาสตร์ เช่น ในงานวิชาการเรื่อง *The West's Modern Encounter with Islam : From Discourse to Reality* โดย Mahood Monshipouri ได้ใช้แนวคิดบูรพาคตินิยมในการศึกษาถึงนโยบายที่เป็นไปได้สำหรับตะวันตกโดยเฉพาะอเมริกาที่มีต่อตะวันออกกว่าควรมีนโยบายที่ละเอียดรอบคอบต่ออิสลามและความหลากหลายของอิสลามควรได้รับการยอมรับเพื่อเป็นการสร้างสันติภาพให้เกิดขึ้น⁶⁷

ในการศึกษาผลที่เกิดจากการนำทฤษฎีของซาอิดไปประยุกต์ใช้พบว่ามีมากมายหลายประการ ยกตัวอย่างเช่น เป็นการส่งเสริมให้เกิดความเข้าใจระหว่างตะวันออกและตะวันตก การทำให้ชนกลุ่มน้อยเกิดการตระหนักและเข้าใจถึงวาทกรรมของชนกลุ่มใหญ่ที่ครอบครองและครอบงำพวกตนและสามารถสร้างวาทกรรมของตนขึ้นเพื่อเป็นข้อต่อรองและรับมือวาทกรรมของชนกลุ่มใหญ่ได้ การทำให้เกิดการศึกษาค้นคว้าวิจัยงานที่มีความเกี่ยวเนื่องอันเป็นผลมาจากการบูรพาคตินิยมของซาอิด ฯลฯ จึงอาจกล่าวได้ว่าทฤษฎีของซาอิดได้ให้คุณประโยชน์อย่างมากมหาศาลแก่วงการการศึกษา วงการวิชาการ หรือแม้กระทั่งประชาชนทุกกลุ่ม ไม่ว่าจะเป็นฝ่ายตะวันออกหรือฝ่ายตะวันตกก็ตาม เพราะทำให้ทั้งสองฝ่ายร่วมมือกันในการพยายามศึกษาหาหนทางแห่งความเข้าใจซึ่งกันและกันเพื่อจะได้เข้าใจแต่ละฝ่ายในทางที่ถูกต้องและเหมาะสมยิ่งขึ้นอันจะนำมาซึ่งความสงบและสันติภาพที่แข็งแกร่งและถาวรของโลก การที่มีผู้กล่าวกันว่าทฤษฎีนี้ล่มสลายไปแล้วจึงเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้องอย่างเห็นได้ชัด

คำยืนยันว่าทฤษฎีนี้ยังคงยืนหยัดท้าทายนักคิดและนักวิชาการระดับมันสมองโดยไม่สูญสลายหายไปโดยง่ายและยังคงมีการนำมาวิพากษ์วิจารณ์และนำมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมมนุษย์โดยรวมก็ยังมีให้เห็นกันอยู่ในปัจจุบันดังที่ได้ยกตัวอย่างให้เห็นข้างต้นซึ่งสามารถเป็นเครื่องยืนยันได้ดีถึงความเป็นสากลและความยืดหยุ่นที่สามารถนำไปปรับใช้ได้กับสถานการณ์ต่าง ๆ ของทฤษฎีนี้ ดังนั้นข้อสรุปก็จะเป็นไปตามที่ Susan Muaddi Darraj ที่พูดถึงผลงาน *Orientalism* ของซาอิด

I attended a conference in honor of Said's achievements and influence
four years ago in Windsor, Canada. It was easy to see that he sparked the ire of

⁶⁷ Mahood Monshipouri, "The West's Modern Encounter with Islam : From Discourse to Reality," *Journal of Church and State* ; 40, 1 (winter 1991) pp. 25-56 [Online]. (Available from : <http://cdnet3.car.chula.ac.th/hwwwhua/detail.nsp> [2002, August 16]).

some scholars, but that he inspired the respect and admiration of most. Either way, whether one hates or loves him, it's impossible to underestimate his influence.⁶⁸

นั่นก็คือไม่ว่าจะมีผู้ที่รักหรือเกลียดเขาก็ตามเราก็ไม่อาจที่จะประเมินอิทธิพลของเขาต่ำเกินไป ไม่อาจที่จะปฏิเสธหรือมองข้ามทฤษฎีบุรพาคตินิยมของเขาไปได้เนื่องจากอิทธิพลที่เกิดจากแนวคิดบุรพาคตินิยมของเขานี้ได้แผ่ขยายและถูกนำไปประยุกต์ใช้และเป็นที่ยอมรับกันอย่างกว้างขวางเกือบทั่วทั้งโลกแล้วนั่นเอง

2.5 ลิตเติล บุคดา กับบุรพาคตินิยม

ลิตเติล บุคดา คือผลงานการสร้างของผู้กำกับชาวอิตาลี เบร์นาร์โด แบร์โตลุชชี (Bernardo Bertolucci) ซึ่งได้กำกับภาพยนตร์หลายเรื่อง เช่น *The Last Emperor* (1987) *The Sheltering Sky* (1990) **ลิตเติล บุคดา** คือภาพยนตร์เกี่ยวกับศาสนาพุทธแบบธิเบตที่ได้มีการสร้างขึ้นเป็นครั้งแรกในทศวรรษ 1990 ซึ่งต่อมาก็ได้มีการสร้างภาพยนตร์เรื่องอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับศาสนาพุทธแบบธิเบตตามมา เช่น *Kundun* ของ Martin Scorsese ในปี 1997 *Seven Years in Tibet* ของ Jean-Jacques Annaud⁶⁹ ในการสร้างภาพยนตร์เรื่อง **ลิตเติล บุคดา** แบร์โตลุชชี ได้ปรึกษากับ Jeremy Thomas เมื่อต้นปี 1991 ในการหาแนวทางในการสร้างภาพยนตร์เรื่องใหม่ อันที่จริงทั้งคู่มีภาพยนตร์หลายเรื่องที่ต้องการจะสร้างแต่เนื่องจากในขณะนั้นกระแสเรื่องการกลับมาเกิดกำลังเป็นที่สนใจอย่างมากในสังคมตะวันตก⁷⁰ พวกเขาจึงได้ใช้แนวคิดนี้เป็นเนื้อหาหลักในการสร้างภาพยนตร์เรื่องใหม่ซึ่งในเวลาต่อมาก็ได้รับการสนับสนุนจาก Francis Bouygues แห่งบริษัท CiBy 2000 ที่จะสร้างภาพยนตร์เรื่องใหม่ในชื่อว่า *Little Buddha*

⁶⁸ Susan Muaddi Darraj [Online]. (n.d.). (Available from : <http://www.reconstruction.ws/rePowerPolitics Culture.htm> [2002, August 2]).

⁶⁹ It was the first in a handful of films to tackle the subject of Buddhism and Tibet in the 1990s, others including the likes of Martin Scorsese's *Kundun*, 1997 and Jean-Jacques Annaud's *Seven Years in Tibet*, 1998 (Richard Scheib, *Little Buddha* [Online]. 1994. (Available from : <http://www.rottentomatoes.com/click/movie-1052541/review.php?critic=all&sortby=default&page=1&rid=301471> [2002, July 20]).

⁷⁰ But the theme of reincarnation—a challenge to modern Western values was one they could not set aside. (Gordon McGill, *Little Buddha* (n.p.) (Mimeographed), p. 175.)

เรื่อง *ลิตเติล บุคคา* เกิดจากแนวคิดของแบร์นาร์โด แบร์โตลูชชี เขารู้จักพุทธศาสนาเป็นครั้งแรกตอนอายุ 21 ปี โดยนักเขียนชาวอิตาลีชื่อ Elsa Morante ได้ให้หนังสือเกี่ยวกับชีวิตของมิลาเรปะ (Milarepa) ซึ่งเป็นนักบุญชาวพุทธทิเบตผู้ยิ่งใหญ่ผู้หนึ่ง ในช่วงทศวรรษ 1980 แบร์โตลูชชีมีความสนใจในวัฒนธรรมและดินแดนที่อยู่ห่างไกลซึ่งเขาเรียกว่าเป็น “แรงดึงดูดใจที่ไม่อาจต้านทานได้ในการที่จะกลายมาเป็นนักบูรพาคดีนิยม”⁷¹ ไม่นานนักหลังจากที่เขาได้รางวัลอคาเดมีจากเรื่อง *The Last Emperor* เขาก็มีความตั้งใจที่จะสร้างภาพยนตร์เกี่ยวกับประวัติพระพุทธเจ้าและถึงแม้จะไม่ได้สร้างเขาก็ได้หันมาสนใจในชีวิตของมิลาเรปะอีกครั้ง หลังจากที่ได้อ่านเรื่องราวชีวิตของมิลาเรปะเขาก็เกิดความสนใจในพุทธศาสนาแบบทิเบตและได้ทราบเรื่องราวการกลับชาติมาเกิดของลามะทิเบตในช่วงปี ค.ศ. 1989-1990 เขาได้เริ่มศึกษาเรื่องราวดังกล่าวและได้เริ่มศึกษาพุทธศาสนาจากการอ่านหนังสือเก่าแก่เกี่ยวกับพระสูตรและโคลงที่ยิ่งใหญ่ชื่อ “พุทธจรีต” (*Buddhacarita*) ที่แต่งโดยอัสวโหมส (Ashvaghosha) และด้วยความช่วยเหลือจากลามะชาวทิเบตมากมายหลายคนเขาจึงได้เริ่มต้นเข้าไปสัมผัสกับโลกที่เขาแทบจะไม่เคยรู้จักมาก่อน

เรื่องราวเกี่ยวกับการกลับชาติมาเกิดของลามะที่มีอิทธิพลต่อภาพยนตร์เรื่องนี้มากที่สุดก็คือเรื่องของโซนมัม วังดู (Sonam Wangdu) ที่เกิดในปี 1992 ซึ่งเป็นเด็กชายจากครอบครัวชาวพุทธอเมริกันและเป็นหลานของเดชุน รินโปเซที่สามผู้ยิ่งใหญ่ อีกทั้งยังเป็นลามะชั้นสูงของนิกายศากยะ (Sakya) ของศาสนาพุทธแบบทิเบต นิกายนี้มีศูนย์กลางอยู่ที่เมืองซีแอตเติลและเนปาล รินโปเซได้สร้างวัดที่สำคัญขึ้นมาในเมืองการูมาณฑุ (Katmandu) ในระหว่างที่เขาต้องอพยพลี้ภัยไปอยู่ที่นั่น เมื่อท่านมรณภาพลงก็มีการทำนายว่าท่านจะกลับชาติมาเกิดอีกครั้งที่ซีแอตเติลในประเทศสหรัฐอเมริกาซึ่งในขณะเดียวกันมารดาของวังดูได้ฝันในช่วงที่เธอตั้งครรภ์ว่าบุตรชายของเธอจะได้เป็นพระอาจารย์ผู้ยิ่งใหญ่รวมทั้งผู้นำนิกายศากยะก็ฝันเช่นเดียวกันว่าวังดู คือเดชุน รินโปเซ กลับชาติมาเกิด ปัจจุบันนี้วังดูอาศัยอยู่ในอารามในเมืองการูมาณฑุ และกำลังศึกษาเรียนรู้เพื่อจะได้กลายเป็นผู้นำของนิกายศากยะ ผู้ที่เชื่อในการกลับชาติมาเกิดของท่านเล่าว่าเมื่อตอนที่ท่านประสูตินั้นมีแสงทองสอดส่องเข้ามาในห้องคลอดและว่าท่านเป็นเด็ก

⁷¹ During the 1980s Bertolucci became increasingly drawn toward distant cultures, landscapes, and faces in what he smilingly calls “an invincible attraction to become an orientalist.” (Ibid., p. 176.)

ที่มีความเมตตากรุณาต่อผู้อื่นเป็นอย่างมากและว่าเมื่อนำท่านไปยังห้องของรินโปเชท่านก็สามารถระบุเก้าอี้ของพระอาจารย์ได้⁷²

สำหรับแบร์โตลูซซี เองก็หลงใหลในความคิดเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างลามะอาวูโสกับเด็กที่เขาเชื่อว่าเป็นอาจารย์ของท่านกลับชาติมาเกิด สิ่งพิเศษมากในความสัมพันธ์อันนี้ก็คือลามะอาวูโสจะมีทัศนคติสองอย่างที่แตกต่างกันต่อเด็กคนนั้น ทัศนคติอันแรกคือมีความรักใคร่อย่างที่มีต่อหลานและทัศนคติอีกอย่างหนึ่งคือความเคารพที่มีต่อเด็กที่เป็นอาจารย์ของเขากลับชาติมาเกิด แบร์โตลูซซี คิดว่าการผสมผสานของความรักและความเคารพเป็นทัศนคติที่ผู้ใหญ่ทุกคนควรมีต่อเด็กและว่าความสัมพันธ์แบบนี้เกิดขึ้นทุกครั้งที่ลามะได้ค้นพบตุลกู (tulku) ซึ่งเป็นร่างที่กลับชาติมาเกิดของอาจารย์

ในตอนปลายปี 1991 แบร์โตลูซซี ได้เขียนเรื่องราวประมาณ 50 หน้า ซึ่ง Rudy Wurlitzer และ Mark Peploe ก็ได้นำไปเขียนเป็นบทภาพยนตร์ในปี 1991 ทั้งแบร์โตลูซซี และ Jeremy Thomas ยังได้รับคำอวยพรในการสร้างภาพยนตร์เรื่องนี้จากองค์ทะไลลามะ ประมุขแห่งทิเบตหลังจากที่ได้เข้าพบท่านที่กรุงเวียนนา

ในเดือนกันยายน 2535 ทีมงานถ่ายทำได้เดินทางไปถ่ายทำที่ภูฏานและเนปาล เพราะไม่สามารถถ่ายทำได้ในทิเบตจึงต้องเลือกถ่ายทำที่ประเทศทั้งสองนี้แทน ทีมงานนี้มีแบร์โตลูซซี ซึ่งเป็นผู้วางแผนเตรียมงานและเป็นผู้กำกับ Jeremy Thomas และ Vittorio Storaro เป็นผู้อำนวยการสร้าง James Acheson เป็นผู้ถ่ายทำภาพยนตร์ ผู้ออกแบบเครื่องแต่งกายและสร้างสรรค์ฉากซึ่งทุกคนเคยร่วมงานและเป็นทีมผู้สร้างภาพยนตร์เรื่อง *The Last Emperor* ที่ได้รางวัลผู้กำกับยอดเยี่ยม รางวัลภาพยนตร์ยอดเยี่ยมจากการประกวดรางวัลอคาเดมี นอกจากนี้ยังมีมาร์ค เพ็พโลและรูดี เวอร์ลิทเซอร์เป็นผู้เขียนบทภาพยนตร์ ทีมนักแสดงก็เช่น

⁷² The story is reportedly based on similar visitations that have actually occurred to certain American children. (Marjorie Baumgarten, Little Buddha [Online]. 1994. (Available from : <http://www.rottentomatoes.com/click/movie-1052541/review.php?critic=all&sortby=default&page=1&rid=35341> [2001, December 2])).

This film was partially inspired by the story of Sonam Wangdu (born 1992) who was the child of an American Buddhist family and the great, great, nephew of Densun Rinpoche III, a revered Lama of the Sakya sect of Tibetan Buddhism (Little Buddha Cultural Heritage : World / Tibet ; Religions [Online]. (n.d.). (Available from : <http://www.teachwithmovies.org/guides/little-buddha.html> [2002, January 2])).

Keanu Reeves รับบทเจ้าชายสิทธัตถะ Chris Isaak รับบทเป็นติน คอนราด Bridget Fonda รับบทเป็นลิซา คอนราด Alex Wiesendanger รับบทเป็นเจสซี คอนราด และ Ying Ruocheng ซึ่งเคยแสดงเป็นผู้คุมเรือนจำในแคว้นฟูซุนในเรื่อง *The Last Emperor* นอกจากนี้ยังมีนักแสดงชาวยุโรป 120 คน นักแสดงชาวเนปาลและชาวอินเดีย 100 คน และนักแสดงท้องถิ่นจากภูฏานอีกหลายร้อยคนที่ได้รับการว่าจ้างอย่างเป็นเวลานานและต่อเนื่อง

ลิตเติล บุคดา ถ่ายทำที่กรุงการูมาณฑุ ที่ราบต่ำเทไร (Terai) ของเนปาล ส่วนสถานที่ถ่ายทำในสหรัฐอเมริกาอยู่ที่เมืองซีแอตเติล ทีมงานของภาพยนตร์เรื่องนี้ยังมี Dzongsar Khyenste Rinpoche ลามะอาวูโซ เป็นผู้ให้คำปรึกษาทางด้านเทคนิคในการถ่ายทำ

กองถ่ายทำได้ใช้ศิลปินและช่างฝีมือจำนวนมากในการสร้างฉากพระราชวังของเจ้าชายสิทธัตถะให้เหมือนกับโลกเมื่อ 2,500 ปีก่อนและในการสร้างฉากสำคัญอื่นๆ ในภูฏานและเนปาล สถานที่ถ่ายทำหลายแห่งได้ใช้สถานที่จริงในประวัติศาสตร์ เช่น สถูปโพธินาถ (Bodnath) ในกรุงการูมาณฑุของเนปาล หมู่พระราชวังโบราณปาตาน (Patan) และภักตาปุระ (Bhaktapura) และวัดปาโร ซ็อง (Paro Dzong) ซึ่งเป็นวัดที่มีป้อมปราการอันมหิมาในกรุงการูมาณฑุที่แบร์โตลูซซีและคณะได้รับอนุญาตให้เข้าไปถ่ายทำได้โดยที่ยังไม่เคยมีผู้ใดได้รับอนุญาตให้ถ่ายทำได้มาก่อน ภาพยนตร์เปิดกล้องในวันที่ 20 กันยายน 2535 (1992) ที่วัดหลวงโชคยีนียมา (Chokyi Nyima) ที่โพธินาถ (Bodnath) และปิดกล้องในเดือนกุมภาพันธ์ 2536 (1993)

เรื่อง **ลิตเติล บุคดา** เป็นภาพยนตร์เกี่ยวกับการค้นหาลามะดอร์เจซึ่งเชื่อว่ากลับมาเกิดเป็นเจสซี เด็กชายชาวเมืองซีแอตเติล สหรัฐอเมริกาโดยมีการนำเสนอเรื่องราวขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตั้งแต่ประสูติจนถึงตอนที่ทรงตรัสรู้ควบคู่ไปตลอดเรื่องเพื่อให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างเจสซีและพระสัมมาสัมพุทธเจ้าว่ามีลักษณะที่เหมือนกันดังจะได้กล่าวถึงในรายละเอียดในบทต่อไป

ภาพยนตร์เรื่องนี้เมื่อนำออกฉายกลับไม่ได้รับการต้อนรับที่ดีจากนักวิจารณ์ซึ่งส่วนมากจะมีความเห็นสอดคล้องตรงกันว่าเป็นภาพยนตร์ที่ให้ความลุ่มลึกทางภูมิปัญญาน้อยเกินไป นอกจากนี้การนำเสนอเรื่องราวทางศาสนาอันลุ่มลึกผ่านหนังสือการ์ตูนนั้นไม่เหมาะสมเพราะทำให้ความลึกซึ้งทางศาสนาขาดหายไปเพราะเป็นการนำเสนอเรื่องราวอย่างเรียบง่ายเกินไปเหมือนเป็นเทพนิยายสำหรับเด็กเล็กๆ แบร์โตลูซซีได้นำเสนอเรื่องราวในลักษณะที่เน้นแต่ความสนุกสนาน

บันเทิง ความแปลกประหลาด และความน่าตื่นตาตื่นใจของชาวตะวันออกที่ชาวตะวันตกไม่เคยพบเห็นและรู้สึกสนใจเท่าที่นั่นดังที่มันักวิจารณ์ได้กล่าวไว้

(...) It was easy to forget logic and go with the story. I am familiar with Western Judeo-Christian beliefs but knew nothing of Buddha or any of the legend surrounding his life. I found that part fascinating. I do not know what liberties Bertolucci took with the Buddha story, but I found it pretty bizarre besides being fascinating, but then again, any religious story probably sounds strange to someone who knows nothing about that religion.⁷³

ลิตเติล บุคดา เป็นภาพยนตร์ที่ผลิตโดยบริษัท CiBy 2000 และจัดจำหน่ายโดยมิราแมกซ์ ฟิล์ม (Miramax Films (U.S. Distributor)) ซึ่งเป็นบริษัทภาพยนตร์ฮอลลีวูดในสหรัฐอเมริกาที่มีจุดประสงค์หลักในการผลิตคือตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคทั่วโลกในแง่ของความบันเทิงโดยได้ส่งออกสินค้าทางวัฒนธรรมที่มีลักษณะของวัฒนธรรมชนนิยมมากที่สุดในโลกที่มีการผลิตซ้ำ (reproduction) จำนวนมาก ๆ เพื่อให้พบกับความต้องการของผู้บริโภค สิ่งนี้แสดงให้เห็นถึงความสามารถของวัฒนธรรมชนนิยมที่สหรัฐอเมริกา ผลิตขึ้นมาว่าสามารถแทรกซึมผสมผสานเข้ากับวัฒนธรรมอื่นๆ ได้เกือบทั่วทั้งโลกซึ่งสอดคล้องกับที่ริชาร์ด มัลต์บี (Richard Maltby) ได้กล่าวไว้ในหนังสือ *Popular Culture in the Twentieth Century*

The United States has remained the dominant influence on world culture throughout the century, and this position has hardly been challenged. It has been by far the largest exporter of cultural commodities—larger than the rest of the world combined. Every national cinema has defined itself in relation to Hollywood, even when that self-definition has been a conscious rejection of American commercial practice, for the United

⁷³ Steve Rhodes, *2 1/2 Stars out of 4* [Online]. 1994. (Available from : <http://www.all-reviews.com/videos-2/little-buddha.htm> [2002, January 5]).

States has exported not only the products of its popular culture, but its forms, too. ...Curiously, the American film industry is required to be most sensitive to the demands of audiences outside its own cultural boundaries, since it is dependent on foreign sales for more than half its income. This heavy dependence on foreign markets is one explanation for the continuing ability of American popular cultural forms to absorb and assimilate almost anything.⁷⁴

นั่นคือ *ลิตเติล บุคดา* มีลักษณะเป็นวัฒนธรรมชนนิยมดังจะเห็นได้ว่าลักษณะของงานที่ผลิตจะเน้นความบันเทิงในลักษณะหลักหนีจากโลกแห่งความเป็นจริงเป็นหลักจึงได้เสนอเรื่องราวทางศาสนาอันเป็นสิ่งที่ละเอียดลึกซึ้งออกมาในลักษณะที่ผิวเผิน ขาดความลึกซึ้งในคุณค่าทางปัญญาความคิด เช่น การนำเสนอเรื่องราวของพระพุทธเจ้าผ่านหนังสืออ่านเล่นสำหรับเด็ก การนำเสนอเรื่องราวลึกลับของชาวธิเบตในเรื่องการกลับชาติมาเกิด หรือการนำเสนอพระพุทธเจ้าที่ต้องผจญมาร ลูกสาวของพญามาร และกองทัพมาร ฯลฯ ซึ่งเป็นสิ่งที่เมื่อดูแล้วจะให้แต่เพียงความสนุกสนานจากการได้เห็นสิ่งลึกลับเหลือเชื่อที่มีลักษณะแปลกแตกต่างไปจากสังคมของตนมากกว่าจะให้ปัญญาความรู้ในทางพุทธศาสนาอันลึกซึ้ง

ลักษณะวัฒนธรรมชนนิยมของภาพยนตร์เรื่องนี้ยังได้แก่การที่ภาพยนตร์มีลักษณะสากลเพียงบางช่วง เช่น การกำหนดเนื้อหาของภาพยนตร์ให้สอดคล้องกับความสนใจในเรื่องการกลับชาติมาเกิดที่มีอยู่ในสังคมตะวันตกจึงได้สร้างภาพยนตร์เพื่อเอาใจผู้ชมชาวตะวันตกซึ่งเป็นกลุ่มผู้บริโภคหลักและมีลักษณะเป็นกระแสชั้นนำต่อวัฒนธรรมชนนิยมในแบบอเมริกันที่ถ่ายทอดไปทั่วโลก

นอกจากนี้ยังมีการผลิตซ้ำและการสร้างเนื้อหาในลักษณะที่สามารถเข้าถึงผู้ชมทุกวัย ทุกอาชีพ และทุกเชื้อชาติได้อันเป็นลักษณะวัฒนธรรมชนนิยม เช่น เรื่อง *ลิตเติล บุคดา* มีการกำหนดให้มีตัวละครทั้งชาวตะวันตกและตะวันออกที่ได้รับความนิยมอย่างสูง เช่น เจสซี ดินลิซา ซึ่งเป็นตัวละครชาวตะวันตก และ ลามะนอร์บู คีตา ราชู ซึ่งเป็นตัวละครชาวตะวัน

⁷⁴ Richard Multby, *Popular Culture in the Twentieth Century* (London : Grange Books, 1994), pp. 16-19.

ออกรวมถึงการกำหนดตัวละครให้ครอบคลุมเกือบทุกกลุ่มอายุตั้งแต่ตัวละครเด็ก ผู้ใหญ่ คนชรา เพื่อไม่ให้ผู้ชมกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเกิดความรู้สึกต่อต้านเพราะเห็นว่าพวกตนไม่ได้มีบทบาทหรือส่วนร่วมในภาพยนตร์

นอกจากนี้งานชิ้นนี้ยังสร้างให้มีมาตรฐานตามแบบอย่างของตะวันตกที่ถือเป็นกระแสหลักของโลก กล่าวคือ แม้ภาพยนตร์จะมีเนื้อหาเกี่ยวกับตะวันออกแต่กลับไม่เน้นความเป็นตะวันออกแต่จะสร้างโดยยึดมาตรฐานความเป็นตะวันตกไว้โดยให้ตัวละครเอกเป็นชาวตะวันตกเพื่อให้ภาพยนตร์ไม่เน้นความเป็นตะวันออกมากเกินไปทำให้ผู้ชมชาวตะวันออกทั้งเด็กและผู้ใหญ่ก็สามารถดูได้ส่วนชาวตะวันตกก็ยอมรับได้และมองว่าเป็นเหมือนเทพนิยายสำหรับเด็ก ยิ่งไปกว่านั้นการใช้คำว่า “redeemer” หรือ “salvation” ในภาพยนตร์ก็ทำให้ผู้ชมชาวตะวันตกซึ่งส่วนใหญ่เป็นชาวคริสต์ยอมรับได้เพราะเข้ากับความเชื่อทางศาสนาของตนดังเช่นที่ Peter Hata ได้พูดถึงความรู้สึกของตนที่มีต่อภาพยนตร์เรื่องนี้ว่า *ลิตเติล บุคดา* เป็นภาพยนตร์ที่สนุกสนานบันเทิงปราศจากความรุนแรงและมีเทคนิคพิเศษตระการตา

Little Buddha is an enjoyable, at times powerful, and ultimately highly entertaining movie. Of course, there are quite a few movies today that can also be called entertaining, but they often achieve this with a combination of sex, violence and (admittedly) amazing special effects. It is rare to see a movie essentially devoid of such things not only does entertain you,...⁷⁵

Jon A Webb กล่าวว่าภาพยนตร์เรื่องนี้เหมาะสำหรับเด็กเพราะเข้าใจง่าย

⁷⁵ Peter Hata, *Little Buddha* [Online]. (n.d.). (Available from : <http://www.livingdharma.org/Real.World.Buddhism/LittleBuddha.html> [2002, January 3]).

By the way, this film is suitable for children in the same way that *The Secret Garden* (to which it refers) was suitable for adults. It contains no explicit violent or sexual imagery that would be offensive, and tells the story on a level that children of say six or more can understand.⁷⁶

จากที่กล่าวไปข้างต้นภาพยนตร์ที่ผลิตโดยฮอลลีวูดในลักษณะของวัฒนธรรมชนนิยมจึงต้องมีการวิเคราะห์ให้ละเอียดรอบคอบถึงผลกระทบในแง่มุมต่าง ๆ ที่อาจมีต่อผู้ชมและสังคมอันเกิดจากความฉาบฉวยที่ถูกสร้างขึ้นมาเพื่อเอาใจตลาดเพราะภาพยนตร์ที่ฮอลลีวูดสร้างเป็นอุตสาหกรรมประเภทหนึ่งที่เกิดขึ้นโดยอิงอยู่กับการได้กำไรหรือขาดทุนและต้องมีการผลิตซ้ำเป็นจำนวนมากเพื่อจำหน่ายและสนองความต้องการของผู้ชมทั่วโลก ดังนั้นผลที่เกิดขึ้นก็คืออาจเกิดการครอบงำทางวัฒนธรรมขึ้นซึ่งสอดคล้องกับที่มัลต์บีได้กล่าวไว้ว่าวัฒนธรรมชนนิยมของตะวันตกที่มาในรูปของสื่อต่าง ๆ ได้เข้าครอบงำประเทศโลกที่สามโดยทำให้เกิดพฤติกรรมความต้องการและความไม่พึงพอใจในวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมของตน

The power of the media--political, economic, cultural--now belongs to a handful of multinational corporations, who colonize the rest of the world, sometimes benignly, sometimes not. Throughout the century, Western popular culture has caused intense social disruption in the Third World, inculcating new patterns of behavior, new desires and new dissatisfactions. The pervasiveness of the electronic media increases the efficiency of this process.⁷⁷

⁷⁶ Jon A. Webb, *Little Buddha*(1993) [Online]. 1993. (Available from : <http://www.rottentomatoes.com/click/movie-1052541/review.php?critic=all&sortby=default&page=3&rid=35344> [2002,January 6])

⁷⁷ Richard Maltby, *Popular Culture in the Twentieth Century*, p. 19.

บุญรักษ์ บุญญะเขตมามาได้กล่าวไว้ในทำนองเดียวกัน

ภาพยนตร์ได้พัฒนาขึ้นจนกระทั่งกลายเป็นพลังที่ยิ่งใหญ่ที่สุดอย่างหนึ่งของ ศตวรรษที่ยี่สิบ ดังที่โรเบิร์ต เกสส์เนอร์ (Robert Gessner) ได้กล่าวสรุปไว้ใน *International Encyclopedia of the Social Sciences* ว่า “ปรากฏการณ์ทางศิลปะ สังคมและเศรษฐกิจชนิดนี้ ส่งผลกระทบต่อค่านิยมทางวัฒนธรรม ทั้งของผู้สร้าง และผู้เสพมันอย่างไรบ้างคือปัญหาระดับระหว่างประเทศสำคัญที่สุดประการหนึ่ง เนื่องด้วยภาพยนตร์เป็น ‘ภาษาโลก’ ที่สามารถเข้าถึงได้ทั้งคนที่ไม่รู้หนังสือและ ที่มีการศึกษา ข้อต่อรองจึงไม่น้อยไปกว่าอำนาจการควบคุมจิตใจและอารมณ์ของ มนุษย์เลยทีเดียว ความที่ในกรณีนี้สุนทรียศาสตร์เกิดไปสัมพันธ์ทั้งกับเรื่องราว ทางเศรษฐกิจและกับกิจการทางการเมือง...ภาพยนตร์จึงเป็นพลังทางวัฒนธรรมที่ มีความสำคัญเป็นอย่างมากในครึ่งหลังของศตวรรษที่ยี่สิบ”⁷⁸

ในการสื่อสารและการครอบงำทางวัฒนธรรมของ เฮอเบิร์ต โอ. ซิลเลอร์กล่าวว่า การเชื่อว่าผลผลิตจากอุตสาหกรรมภาพยนตร์อเมริกันมีเป้าหมายเพียงเพื่อความหลากหลายในรูปแบบและปราศจากสาระทางสังคมนั้นเท่ากับเจตนาละเลยรูปแบบการครอบงำทางวัฒนธรรมที่มี อิทธิพลสูงยิ่งรูปแบบหนึ่ง⁷⁹ นั่นคือผู้ชมที่ไม่มีความรู้เท่าทันหรือตระหนักในสิ่งเหล่านี้ได้อาจถูก ครอบงำทางพฤติกรรม ปัญญา ความคิดโดยรู้ตัวหรือไม่ก็ตามซึ่งความคิดนี้ก็สอดคล้องกับที่ชา อิดกล่าวถึงอันตรายของการที่คนเรามากจะยึดเอาทัศนคติที่ได้จากตัวบทไปประยุกต์ใช้กับชีวิตจริง อันเป็นการเสี่ยงที่จะก่อให้เกิดความผิดพลาดและความเสียหายขึ้น

(...) it is a fallacy to assume that the swarming, unpredictable, and problematic mess in which human beings live can be understood on the basis of what books—texts—say; to apply what one learns out of a

⁷⁸ บุญรักษ์ บุญญะเขตมามา, *ศิลปะแขนงที่เจ็ด เพื่อวัฒนธรรมแห่งการวิจารณ์ภาพยนตร์*, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์อัมรินทร์พรินต์ติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, 2538), หน้า 25.

⁷⁹ เฮอเบิร์ต โอ. ซิลเลอร์, *การสื่อสารและการครอบงำทางวัฒนธรรม*, พิมพ์ครั้งที่ 2. แปลโดย อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์. (กรุงเทพฯ : โครงการสื่อสันติภาพ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544), หน้า 157.

book literally to reality is to risk folly or ruin.⁸⁰

ซาอิดได้กล่าวว่าตัวบทนั้นเกิดจากการที่ผู้ที่มีความรู้และอำนาจได้สร้างขึ้นมา ตัวอย่างเช่น ผู้มีอำนาจทางวิชาการ ทางสถาบัน และทางรัฐบาลได้สร้างขึ้นมามากกว่าจะเกิดจากหลักฐานที่มองเห็นได้อย่างแท้จริง ซาอิดยังกล่าวอีกด้วยว่าตัวบทนั้นสามารถที่จะสร้างทั้งความรู้และความจริงต่อสิ่งที่มันบรรยายถึงได้และความรู้และความจริงนั้นก็ได้อำนาจให้เกิดประเพณีปฏิบัติขึ้น (tradition) หรือสิ่งที่ฟูโกต์เรียกว่า “วาทกรรม” (discourse) ขึ้นซึ่งเนื้อหาของวาทกรรมนั้นก็ไม่ได้เกิดจากตัวผู้ประพันธ์เองแต่เกิดจาก “ตัวบท” ที่หมายถึงความคิดความเชื่อระบบระเบียบต่าง ๆ ที่ผู้คนยึดถือต่อ ๆ กันมา

Expertise is attributed to it. The authority of academics, institutions, and governments can accrue to it, surrounding it with still greater prestige than its practical successes warrant. ...such texts can create not only knowledge but also the very reality they appear to describe. In Foucault calls a discourse, whose material presence or weight, not the originality of a given author, is really responsible for the texts produced out of it.⁸¹

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นจะเห็นได้ว่าภาพยนตร์ฮอลลีวูดซึ่งจัดเป็นตัวบทในรูปแบบหนึ่งมีบทบาทในการครอบงำทางวัฒนธรรมที่สำคัญยิ่งในปัจจุบัน ดังนั้นวรรณกรรมและภาพยนตร์ฮอลลีวูดจึงสมควรได้รับการตรวจสอบเชิงวิพากษ์วิจารณ์มากยิ่งขึ้นเพื่อป้องกันอันตรายที่อาจเกิดขึ้นจากการถูกครอบงำ

วรรณกรรมและภาพยนตร์จากฮอลลีวูดในแบบวัฒนธรรมชนนิยมแสดงถึงการครอบงำทางวัฒนธรรมในลักษณะที่ยึดแบบแผนคุณค่าแบบตะวันตก สร้างและผลิตซ้ำ และถ่ายทอดไปสู่ผู้บริโภคทั่วโลกทำให้ผู้บริโภครับเอาความคิดและค่านิยมจากตะวันตกและนำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรม ความคิด และการกระทำของตนได้ ลักษณะที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ล้วนแต่สอดคล้องกับแนวคิดบูรพาคตินิยมของซาอิดที่กล่าวถึงการครอบงำทางวัฒนธรรมที่ตะวันตกอ้างสิทธิในการครอบครองและครอบงำตะวันออกอันเกิดจากแนวคิดแบบบูรพาคตินิยม นั้น

⁸⁰ Edward W. Said, *Orientalism*, p. 93.

⁸¹ Ibid., p. 94.

คือ *ลิตเติล บุคดา* ซึ่งเป็นภาพยนตร์ฮอลลีวูดที่ผลิตในแบบวัฒนธรรมชนนิยมตะวันตกนั้นมีแนวคิดแบบบูรพาคตินิยมแฝงอยู่ (whilst orientalism pervades popular culture in the West)⁸² ภาพยนตร์เรื่องนี้ชาวตะวันตกสร้างขึ้นเพื่อใช้ครอบครองและครอบงำตะวันออกเพื่อให้ตะวันออกรับและบริโภควัฒนธรรมตะวันตกอันจะส่งผลให้เกิดประโยชน์ทั้งในแง่เศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรมของตะวันตก แม้แต่การใช้คำว่า “โลกาภิวัตน์” (globalization) ของตะวันตกที่เป็นฝ่ายกำหนดขึ้นมาให้ยุคสงครามเย็นก็สะท้อนให้เห็นถึงความปรารถนาของชาติตะวันตกที่ต้องการจะเป็นชาติมหาอำนาจแต่เพียงผู้เดียว⁸³ซึ่งทั้งหมดนี้เกิดจากแนวคิดบูรพาคตินิยมที่ตะวันตกได้พัฒนาเรื่อยมาจนกระทั่งแนวคิดนี้กลายเป็นสิ่งที่อยู่ภายใต้จิตไร้สำนึก (unconscious)⁸⁴ ของชาวตะวันตกส่วนใหญ่เสียแล้ว กล่าวคือ การเป็นระบบความรู้ ความคิดความเชื่อซ้ำๆ ซากๆ (clichés) ที่ชนคิตีที่ตะวันตกมีต่อตะวันออกอย่างที่ถูกทำให้เป็นมาตรฐานและยากต่อการลบล้างได้ นั่นคือ เป็นการให้ลักษณะของตะวันออกว่า หมกมุ่นในเรื่องกามารมณ์ เป็นเผด็จการ มีจิตใจผิดปรกติ นิสัยไม่ดี ล้าหลัง (...its sensuality, its tendency to despotism, its aberrant mentality, its habits of inaccuracy, its backwardness)⁸⁵ ชาอิตยังได้อธิบายว่าบูรพาคตินิยมแอบแฝงนี้คือความมีอคติทางเชื้อชาติเหยียดผิว จักรวรรดินิยม (...a racist, ...imperialist, and almost totally ethnocentric...)⁸⁶ ของตะวันตก

ภาพยนตร์เรื่อง *ลิตเติล บุคดา* สะท้อนถึงมุมมองที่ตะวันตกมีต่อตะวันออกในแง่ของบูรพาคตินิยม เช่น ตะวันออกถูกมองว่าแปลกประหลาด ล้าหลัง เจ็บ เหมือนสตรี (...its eccentricity, its backwardness, its silent indifference, its feminine penetrability, its supine malleability...)⁸⁷ เลื่อมทรม ไม่ทัดเทียมตะวันตก (...backwardness, degeneracy

⁸² Anthropod, *Orientalism* [Online]. 1999. (Available from : http://www.everything2.org/index.pl?node=Orientalism&lastnode_id=658334 [2002 July 28]).

⁸³ ไชยรัตน์ เจริญสินโณนาร, *วาทกรรมการพัฒนา : อำนาจ ความรู้ ความจริง เอกลักษณ์ และความเป็นอื่น* (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์วิภาษา, 2542), หน้า 40.

⁸⁴ The distinction I am making is really between an almost unconscious (and certainly an untouchable) positivity, which I shall call *latent* Orientalism, (Edward W. Said, *Orientalism*, p. 206.)

⁸⁵ Ibid., p. 205

⁸⁶ Ibid., p. 204.

⁸⁷ Ibid., p. 206.

and inequality with the West...)⁸⁸ บกพร่อง บ้า น่าสงสาร (...delinquents, the insane, women, the poor...)⁸⁹ ไร้เหตุผล เหมือนเด็ก แตกต่างจากตะวันตก (...irrational, depraved (fallen), childlike, “different”...) ⁹⁰ และถูกนำเสนอให้มีลักษณะของความเป็นอื่น (other) อย่างชัดเจนส่วนตะวันตกจะถูกให้ภาพว่าเป็นผู้มีเหตุผล ทรงคุณค่า มีวุฒิภาวะ และ ปกติ (...rational, virtuous, mature, “normal.”...) ⁹¹ ซึ่งจะกล่าวถึงรายละเอียดในบทต่อไป

การที่ตะวันตกมองตะวันออกในลักษณะเช่นนี้สอดคล้องกับความเห็นของบรรดานักวิจารณ์ที่มีต่อ งานของแบร์โตลูซซีข้างต้นว่านำเสนอให้เห็นแต่ความแปลกประหลาดน่าตื่นตาตื่นใจและลักษณะ แบบเพนิยายสำหรับเด็กของตะวันออกเท่านั้นโดยไม่ได้รับรู้ถึงความรู้สึกถึงความลุ่มลึกในทางปัญญาแม้แต่น้อยซึ่งสะท้อนว่า ลิตเติล บุคดา คืองานที่แบร์โตลูซซีสร้างขึ้นตามจิตใต้สำนึก (unconscious mind) ของการที่ตะวันตกมองตะวันออกในแบบบูรพาคตินิยมดังที่ซาอิดได้กล่าวไว้ข้างต้นซึ่งสอดคล้องกับที่แบร์โตลูซซีได้ยอมรับว่าทำภาพยนตร์เรื่องนี้เพื่อตอบรับเอาใจตลาดตามกระแสนิยมของชาวตะวันตกที่มีความสนใจในเรื่องการกลับชาติมาเกิดเพราะนี่คือสูตรสำเร็จของการผลิตแบบวัฒนธรรมชนนิยมเพื่อให้เป็นที่นิยมและนำมาซึ่งรายได้มหาศาลและเพื่อเป็นงานที่สร้างขึ้นโดยให้มีเนื้อหาเกี่ยวกับตะวันออกซึ่งเป็นธรรมดาที่ผู้สร้างที่เป็นชาวตะวันตกจำเป็นต้องยึดถือคุณค่าในการสร้างให้เป็นไปตามกระแสหลักที่ถือเป็นมาตรฐาน ทั้งนี้เพื่อผลประโยชน์ไม่ว่าจะในเชิงการค้า การเมือง เศรษฐกิจ หรือการครอบงำทางวัฒนธรรมก็ตาม กล่าวคือ ให้เป็นไปตามแบบแผนความคิดแบบตะวันตกที่มีต่อตะวันออกในแง่บูรพาคตินิยมเพื่อเป็นการคงไว้ซึ่งความมีอำนาจของตะวันตกที่มีเหนือตะวันออก นอกจากนี้ดังที่กล่าวไว้ในตอนต้นว่าแบร์โตลูซซีไม่ได้ปฏิเสธว่าตัวเขานักบูรพาคตินิยมจึงเป็นไปได้ว่าเขาเองก็มีมุมมองต่อตะวันออกในแง่ของบูรพาคตินิยมแบบนักบูรพาคตินิยมด้วยเช่นกัน วรรณกรรมและภาพยนตร์ที่สร้างขึ้นจึงแฝงไปด้วยแนวคิดบูรพาคตินิยมตามแบบของนักบูรพาคตินิยมที่ยังคงมองตะวันออกในแง่ที่มีความแปลกแตกต่างและด้อยกว่าตะวันตกอยู่นั่นเอง

ลักษณะที่ตะวันตกมองตะวันออกแบบบูรพาคตินิยมที่ปรากฏในเรื่อง *ลิตเติล บุคดา* สอดคล้องกับงานวิจัยของจาคอป แรส และ เอเวียต อี แรส ใน *‘America’ Meets ‘Japan’ A Journey for Real between Two Imaginaries* ที่พบว่าแนวคิดแบบบูรพาคตินิยมสะท้อนอยู่ใน

⁸⁸ Ibid.

⁸⁹ Ibid., p. 207.

⁹⁰ Ibid., p. 40.

⁹¹ Ibid.

ภาพยนตร์ของฮอลลีวูดอเมริกันเรื่อง *Black Rain* และ *Rising Sun* ด้วยเช่นกัน นั่นก็คือ ภาพยนตร์ทั้งสองเรื่องสะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์เชิงอำนาจแบบเจ้านายกับข้าทาส ความมีอารยธรรมกับความไร้อารยธรรม (civilized/primitive) ความก้าวหน้ากับความล้าหลัง (enlightened/backward) ความดีกับความชั่วร้าย (good/evil) ที่แสดงว่าภาพยนตร์ฮอลลีวูดได้สร้างระบบของวาทกรรมที่เป็นแบบชาวญี่ปุ่น (Japanese) ชาวเอเชีย (Asian) นิโกร (Negro) หรือ ยิว (Jew) ขึ้นมาให้มีลักษณะของความเป็นอื่นที่ถูกสร้างขึ้นมาจากตะวันตกซึ่งชาวดัตช์บอกให้เราทราบแล้วว่าเป็นรูปแบบของตะวันตกที่ใช้ในการครอบงำและการสร้างขึ้นใหม่และความมีอำนาจเหนือตะวันออก⁹²

ถึงแม้ว่าภาพยนตร์เรื่องนี้ได้สะท้อนถึงการรับเอาปรัชญาตะวันออกมาไว้ในสังคมตะวันตกก็ตาม ก็เป็นเพียงการรับเอามาเพื่อใช้ประโยชน์ของผู้รับไม่ใช่รับเอาปรัชญาตะวันออกมาอย่างที่เป็นโดยสมบูรณ์แต่มีแนวโน้มที่จะเปลี่ยนแปลงปรัชญาและวัฒนธรรมของตะวันออกตามแนวทางปรัชญาและคุณค่าของตะวันตก เหมือนดังที่ชาซีได้ทำการสร้างตะวันออกขึ้นใหม่เพื่อผลประโยชน์ของตะวันตกในการคงไว้ซึ่งสถานะของความเหนือกว่าที่มีสิทธิในการครอบครองและครอบงำตะวันออกซึ่งหากตะวันตกยอมรับในสิ่งที่ตะวันออกเป็นอย่างสมบูรณ์แล้วตะวันออกก็จะกลายเป็นคู่แข่งทางวัฒนธรรมและท้าทายต่ออำนาจของตะวันตกทำให้เกิดวิกฤตทางวัฒนธรรม (cultural crisis) อันเป็นสาเหตุที่ทำให้อำนาจในการครอบครองส่วนอื่น ๆ ในโลกของชาวตะวันตกลดน้อยลงและอาจทำให้สูญเสียสถานะความมีอำนาจที่เหนือกว่าตะวันออกได้ซึ่งเรื่อง *ลิตเติล บุดดา* สะท้อนให้เห็นได้อย่างชัดเจนถึงความพยายามที่จะปรับเปลี่ยนคุณค่าบางประการของปรัชญาตะวันออกให้เป็นไปในเชิงที่เป็นคุณค่าและปรัชญาทางตะวันตกเพื่อคงสถานะของความเหนือกว่าของตะวันตกไว้ เช่น การใช้คำว่า redeemer ซึ่งเป็นศัพท์ทางคริสต์ศาสนาในตอนทอสิตะดาบสที่ถวายเป็นคำทำนายที่มีต่อสิทธัตถะกุมารซึ่งเป็นคำที่ใช้กับพระเยซูอันหมายถึงพระผู้ไถ่บาปแทนคำว่า Awakened one หรือ Enlightened Buddha ที่แปลว่าผู้ตรัสรู้หรือผู้ที่ตื่นแล้วจากกิเลสอันเป็นศัพท์ในทางพุทธศาสนา (ซึ่งรายละเอียดอื่น ๆ จะนำเสนอในบทต่อไป) ซึ่งสอดคล้องกับที่ชาวดัตช์กล่าวถึงนักบูรพาคดีนิยมว่าได้เปลี่ยนแปลงตะวันออกจากสิ่งหนึ่งไปเป็นอีกสิ่งหนึ่งเพื่อผลประโยชน์ทางวัฒนธรรมของตนเองหรือในบางกรณีที่เขาเชื่อว่าจะเป็นประโยชน์ต่อชาวตะวันออกซึ่งกระบวนการ

⁹² Jacob Raz and Aviad E. Raz, “‘America’ Meets ‘Japan’ A Journey for Real between Two Imaginaries,” *Theory, Culture & Society*, 13(3) February, May, August and November 1996: 154.

การเปลี่ยนแปลงจะมีระบบอยู่ในตัวของมันเอง กล่าวคือ จะมีการสอน มีสังคม ประเพณีปฏิบัติ ศัพท์ วาทศิลป์ซึ่งอยู่บนพื้นฐานของมาตรฐานทางการเมืองและวัฒนธรรมของตะวันตก⁹³

ดังที่ได้ทราบกันแล้วว่าภาพยนตร์เป็นเครื่องมือที่มีศักยภาพแห่งการครอบงำมวลชน เป็นอย่างมากจึงเป็นไปได้ว่าผู้ชมที่ไม่มีความรู้เท่าทันวาทกรรมที่ตะวันตกกระทำต่อตะวันออกเมื่อได้เสพวรรณกรรมหรือภาพยนตร์ *ลิตเติล บุคคา* อาจถูกครอบงำทางปัญญาความคิดและหลงเชื่อว่าภาพที่ตนเห็นหรือสิ่งที่ตนอ่านนั้นเป็นความจริงซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ Lola Yong เรื่อง *Looking East* ที่กล่าวว่าจากผลงานหนังสือ *Orientalism* ของซาอิดทำให้นักวิชาการได้ตระหนักว่าแนวความคิดแบบบูรพาคตินิยมได้มีอิทธิพลต่อผู้สร้างภาพยนตร์และผู้ชมภาพยนตร์ และภาพที่ถูกสร้างขึ้นมาในภาพยนตร์นั้นผู้คนก็มักจะคิดว่าเป็นความจริง

(...), since Said's seminal text on Orientalist discourse, scholars are aware that the notion of the Orient is a discursive construction so powerful that for Western film-makers and cinema audiences, The resultant images are often perceived to be 'reality' ⁹⁴

เช่นเดียวกับงานของRichard L. Kaplan ในงานวิจัยของเขา *Film Theory into the Nineties: Beyond Marxist Modernism and Populist Postmodernism?* ที่กล่าวถึงอิทธิพลของภาพยนตร์ฮอลลีวูดที่มีต่อผู้ชมและสามารถดึงดูดให้ผู้ชมหลงเชื่อว่าภาพลวงตาที่สร้างขึ้นนั้นเป็นความจริงได้

(...) classical Hollywood cinema successfully promoted an illusion of realistic representation. The passive viewer was caught up in this proclaimed realism and was absorbed in the workings of the plot. The audience was oblivious to the set of cinematic mechanism that produced the highly stylized and ideological world of the Hollywood film. ⁹⁵

⁹³ Yet the Orientalist makes it makes it his work to be always converting the Orient from something into something else: he does this for himself, for the sake of his culture, in some cases for what he believes is the sake of the Oriental. This process of conversion is a disciplined one :it is taught ,it has its own societies ,periodicals,traditions,vocabulary,rhetoric,all in basic ways connected to and supplied by the prevailing cultural and political norms of the West.(Edward W. Said, *Orientalism*, pp. 67-68.).

⁹⁴ Lola Young, "Looking East," *Cultural Studies*, 2, 1(1998): 109.

นั่นคือเข้าใจว่าภาพของตะวันออกที่ตะวันตกสร้าง เช่น มีลักษณะแปลกประหลาด ล้าหลัง ด้อยกว่าตะวันตก ไร้เหตุผล หรือเชื่อว่าปรัชญาความคิดตะวันออกที่ตะวันตกนำมาปรับปรุงเปลี่ยนแปลงเป็นความจริง สิ่งเหล่านี้จะมีผลอย่างมากต่อความคิด ความประพฤติดของประชาชนชาวตะวันออก กล่าวคือ จำต้องยอมรับสภาพของความอ่อนแอของตน ความไม่มีอำนาจ ไม่อาจพึ่งพาตนเองได้ และจำต้องตกอยู่ภายใต้อำนาจและสิทธิชี้ขาดของตะวันตกตลอดไป นั่นคือตะวันออกสูญเสียอิสระในการคิดการกระทำการเป็นตัวของตัวเอง ต้องตกอยู่ภายใต้การครอบงำและชี้นำของตะวันตกซึ่งสอดคล้องกับ ซิลเลอร์ ที่ได้กล่าวไว้ในหนังสือการสื่อสารและการครอบงำทางวัฒนธรรม

ผู้นำของกลุ่มประเทศไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด ได้กล่าวไว้ว่า

เป็นข้อเท็จจริงที่ทราบกันดีว่าจักรวรรดินิยมไม่ได้จำกัดกิจกรรมของตนอยู่ในขอบเขตของการเมืองและเศรษฐกิจเท่านั้น แต่ครอบคลุมถึงด้านสังคมและวัฒนธรรมด้วย จึงเท่ากับเป็นการยึดเหนี่ยวอุดมการณ์ต่างชาติเข้ามาครอบงำประชาชนในประเทศที่กำลังพัฒนา (ดังนั้น) ประมุขแห่งรัฐและรัฐบาลของกลุ่มประเทศไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดจึงย่ำถึงความจำเป็นในการสร้างเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาติและจัดผลเสียที่ตกทอดมาตั้งแต่ยุคอาณานิคมและการอนุรักษ์วัฒนธรรมและประเพณีแห่งชาติเอาไว้⁹⁵

ในเอเชีย-ยุโรปศึกษา ปรัชญาและแนวทาง อีระ นุชเปี่ยม ได้กล่าวไว้

อิทธิพลสำคัญโดยเฉพาะของแนวคิดทางทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาและการปรับตัวสู่ความเป็นสมัยใหม่ ไม่ต่างไปจากอิทธิพลของภูมิปัญญาแบบ “บูรพาคตินิยม” เท่าใดนักในแง่ที่ยำให้คนในดินแดนที่ไม่ใช่ตะวันตกเข้าใจว่าตนยัง “ด้อยพัฒนา” (underdeveloped) หรือยังเป็น “สังคมดั้งเดิม” (traditional society) ที่ยังมีลักษณะหลายประการที่เห็นว่าไม่เอื้อต่อการพัฒนาไปสู่ความเป็นสมัยใหม่ การรับความคิด

⁹⁵ Richard L. Kaplan, “Film Theory into the Nineties: Beyond Marxist Modernism and Populist Postmodernism?,” *Cultural Studies*, 11, 1 (January 1997): 180.

⁹⁶ เซอร์เบิร์ต โอ. ซิลเลอร์, *การสื่อสารและการครอบงำทางวัฒนธรรม*, พิมพ์ครั้งที่ 2. แปลโดย อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์, หน้า 111.

และค่านิยมใหม่จากตะวันตกในลักษณะนี้มีเพียงแต่จะก่อให้เกิดการปฏิเสธหรือละทิ้งแบบแผนและค่านิยมดั้งเดิมของตนทั้ง ๆ ที่ยังอาจมีส่วนติดอยู่ก็ได้ แต่ที่สำคัญคือ เป็นรูปแบบหนึ่งของการครอบงำที่ Clarisa Bencomo และ Elliott Colla เรียกว่า “You are what I say”⁹⁷

ดังนั้นการตระหนักถึงอิทธิพลของตะวันตกและความจำเป็นในการศึกษาวรรณกรรมและภาพยนตร์ตะวันตกจึงมีความสำคัญยิ่งดังที่เบลลา บาลาซส์ นักทฤษฎีภาพยนตร์ชาวฮังการีเรียนได้กล่าวไว้

“เราจะต้องรู้เรื่องเกี่ยวกับภาพยนตร์เป็นอย่างดี ถ้าหากว่าเราไม่ต้องการที่จะตกอยู่ภายใต้อำนาจของสิ่งที่คงจะเป็นอิทธิพลทางปัญญาและวิญญาณที่ยิ่งใหญ่ที่สุดในยุคสมัยของเราว่ามันเป็นพลังมืดที่เราไม่สามารถควบคุมได้ หากว่าเราไม่ศึกษากฎเกณฑ์และความสามารถของมันอย่างระมัดระวังแล้ว เราก็จะไม่สามารถควบคุมและชี้นำเครื่องมือที่มีศักยภาพแห่งการครอบงำมวลชนมากที่สุดเท่าที่เคยมีมาในประวัติศาสตร์ทางวัฒนธรรมของมนุษย์อันนี้”⁹⁸

จากการศึกษาพบว่า ได้มีการนำแนวคิดบูรพาคตินิยมไปประยุกต์ใช้ในการศึกษาวิจัยเรื่องต่าง ๆ เป็นจำนวนมากได้แสดงถึงความสำคัญของทฤษฎีที่ไม่ควรจะถูกมองข้ามเพราะเห็นได้ว่าการยอมรับและนำไปใช้อ้างอิงในงานต่าง ๆ อย่างแพร่หลายในปัจจุบัน และถึงแม้ทฤษฎีนี้จะถูกต่อต้านจากนักวิชาการต่าง ๆ เช่น ลูอิส บาห์บา ซึ่งก็เช่นเดียวกับทฤษฎีอื่น ๆ ที่ถูกโต้แย้งอย่างมากมายแต่ก็ยังได้รับความนิยมและนำมาใช้ในการศึกษาวิเคราะห์วิจัยงานต่าง ๆ อย่างมากมาย ดังเช่น ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ของฟรอยด์ วรรณกรรมวิจารณ์แผนใหม่(New Criticism)สตรีนิยม(Feminism) โครงสร้างนิยม(Structuralism) สมัยใหม่นิยม(Modernism) หลังสมัยใหม่นิยม(Postmodernism) อรรถิภาวนิยม(Existentialism) สัจนิยม(realism) แนวเหนือจริง(surrealism) ซึ่งจะเห็นได้ว่าทฤษฎีเหล่านี้แม้จะมีจุดบกพร่องบางอย่างแต่ก็ยังแสดงให้เห็นว่ายังมีประโยชน์นานับประการต่อการนำมาประยุกต์ใช้ในการศึกษาวิเคราะห์วิจัยในแง่มุมต่าง ๆ ซึ่ง

⁹⁷ อีระ นุชเปี่ยม,บรรณาธิการ, *เอเชีย-ยุโรปศึกษาปริทัศน์และแนวทาง*, หน้า 119-120.

⁹⁸ บุญรักษ์ บุญญะเขตมาลา, *ศิลปะแขนงที่เจ็ด เพื่อวัฒนธรรมแห่งการวิจารณ์ภาพยนตร์*, พิมพ์ครั้งที่ 2, หน้า 115-116.

เป็นการเปิดโลกทัศน์และมุมมองต่อสิ่งต่าง ๆ ให้มีความหลากหลายและมีความยืดหยุ่น ปรับใช้ได้ต่อการทำความเข้าใจในหลาย ๆ กิจกรรมของมนุษย์เป็นอย่างมากซึ่งก็เป็นไปในทางเดียวกันกับผู้วิจัยในการนำบุรพาคตินิยมมาใช้ แม้ว่าทฤษฎีนี้จะถูกวิจารณ์ว่ายังมีจุดบกพร่องก็ตามแต่ประโยชน์ที่ได้จากการนำทฤษฎีนี้มาใช้นั้นมีมากมายจนไม่อาจมองข้ามได้ผู้วิจัยจึงขอละเว้นไม่ทำการตรวจสอบใด ๆ หรือชี้ถูกชี้ผิดต่อทฤษฎีนี้ในขณะที่ผู้วิจัยได้นำมาใช้ในการวิเคราะห์วรรณกรรมและภาพยนตร์เรื่อง *ลิตเติล บุคดา* ตามแนวของชาอิดเพราะพันวิสัยที่จะทำได้เพราะสิ่งที่ผู้วิจัยสนใจคือหากเราถือว่าสมมุติฐานของชาอิดในเรื่องบุรพาคตินิยมนี้ถูกต้องแล้วและเมื่อนำทฤษฎีนี้ไปวิเคราะห์ภาพยนตร์ดังกล่าวผลของการวิจัยที่ได้จะออกมาเป็นแบบใดซึ่งแน่นอนว่าการวิจัยในลักษณะนี้ผู้วิจัยจำต้องยึดถือว่าตนสามารถวิเคราะห์ห้วงวิสัยได้เพียงขอบข่ายและข้อจำกัดของบุรพาคตินิยมในแบบชาอิดเท่านั้นเพื่อให้ผลการวิจัยชัดเจนแน่นอน ถูกต้องและสามารถตรวจสอบได้ซึ่งทำให้ผู้วิจัยต้องตัดบุรพาคตินิยมในแบบของคนอื่น ๆ ออกไปเพื่อความเป็นเอกภาพและขอบข่ายที่ชัดเจนในงานวิจัยชิ้นนี้นั่นเอง

ผลงานที่ได้จากการนำบุรพาคตินิยมมาใช้ในการวิเคราะห์วรรณกรรมและภาพยนตร์เรื่อง *ลิตเติล บุคดา* ถือเป็นผลการวิเคราะห์ที่น่าสนใจในการช่วยเปิดมุมมองหรือโลกทัศน์ในการอ่านและชมวรรณกรรมและภาพยนตร์ให้แตกต่างไปจากเดิมซึ่งอาจเป็นเพียงการอ่านหรือชมโดยรับเอาสารที่สิ่งเหล่านั้นสื่อมาโดยไม่ได้มองให้ลึกซึ้งเข้าไปถึงข้างในซึ่งบางครั้งอาจมีความหมายแฝงบางอย่างอยู่ก็ได้ซึ่งอาจมีผลต่อการครอบงำจิตสำนึก ความคิด ทศนคติ และการกระทำได้โดยอาจรู้ตัวหรือไม่ก็ตามซึ่งบุรพาคตินิยมของชาอิดนี้สามารถนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการเปิดเผยกระบวนการครอบงำและความหมายที่แอบแฝงอยู่ดังกล่าว

ภาพของตะวันออกในมุมมองของตะวันตกที่สะท้อนอยู่ใน
นวนิยายและภาพยนตร์เรื่อง ลิตเติล บุคคา

ลิตเติล บุคคา เป็นนวนิยายและภาพยนตร์ที่มีพื้นฐานอยู่บนการสร้างตามลักษณะวัฒนธรรมชนนิยมที่เน้นความบันเทิงสนุกสนานเป็นหลักเพื่อให้ได้รับความนิยมและนำมาซึ่งรายได้อันมหาศาลตามแบบฉบับของการผลิตอุตสาหกรรมภาพยนตร์ฮอลลีวูด เพื่อที่จะให้นวนิยายและภาพยนตร์เป็นที่ยอมรับและเป็นที่ยอมรับของผู้เสพชาวตะวันตกผู้ประพันธ์และผู้สร้างภาพยนตร์จึงจำเป็นต้องสร้างนวนิยายและภาพยนตร์ให้สอดคล้องกับสิ่งที่อยู่ในใจหรือรสนิยมของคนตะวันตกซึ่งก็คือแนวคิดบูรพาคตินิยมที่ชาอิดได้กล่าวว่าเป็นแนวคิดที่ตะวันตกสร้างขึ้นมาตั้งแต่สมัยกรีกและได้มีการถ่ายทอดส่งต่อมาจนถึงปัจจุบัน ผู้ประพันธ์และผู้สร้างภาพยนตร์ได้ยึดเอาบูรพาคตินิยมที่แฝงเร้นอันเป็นความคิดความเชื่อซ้ำ ๆ ซาก ๆ เกี่ยวกับตะวันออกอย่างเช่น ความแปลกประหลาด ความล้าหลัง การมีนิสัยผิดแผกในกามารมณ์ ความบ้า เป็นต้น มาใช้ในการสร้างเป็นนวนิยายและภาพยนตร์อันเป็นบูรพาคตินิยมที่แสดงออกอย่างเปิดเผยอย่างเป็นรูปธรรมดังที่ชาอิดได้อธิบายไว้นั่นเอง ดังนั้นแม้ว่านวนิยายและภาพยนตร์จะมีวิธีการนำเสนอหรือรูปแบบที่แตกต่างกันออกไปแต่สื่อทั้งสองประเภทก็สะท้อนให้เห็นถึงแนวคิดบูรพาคตินิยมได้เช่นเดียวกัน ในบทนี้ผู้วิจัยจะนำเสนอแนวคิดบูรพาคตินิยม 5 แนวคิดซึ่งปรากฏในวรรณกรรมเรื่อง **ลิตเติล บุคคา** ได้แก่ แนวคิดที่ว่าตะวันออกด้อยกว่าตะวันตก แนวคิดที่ว่าตะวันตกมีสิทธิในการเปลี่ยนแปลงตะวันออก แนวคิดที่ว่าตะวันออกเป็นดินแดนที่เหมาะสมสำหรับแสวงหาคำตอบชีวิตในด้านจิตใจ แนวคิดที่ว่าภาพของตะวันออกขึ้นอยู่กับตัวบท และแนวคิดที่ว่าตะวันออกลอกเลียนแบบตะวันตก

3.1 แนวคิดที่ว่าตะวันออกด้อยกว่าตะวันตก

เอ็ดเวิร์ด ชาอิดได้กล่าวไว้นักบูรพาคตินิยมชาวตะวันตกเป็นผู้สร้างความแตกต่างระหว่างตะวันออกและตะวันตกให้เกิดขึ้นและยังเป็นผู้กำหนดภาพของตะวันออกเองตามใจชอบซึ่งชุดคำที่ใช้ก็คือวาทกรรมของนักบูรพาคตินิยม (Orientalist discourse) ความแตกต่างดังกล่าวเป็นความแตกต่างระหว่าง “สิ่งที่เป็นที่คุ้นเคย” (the familiar) ซึ่งก็คือ ยุโรป

ตะวันตก พวกเรา (Europe, the West, “us”) และ “สิ่งที่แปลกประหลาด” (the strange) ซึ่งก็คือ ตะวันออก พวกเขา (the Orient, the East, “them”) ความแตกต่างที่สร้างขึ้นนี้ถูกทำให้มีความมั่นคง ไม่เปลี่ยนแปลง ด้วยการใช้คำว่า “ตะวันออก” (the East) และ “ตะวันตก” (the West) ในการแสดงถึงความแตกต่างดังกล่าวและถูกทำให้เป็นมาตรฐานและ เป็นความจริงทางวิทยาศาสตร์ที่เป็นที่ยอมรับกันทั่วไป ตะวันออกแตกต่างจากตะวันตกในแง่ที่ว่า ตะวันออกต่ำต้อยกว่าตะวันตกที่เหนือกว่ารวมทั้งตะวันตกจะมองว่าตะวันออกเป็นสิ่งที่แปลก ประหลาด ผิดปกติ ต่างดาว ล้าหลัง ไร้อารยธรรม ส่วนตะวันตกจะเป็นผู้คอยสังเกตการณ์ ตะวันออกและจะไม่เข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของตะวันออกเป็นอันขาดไม่ว่าจะในด้านใดก็ตาม ทั้งหมดที่กล่าวมาคือการที่ตะวันตกกำหนดความเป็นตะวันออกขึ้นมาให้กับตะวันออกที่ไม่ใช่พวกเดียวกับตนและยังได้ใช้ภาพความเป็นอื่นของตะวันออกนี้ในการให้นิยามอัตลักษณ์ของตะวันตกว่า ตะวันตกเป็นผู้ที่มีเหตุผล เจริญแล้ว และเหนือกว่าตะวันออกในทุกๆ เรื่องอย่างแท้จริง

ซาอิดได้กล่าวไว้ว่าตะวันตกมองว่าตนมีอำนาจเหนือกว่าตะวันออกส่วนตะวันออกจะต้อยและล้าหลังกว่าตะวันตกในทุกๆ ด้าน อาทิ กายภาพ วัฒนธรรม จิตใจ เทคโนโลยี การเมือง เป็นต้น และว่าตนมีความเป็นมนุษย์อย่างสมบูรณ์แบบ กล่าวคือ เป็นผู้มีเหตุผล เจริญแล้ว เป็นปกติ ในขณะที่ตะวันออกนั้นตรงกันข้าม กล่าวคือ เป็นผู้มีข้อบกพร่อง มีนิสัยที่ไข่มิได้ ยังต้องพัฒนา จิตใจไม่ปกติ ดังนั้นด้วยแนวคิดบูรพาคตินิยม ตะวันตกจึงมองว่าตนเป็นผู้ที่แข็งแกร่ง ผิดกับตะวันออกที่เปราะบางอ่อนแอ ความสัมพันธ์ดังกล่าวเป็นไปในแบบที่ไม่เท่าเทียมกันระหว่างตะวันออกและตะวันตก เนื่องจากความสัมพันธ์ที่ไม่เท่าเทียมกันระหว่างตะวันออกและตะวันตกที่มองว่าตนมีความเหนือกว่าตะวันออกในทุกๆ ด้าน ตะวันตกจึงมองว่าตนมีสิทธิที่จะตัดสินพฤติกรรมของตะวันออกโดยยึดตนเองเป็นศูนย์กลางเพราะมีความรู้ในทุกๆ เรื่องเกี่ยวกับตะวันออกที่แม้แต่ตัวตะวันออกเองก็ยังไม่รู้ และยังมีสิทธิที่จะครอบครอง ตะวันออกอันนำไปสู่ความคิดเรื่องจักรวรรดินิยมที่ต้องการเอาตะวันออกมาเป็นอาณานิคมของตน เพราะเชื่อว่าตะวันตกมีอำนาจเหนือและเชื่อว่าชนผิวขาวถูกกำหนดให้มีสิทธิในการปกครองตะวันออก ดังนั้นสังคมตะวันตกจึงเต็มไปด้วยความคิดเกี่ยวกับภารกิจอันยากลำบากในการช่วยให้ชาวตะวันออกผู้ไร้อารยธรรมกลายเป็นผู้มีอารยธรรมเฉกเช่นเดียวกับชาวตะวันตก ความคิดดังกล่าวทำให้สังคมตะวันตกเต็มไปด้วยคำพูดที่ว่า “ความเป็นคาทอลิก” “ความเป็นพหุนิยม” และ “ความใจกว้าง” (catholicity, plurality, open-mindedness) ซาอิดกล่าวว่าคำพูดเหล่านี้เกิดจากการที่สังคมตะวันตกให้ความสำคัญกับเสรีภาพจึงได้เกิดคำพูดที่สอดคล้องกับความหมายของเสรีภาพแต่ในทางปฏิบัติแล้วคนตะวันตกหาได้ทำเช่นนั้นไม่ เช่น คำว่า “ความเป็น